

**MAGYAR IRÓK ARANY KÖNYVTÁRA.
XXVII. KÖTET.**

KRÚDY GYULA

**A BŰVÖS ERSZÉNY
ÉS EGYÉB ELBESZÉLÉSEK**

BUDAPEST, 1908.
GRILL KÁROLY KÖNYVKIADÓ VÁLLALATA
IV. Veres Pálné-utca 10.

BUDAPEST FRANKLIN-TÁRSULAT
MAGYAR IROD. INTÉZET ÉS KÖNYVNYOMDA
1909

A mű elektronikus változatára a Nevezd meg! - Így add tovább! 3.0 Unported (CC BY-SA 3.0) Creative Commons licenc feltételei érvényesek. További információk: <http://creativecommons.org/licenses/by-sa/3.0/deed.hu>

TARTALOM

A BŰVÖS ERSZÉNY.

AZ ERSZÉNY ELTŰNIK.

A FÁTYOL-LÁNYOK.

AZ ERSZÉNY CSALOGAT.

VIDÁMSÁG AZ ÉLET SÓJA.

AZ ASSZONYT AZ ÖRDÖG TALÁLTA KI.

AZ ERSZÉNY MEGJELEN.

ELBESZÉLÉSEK.

VAD VIZEK MENTÉN.

EGY KÜLÖNÖS FIATAL EMBERRŐL.

A BŰVÖS ERSZÉNY.

AZ ERSZÉNY ELTÜNIK.

Az én gyerekkoromban két gazdag ember volt a világon. Az egyik Rothschild, a másik Eduárd Viczky de Viczkó. Lehet, könnyen lehet, hogy még más gazdag emberek is voltak a világon e kettőn kívül, de mi, vidékünkön nem ismertünk másokat. No hisz igaz, hogy Rothschildot se ismertük személyesen, mint Eduárd Viczkyt, de bizonyos, hogy Rothschild nem sokkal volt szegényebb Viczkynél. Közmondásos volt a Viczky gazdagsága, pedig ezt a gazdagságot valójában sohasem látta senki. Földjei, erdői, bányái nem voltak Viczkynek. A telekjegyzőkönyvben is csupán egy húszholdas kis ősiség emlegette Viczkyt, a mely birtokoskát már az ősök megterheltek annyira, a mennyire az épen lehetséges volt. Ugyan mibe került volna Viczky Edének letörölni a terheket az ősi földről? A legkisebb mellényzsebéből is kifizethetett volna tízszer annyit, a mennyi Viczkót nyomta. De Viczky nem nyúlt a mellényzsebébe, mert tiszteletben tartotta az őseit.

- A mit ők csináltak, jól csinálták! - mondogatta. - Talán pihenni sem tudnának többé a viczkói homokban, ha kamatokat nem kellene fizetni.

Így beszélt Viczky Ede és körülbelül ez jellemezte őt legjobban. Minden úgy volt jól, a hogyan addig volt. Sohasem változtatott azon, a mit egyszer elhatározott. Nem azért, mintha különösen szilárd karakter lett volna, a ki megállott sarkain az élet változatai közepette. Nem, Viczky Ede korántsem volt szilárd karakter; lustasága és makacssága vezette őt minden lépésénél.

Nem engedte még csak a házát sem tataroztatni, mert ha a viharak úgy tetszik, hogy egy szép napon leszakítsa a zsindeletet, ám tegye azt a vihar, Viczky Ede még a viharral sem törődik. Pedig építhetett volna magának kastélyt, a milyen talán még a világon se volt. De Viczky nem akarta.

Lehetett volna a legelső úr a vármegyében. Mindenki tudta, hogy könyörögve kérték, vállalná el a főispánságot, de Viczky nem ült a főispáni székbe.

Még csak kamarás sem akart lenni, pedig abban az időben a vidékünkbeli urak csupán ezt a méltóságot tartották olyannak, a mit a királytól elfogadhatnak. Elfogadják, mert jár nekik. «Dukál nekünk a kamarásság!» - mondogatták, mert a féltuczatnyi nemes őson kívül mindegyik akár harminczhárom őst is fel tudott volna sorolni.

A mikor már a legfiatalabb vármegyei aljegyző is beadta folyamodását a kamarásságért, Viczky szégyenkezve kiáltott fel:

- Nem érdemes, hogy az embernek ősei legyenek!

Ki és mi volt tehát ez a Viczky, a ki már olyan büszke volt, hogy még arra sem volt büszke, hogy ősei vannak? - kérdezheti a nyájas olvasó.

Ki is volt hát Viczky?

Tulajdonképen semmi és senki se volt; egyszerű köznemes ember volt, a ki állítólag a nevét sem tudta helyesen leírni, de volt neki egy erszénye, a mely kifogyhatatlan volt. S ezzel mindene megvolt.

Kifogyhatatlan erszény? Ilyen is volt a világon? Bizony volt.

Mintha az ezeregyéjszaka tündérregéi elevenednének meg, a midőn a Viczky Ede erszényéről irok. Félig legenda volt az, félig való: az erszény mindig tele volt ezüsttel, arannyal. Nagy zöld selyem erszény volt az, a milyent a lovagkorban hordoztak az urak a derekukra kötve.

Himzett bársonyszalagok erősítették az erszényt a Viczky derekára és az erszénybe arany-fonállal volt belévarrva a Viczkyek címere, a koronás medve. Volt annak az erszénynek tán tiz rekesze is, bizonyára telve valamennyi kincsekkel, aranyakkal. A sok használatban megkopott, elrongyolódott az erszény, - mert hisz a Viczky apja is azt hordta már a kabátja alatt, - de Viczky nem javíttatta meg az erszényt. Nem adta volna ki a kezéből semmiért. Éjjel-nappal a derekára erősítve viselte és ha pénzre volt szüksége, gondtalanul, teli marokkal nyúlt az erszénybe. Néha egy-két arany-, ezüstpénz kicsúszott az újjai között és a földre pottyant.

- Oda se neki, - mondta Viczky.

Ha társaságban, multságban, kártyázó-asztalnál nyúlt az erszényébe, mindig elgurított néhány aranyat. Vadonatúj körmöczi csikók voltak azok és pengve, csengve hullottak a földre a bálterem közepén. A tánczó párok félreugrottak és minden szem a gördülő aranyra szegeződött. Viczky nevetve ment tovább.

- Hagyjuk, hagyjuk. A sepergető legénynek is jusson valami.

Multságokon, bálokon a rendezők külön tételbe foglalták a számadásaikban a Viczky Ede - vagy mint ő magát nevezte: Eduárd - elgurított aranyait. A világítás, cigány és kotillion-költségekre jó fedezet voltak az elhullajtott pénzdarabok.

És Viczky bárhol fordult meg, mindenütt elszórt néhányat az aranyaiból. Arra nem emlékezik senki, hogy valaha adott volna valakinek pénzt. Rettentő keményszívű ember volt, semmiféle szegénység, nyomorúság nem hatotta meg. Még a boltosait is úgy fizette, hogy véletlenül elment a boltjuk előtt és a földre hullajtott az aranyakból. Több volt, kevesebb volt az aranyak száma, azzal nem törődött. Bizonyosan el hagyta volna árvereztetni a párnáját is, de akkor sem fizetett volna, ha kényszerítik.

A bűvös erszény a Viczky Eduárd derekán ilyenformán keveredett legendás hírbe. Senki sem tudta az eredetét az aranyaknak, de annyi bizonyos, hogy megvoltak. Nem emlékeztek reá, hogy Viczkynek, vagy akár az apjának valaha pénzcsináló foglalkozása lett volna. A Viczkyek sohasem csináltak semmit. De hát mit is csináltak volna? Egy-két kíváncsi ember eleinte kutatót az aranyak eredete után. Eleinte azt rebesgették, hogy a Viczky apja, a kinek a derekán először látták a zöld erszényt, valami rettenetes bűnt követett el. Az öreg Barcsáky bácsi, a ki minden dolgoknak az eredetét a forradalomra vezette vissza, néha, rossz kedvében, esküdözött, hogy Viczky annak idején ellopta az állampénztárt. Elrejtette a tisztai füzesekbe és innen erednek a kincsek. Mások, a kik szerették a fantasztikumokat, azt beszélték, hogy az öreg Viczky abban az időben, a mikor bujdosó honvéd volt, egy éjszakán Leányvár romjai között hajtotta fejét pihenőre. A hold bekandikált a leomlott bástyafalak között és az öreg Viczky egyszerre csak arra ébredt, hogy kísértetek járnak körülötte. Az öreg Viczky ravasz ember volt, tovább tettét az alvást, de félszemével figyelte az éjjeli látogatókat. Ekkor leste volna ki az öreg, hogy hol vannak elrejtve a leányvári kincsek... Megjelölte a helyet és évek múlva szépen rá kezdett járni a kincsre. Titkát örökségbe hagyta a fiának és innen van a Viczkyek gazdagsága.

Akadnak olyanok, a kik ezt a mesét épen olyan könnyen elhitték, mint a Barcsáky szavait. Utóvégre tündérek, dzsinnek nincsenek, a kik éjszakának idején arannyal töltsek meg a zöld erszényt, még pedig valódi, ujonnan vert körmöcziakkal, a melyeknek tiszta ragyogása azt mutatja, hogy nem sok kézen mentek még keresztül... Nincsenek jó szellemek és ha vannak, akkor is érdemesebb emberre pazarolnák jóságukat, mint a korhely, istentagadó Viczkyre!

Pedig hát kell, hogy a tündérek jártak volt közben e zöld erszénynél, mert a legtöbb, a mit teljes bizonyossággal megállapítani tudtak a Viczky aranyai felől, annyi volt csupán, hogy Viczky minden második, harmadik hónapban Bécsbe vagy Pestre utazott, a hol törvényes

pénzét az aranyakra beváltotta. Egy iszáknyi aranyat hozott ilyenkor magával és hullajtotta őket az ujjai közül.

Ha még elgondoljuk azt, hogy Viczky Eduárd külsejére nézvést törpe, nagyfejú, rút arcú ember volt, a kinek mindig valami gúnyos, kötekedő mosolygás lappangott vékonyra sodort bajusza alatt, míg a szemét állandóan lesütötte és csupán kémlelő pillantásokat vetett maga köré, de azt is csak ritkán, - akkor körülbelől tudni fogjuk, hogy miért nem szerette senki Viczky Eduárdot a zöld erszényével sem. A legtöbbször gonosz, gyűlölködő kifejezés ült az arcán és csak akkor mosolygott szívesen, ha a tükörbe nézett. A sánta Birzsák, a ki nálunk az urakat borotválta, gyakran pletykázta a városban, hogy Viczky Eduárd úgy mosolyog otthon a tükör előtt, mintha szerelmes volna önmagába. A kedvencz témája az volt borotválás közben, hogy ha ő borbély volna, minden ellenségének elnyisszantaná a nyakát. Olyan rémes színekkel tudta ecsetelni ezt a műveletet, hogy a különben jókedvű figaró hideglelősen jött el tőle délutánonként.

Egyébként néha hétszámra nem ment az emberek közé Viczky, mert volt neki otthon elég mulatsága.

Tágas, nagy ház volt az, a hol lakott. A ház, kapuja, mintha ostromot várna, örökké zárva volt és esténként hallani lehetett a lánczaikról elbocsátott nagy kutyák tompa ugatását. A kapu mellett puskás ember állott éjjelenként és a cigánybanda, a melyet néha éjszaka házához hivatott Viczky Eduárd, fogvaczogva ment végig a visszhangos, üres udvaron.

Az udvar hátulsó részében állott egy nagy felczerfalú pajta, a hol Viczky mulatni szokott. A pajta ormára ékes betűkkel volt fölpingálva ez a szó: Académia. A falat pedig mindenféle verses fölírások ékesítették. A hagyomány szerint Csokonai vitéz mulatozott itt a század elején valamelyik Viczky társaságában és a Lillák és trillák költője írta az első sorokat a fehér falra. Azóta minden sehonnai korhely Csokonainak képzelte magát és ostoba rigmusait az Académia falára firkantotta. Így pártolták a Viczkyek az irodalmat.

Az Académiában szokott udvarával Viczky Eduárd mulatni. Mert udvart tartott, mint valami kiskirály. Barátja nem volt, tartott tehát magának bolondokat, a kikkel jókedvében elmulatgatott. Valamelyik régi Viczky építette még a hosszú, földszintes házat a szálló mellé, a mely viszont ezt a felírást viselte: Asylum. Menedékhelye volt ez mindenféle léhűtőnek, csavargónak, a ki a Viczkyek udvarába vetődött. A régi Viczkyek - a szegények - még ingyen kapták a komédiásokat, költőket és diákokat, a kik az Asylumot lakták. A vándor-költők száma megfogyatkozott és Viczky Eduárd már csupán fizetség fejében kaphatott egy Bimbó nevű fiatalembert, a ki az alkalmi költeményeket szerkesztette. Hosszú hajú, sáppadt arcú legény volt Bimbó, a ki egy ép rigmust nem tudott leírni, de Viczkynek az mindegy volt.

Állandóan mellette volt Blásik János, a kit a borosasztal mellett jószágkormányzónak nevezett. Blásik János - nagy, mahomet ember volt, a ki már a Viczky apjánál inaskodott, - annyiban vállalta a hivatalt, hogy ő osztotta ki azokat a pofonokat, a melyeket gazdája boros fővel az udvartartás tagjai részére utalványozott. Viczky előtt mindig olyanformán állott, mint urasági hajdu korában, de részeg fővel a gazdájával is összeverekedett. Különben is a pajtabeli dárídók vége az szokott lenni, hogy Viczky Eduárdot alaposan eldöngette az udvartartása. Viczky már ezt megszokta és addig kötekedett, ingerkedett udvarával, a míg azok megfélemedtek a köteles tiszteletről. Viczky a mulatság után hetekig nyomta az ágyat, de semmi haragot nem tartott eldöngetőivel.

Az udvartartást kiegészítette még Hamza, a cigányból lett udvari bolond és egy Rigó nevű vándorszínész, a kinek semmi különösebben meghatározott foglalkozási köre nem volt, csupán az evésben és ivásban jeleskedett. Bámulatos mennyiséget tudott megenni Rigó, de a mit megivott, az már emberfeletti volt. Viczky tetszelegve mondta néha:

- Viczkynek kellett lenni, a ki ezt az embert jól tartsa!

Az asztalfőn pedig ott ült Viczkynek az egyetlen fia, a tiz esztendő Gábor.

Gáborka nélkül nem eshetett meg semmi mulatság. A kis gyermeknek kellett elnökölni annál az asztalnál, a hol apja a félbolondok és gonoszok társaságában mulatozott. Idegen ember sohasem került az akadémiai összejövetelekre és Viczky ilyenkor kedve szerint mulattathatta a fiát.

Apa és fiú között ritkán volt akkora különbség, mint Viczky Eduárd és a fia között. Selymes hajú, szelid tekintetű, sápadt fiúcska volt a kis Viczky, a ki a magányos lelkű, boldogtalan gyermekeknél szokásos szomorú bölcseséggel kezelte azt a társaságot, a mely az ő mulattatására a legbolondabb dolgokat követte el az akadémiában.

Ritkaság volt mosolya és ha el is nevette magát, mindjárt fáradtan dörzsölte össze a kezét, mint valami öreg ember és unottan nézett maga elé.

Viczky Eduárd pedig mindent - bolondot és okosat, - csupán azért csinált, hogy felvidítsa a szomorú gyermeket.

Mondják, hogy ezen igyekezetében része volt a lelkiismeretének, ha ugyan volt valamikor lelkiismerete Viczky Eduárdnak. De ha volt lelkiismerete, akkor az bizvást bántotta őt azért az asszonyért, a kinek az arczképe mindenünnen száműzve volt a házból, csupán egyetlen szobácskában függött a falon, a mely szobának ajtaja mindörökké zárva volt. Az egykori Viczkyné egy zivataros, fájdalmas éjszakán búcsú nélkül volt kénytelen elhagyni a házat, még gyermekétől sem búcsúzhatott. A rossz nyelvek sok mindenfélét szeretnek összehordani a nők és férfiak csalfaságáról, de környékünkön senkisé is volt mégsem, a ki Viczkyné ártatlanságában kételkedett volna. Elhagyta az urát, mert nem szerette. Hisz nem is lehetett szeretni azt a rettenetes embert. Az asszonynak nyoma veszett. Talán Viczky sem tudja már ma, hogy hová, merre vetette a sors gyermeke anyját. De itt maradt Gábor és midőn félig gyűlölettel, félig szerelemmel belenézett a gyermek anyjától örökölt kék szemébe, búbanatosán hajtotta le a fejét a fehér asztalra:

- Nem tudom, - nyögött fel, - hogy ördög vagy-e, angyal vagy-e, csak azt tudom, hogy boldogtalan vagyok!

Viczky Gábor egy öreg ember nyugalmaival simogatta meg az apja kender fürteit és csendesen szólott rá Blásik Jánosra:

- Blásik, miért nem hozattok az apámnak cigányokat? Nem látjátok, hogy mulatni akar?

Blásik János, a ki, mióta urasági hajdúból mulató czimborává lépett elő, azt a rossz szokást vette föl, hogy megjegyzés nélkül sohasem fogadta gazdája parancsait, a kis Viczkynek ellentmondás nélkül engedelmeskedett. Általában a tiz esztendő gyermek volt az egyetlen tekintély a házban. A két-három napos tivornyáknak az akadémián az szokott véget vetni, hogy a kis Viczky megjelent a pajtában és szétkergette a duhajkodókat. Az apja ilyenkor valósággal menekült a gyermek elől és könyörögve függesztette rá zavaros szemét:

- Ne bánts, Gábor, ezentúl jól viselem magam.

Talán annak az eltűnt asszonynak az árnya lebegett a kis fiú mögött, a ki megoltalmazta őt mindentől. Hamza, a cigányból lett bolond égre-földre esküdözött, hogy egy éjszakán, a mikor Gáborkát már aludni küldték és az akadémiabeli társaság új mulatság gyanánt azt fundálta ki, hogy felgyújtják a pajtát, a melybe bezárták a muzsikáló cigányokat, és a szövetségnek lángja már a pajta eresztét érintette, míg odabévuőről a halálraitélt muzsikások kétségbeesett ordítása hangzott, - azon az éjszakán egy fehér árnyék suhant végig az udvaron és megállott azon ablak alatt, a mely mögött Gáborka aludt.

- Kelj fel, kis fiam, apád megbolondult! - mondta egy szellemhang és Gáborka nyomban kisietett az udvarra és rendet csinált az örült társaságban.

Ezt a fehér alakot azon az éjszakán a bolondon kívül a kapunál őrködő hajdu is látta, ám mindnyájan tudjuk, hogy kísértetek nincsenek, s az éjjeli látogató ilyenformán nem lehetett más, mint özvegy Viczky Lászlóné, az Eduárd sógornője, a ki egy kis házikóban a kert alatt lakott és bizonyosan felébredt a muzsikázók ordítására. Habár másrészt özvegy Viczkyné sohasem szokta átlépni a sógora küszöbét, mert nem voltak a legbarátságosabb viszonyban. Ki volt hát a fehérruhás asszony, a ki Viczky Gábort felköltötte, a mikor az apja a legnagyobb bolondságot készült elkövetni?

Akárki volt, annyi bizonyos, hogy ettől az éjszakától fogva még nagyobb respektusa volt Gáborkának az apja és az udvartartás előtt. Mintha igazán ott lebegett volna gyermeki feje felett a láthatatlan árnyéka az édes anyának, a ki megoltalmazta a fiát még attól is, hogy gonosz erkölcsök ébredjenek a szívében az apja társaságában.

Az akadémiái összejövetelek idővel, midőn a fiúcska növekedett, nem mindig végződtek általános verekedéssel. Viczky Eduárdban sohasem ébredt fel ősei kegyetlen szelleme, a midőn kirohant szolgálival a kapun és szétverte a hetivásárosokat a piacon. Sőt a mulatságok sem voltak többé olyan jóízűek, mint azelőtt. A gyermek, a ki szomorú bölcsességével csendesen gunnyasztott az asztalfőn, egyetlen tekintettel meg tudta fékezni apját és annak cselédeit. Viczky néha magánkívül rohant ki a pajtából és felhördült az éjszakában:

- Ez a gyerek megöl a szemével. Szeretném megfojtani!

Lassan-lassan gyűlölni kezdte a fiát, míg máskor szinte megadással roskadt a gyermek lábaihoz. Csókolgatta a kezét és hízelkedve mormogta:

- Te szerencsésebb, boldogabb leszel, mint én, mert te szép vagy és jó vagy. Olyan szép vagy, mint az angyal.

A következő pillanatban fogcsikorgatva emelte a levegőbe a fiút és vadul ordította:

- Félsz-e tőlem? Félj tőlem, mert nem én vagyok az apád.

A kis Viczky nyugodtan nézett az apja szemébe:

- Nem félek tőled, mert te vagy az apám.

Viczky Eduárd leeresztette a gyermeket a földre és megtörten, lehajtott fővel kullogott tova.

- Olyan bátor, mint én. De mégse... mégse az én fiam.

A mikor ilyen hangulatban volt, akkor búbanatosan ment végig a városon és aranyakat potyogtatott arra, a merre elment. Pengtek nyomában a körmöczi csikók, míg az utca népe csapatban szaladt utána.

- Kinek hagyjam, kinek gyűjtsem? mormogta magában. Nincs nékem senkim, semmim...

Napokig nem tért magához letargiájából és az Asylum lakói ilyenkor nem merészeltek a szeme elé kerülni. Az Asylumnak volt egy gyékénynyel letakart nagy szobája, a hol semmi-féle elmozdítható bútordarab nem volt a kitörő veszekedés esetére. Mert az udvar, ha a gazda távol volt, kártyázással töltötte az időt. A földön ülve kártyáztak és a mikor pénzük elfogyott, a játék különböző testi büntetésekben folyt tovább. Blásik János, a ki fiatalkorában huszár volt, a kikötést is belevette az elveszíthető, illetőleg megnyerhető tételek közé. Rendesen Hamza, a cigány került e rettenetes büntetés alá, mert a bolond szenvedélyes kitartással próbált csalni a csallhatatlan társaságban. Olykor annyira felszaporodott a kitöltendő büntetések száma, hogy az ajtó megtelt krétarovással. A cigánynak egy-két esztendőre előre voltak kikötései, míg Rigó gyakran sétálgatott félbajússzal, a melyet kártyaveszteség fejében

levágtak társai. Így tartott az addig, a míg Viczky Eduárdnak egyszer megint jó kedve kerekedett és a társaság élve az alkalommal, leakasztotta sarkáról az ajtót és bemutatta a följegyzett rovásokat a gazdának. Viczky kaczagva nyúlt erszényébe és kifizette mindenkinek a veszteségét.

Az udvartartás tagjait ilyenkor napokig nem lehetett otthon látni a Viczky-házban. Éjjelnappal az «Arany Bárány»-ban ültek, a míg utolsó huszasukat is eljátszották. Akkor szomorúan tértek vissza az Asylumba és kezdődött a játék újra előlről a testi büntetésekben, midőn a legutolsó ruhadarabot is elnyerték egymástól.

... A mikor ez történt, akkor a kis Viczky Gábor már a debreczeni kollégiumnak volt a növendéke. Az apja kibérelt neki egy egész házat Péterfián és berendezte úgy, mintha egy királyfi számára rendezné be. Hátaslovet vett neki és három nevelő is buzgólkodott a kis Viczky mellett.

- Hadd tanuljon a gyerek, - mondogatta otthon a megyei kaszinóban, - legyen okosabb ember, mint az apja.

Az akadémiái mulatságokon pedig így emlegette a fiát:

- Gáborka francziául tanul! Hamza, tudsz-e te francziául?

- Az öregapám sem tudott, - felelt a cigány vigyorogva.

Blásik Jánosnak nem tetszett a dolog.

- Minek az a sok tudomány az úrfinak? Rontja vele az egészségét. Mikor van neki miből megélni!

Viczky Eduárd titokzatosan mosolygott.

- Ki tudja? Hátha nem lesz neki miből megélni. A pénz nem boldogít.

Majd komoran lehajtotta a fejét, mint mikor elgondolkozott és öklével a derekán függő zöld erszényre csapott:

- Ez nem boldogít magában. Néha olyan a pénz, mintha átok tapadna hozzá... Én például sohasem voltam boldog.

Felkapott egy kupát és a falhoz csapta, hogy behorpadt az oldala:

- De nem is akartam boldog lenni soha! - kiáltotta vadul és a szeme vérben forgott.

Blásik, a ki már ismerte urának a hangulatait, szolgálatkészen kérdezte:

- Elküldjek a cigányokért?

- Nem, - intett lehajtott fejjel Viczky Eduárd. - A fiúnak megígértem, hogy nem... Sohasem.

Blásik mérgesen kiáltott fel:

- Hát akkor mi az ördögöt fogunk ezután csinálni?

Rigó letette a kupát, a melyből épen ivott és csufondárosan kérdezte:

- Talán bizony azt is megtiltotta az úrfi, hogy igyunk?

- Így bánnak a régi hűséges cselédekkel! - tódította a bolond és méltatlankodva fordított hátat gazdájának.

Vészes fény csillant fel Viczky szemében, a keze ökölbe szorult... De ez volt energiájának utolsó fellobbanása. Hiányzott a látóhatárról az a selymes hajú, szomorú gyermek, a ki erőt

adott volna neki ahhoz, hogy kiverje házából az egész társaságot. Ijedten nézett a Blásik János haragos arczába:

- No, ne haragudj, édes Jánoskám, - mormogta. - Hivasd a cigányokat és mulassunk, ha nektek is úgy tetszik.

Ezen az éjszakán ismét verekedéssel végződött az akadémiai összejövetel. A házigazdát alaposan helybenhagyták cselédei. Özvegy Viczky Lászlónénak kellett átkiabálni a kerítésen, hogy az ütlegetést abbahagyják a hűséges szolgák.

- Úgy kell az ilyen csúnya cigánynak! - kiabálta felháborodva a bolond és Viczky Eduárd szomorúan bólintott.

A mint a kis Gábor elkerült a háztól, azóta a dinom-dánom egy napig sem szünetelt. Viczky Eduárd már jóformán tehetetlen volt magával. Valami belső kór rohamosan örölte az élet-erejét. Mintha fogyatékán lett volna mécsesében az olaj. Az élete lángja már csak pislogott, hamvadozott, minden nappal közelebb lépett a sírhoz. Mintha annak a gyermeknek a távozása magával vitte volna mindazokat a kötelékeket, a melyek a világhoz kötötték Viczky Eduárdot. Csak a zöld erszényhez ragaszkodott még. Arra vigyázott éjjel-nappal és a legvadabb mulatságban sem feledkezett meg róla.

Karácsony tájékán már nem tudott az ágyból felkelni. Befogatott és szánkót küldött Debreczenbe, hogy jönné haza a gyerek az ünnepekre.

Másnap már otthon volt Gábris.

Megnyúlt, megnövekedett a gyerek, a mióta nem látta. Az iskolai élet bizonyos férfiasságot kölcsönzött lényének és Blásik János önkéntelenül kezét csókolt neki, a mikor a szánból kilépett.

- Jól viseltük magunkat, kis úrfi, mióta el tetszett menni, - sunnyogta bátortalanul.

Viczky Gábor szürkés-kék szemével hidegen mérte végig az udvarmestert.

- Az apám azt írta, hogy bántottátok. Azért meglakoltok.

Aztán hátat fordított az alázatos Blásiknak.

Az apa és fiú között meleg, szeretetteljes volt a viszontlátás. Gábor leült az ágy mellé és megfogta az apja kezét.

- Hogy vagy? - kérdezte, mintha épen olyan felnőtt ember lett volna, mint az apja.

Viczky Eduárd csóváltgatta a fejét:

- Nem a legjobban vagyok. Az éjjel a fekete kakassal álmodtam, a mely az apámat is elvitte. Minden Viczkyt a fekete kakas visz el. Benne van a család történetében. Majd egyszer te is álmodni fogsz vele...

- A fekete kakassal?

Viczky felnyitotta bágyadt szemeit.

- Azzal. Egy régi családi legenda emlegeti először a fekete kakast. Egy Viczky, ha jól emlékszem, Kázmér, Zsigmond király udvarában szolgált, mert abban az időben a Viczkyek még jó barátságban voltak a királyokkal. Mások is szolgáltak a király udvarában, nemcsak Viczky Kázmér, de Viczky volt közöttük a legnevezetesebb. Neki volt a legtöbb pénze, néha még a királynak is adott kölcsönt, ha az megszorult; ő volt a legdaliásabb, legszebb lovag Budán. Nem volt olyan asszonyoszív, a mely a látására meg ne remegett volna, mint a falevél a szél sóhajtására. Viczky Kázmér azonban nem törődött az asszonyokkal. Hej, boldog,

hatalmas emberek voltak abban az időben még a Viczkyek. Pénzüik, boldogságuk, mindenük megvolt, mert nem tudtak erőt venni rajtuk az asszonyok, az ördög őrszemei. Az ördög, ha valakit meg akar fogni rabszolgájának, szép asszonyt küld elébe. Óvakodj a szép asszonyoktól, Gáborkám. Inkább keresd a kevésbé szépét, mert annak kevesebb hatalmat kölcsönzött az ördög a magából. Viczky Kázmér, a kiről most beszélek, olyan okos ember volt, hogy az asszonyféléből még csak a csúnya se kellett neki, a szépre meg épen rá nem nézett. Törték a fejüket a budai asszonyok, az ördög törette velük, hogyan vehetnék birtokukba a jeles vitézt. Az asszony mindig azt kívánja meg, a mit nem szabad, a mi lehetetlen. Sokáig semmit sem tudtak kitalálni a vitéz legyőztetésére. Végére az egyik asszony, a ki félig-meddig boszorkány volt, fekete kakas alakjában látogatta meg a vitézt. Odaszállott minden reggel a Viczky ablakába és ott kukorékolt neki, a míg csak fölébredt. Viczky későn fekvő ember volt és így módfelett boszantotta a kakas korai megjelenése. Próbálta karddal, buzogánynyal elnémítani a kakast, de az sérthetetlen volt. Egy hajnalon aztán hálót vetett a fekete kakasnak és elfogta.

- No, most megsütlek és megeszlek, beste lelke, - kiáltott fel Viczky Kázmér. - Az én álmomat többé nem háborgatod.

Összekötözte a kakas lábát és ment tüzet rakni, hogy majd megsüti a kakast.

A mikor legjavában élesztgetné a tüzet, egyszer csak megszólal a háta mögött a fekete kakas.

- Ne süss meg engem, édes Viczkym, mert én vagyok a szép Holubánné.

- De bizony megsütlek. Épen azért sütlek meg, mert te vagy a szép Holubánné.

Így beszéltek még akkor a Viczkyek.

A fekete kakas csak tovább könyörgött:

- Ne bánts engem, édes Viczkym, rabszolgánod leszek egész életemben. Soha el nem hagylak, jó étellel traktállak és puha ágyat vetek neked, a mikor nyugodni térsz.

- Nem kell nekem sem a főzted, sem az ágyad. Nekem a te halálod kell, mért, mert nem hagysz sohasem aludni.

- Azért nem tudsz aludni, mert szerelmes vagy belém, Viczky Kázmér. Olyan szerelmes, mint én beléd.

Erre csak ránézett Viczky a fekete kakasra.

- Igaz biz' a, mintha egy kicsit szerelmes volnék a szép Holubánnéba. De az nem baj. Épen azért kell meghalnod, mert az apám arra tanított, hogy sohasem legyek szerelmes asszonyba. Vagy ha mégis az lennék, tépjem ki a szivem darabonkint. Tépjem ki addig, a míg egyetlen ízzel is asszonyé.

- Jaj, be bolondra tanított az apád, Viczky öcsém, - kiáltotta a fekete kakas. - Nem tudta a te apád, hogy mi az asszonynak szerelme...

- Sohasem akarták azt tudni a Viczkyek.

- No hát én majd megtanítlak reá. Az asszony szerelme olyan, mint az idő napszállat idején, midőn a hold és a nap az égboltozat két oldaláról néznek egymásra. Már félig besötétedett, de mégis világos van; már fölébredt az esti szél a bokrok között, de még langyos fuvalma; a fülemile már megszólalt, de a baglyok még hallgatnak. Olyan ez az idő, mintha álmodná az ember. Az ég itt rózsaszínű, amott ezüstszerű. A föld néma és mégis csók, sóhajtások hangzanak a szélben. És a parton a nagy Duna felett halkán énekelni kezdi egy halász az ő nótáját. És midőn elhallgatott, akkor a távolból, egy messzi csónakból felel valaki a dalra. A habok csendesen surrannak tova... Hallottad-e már a dunai halászt énekelni, Viczky?

- Sohasem hallottam.

- Ezentúl mindig fogod hallani, mert reá figyelsz. Hát a fülemile furulyázott-e már kerted bokrai között?

- Soha.

- Pedig minden este énekel neked, jó Viczky, csak eddig nem hallottad. A csillagokat ismered-e?

- Csupán a Medvét, mert az királyom csillaga.

- Ezentúl neked is lesz csillagod és bámulni fogod a csillagos eget. Ismerni fogod az asszony szerelmét. És az elfelejtet veled mindent.

- No már igazán kíváncsivá teszel ostobaságaiddal, - felelt Viczky Kázmér. - Nem bántalak, fekete kakas.

A fekete kakas csak ezt várta. Nyomban asszony lett belőle, a jó Viczky Kázmérnak pedig ekkor vége lett. Gazdag ember volt addig is, de most kétszeresen gazdag lett. Az asszony neki adta minden vagyonát, neki adta kincseit. Viczky lett a leggazdagabb ember az országban.

Persze ebbe sehogyse tudott belenyugodni se Holubán, se a király. Megfogdosták Viczky Kázmért és a fejét leütötték. A rengeteg kincseket azonban nem találták meg. Azokat elrejtette átok alá a fekete kakas. És a fekete kakas őrizte azóta a kincset, az elátkozottat. A Viczkyek pedig sohasem merték keresni ősi kincsüket. Félték a fekete kakastól. A míg az apám... De ugyan hol járnak a gondolataid, te fiú?

Gáborka összerezte. Az apjára szögezte a szemét és csendesen mondta:

- Azon gondolkozom, hogy mit kérjek tőled karácsonyi ajándékba. Ott Debreczenben mindenki tudja, hogy te nagyon gazdag ember vagy és a fiúk azt tanácsolták, hogy kérjek tőled egy eleven czirkuszt...

- Megkapod, ha akarod, - felelt Viczky a fiú fejét simogatva.

- De nekem nem kell a czirkusz. Nekem valami olyan kell, a mi neked nem kerül pénzbe, nekem pedig többet ér a világ minden kincsénél.

- Ugyan mi lehet az, te kis bohó, a mi Viczkynek nem kerül pénzbe?

Gáborka lesütötte a szemét és ajkai rángatóztak.

- No, mondd már! - biztatta Viczky, de a hangjában aggodalom csengett.

A fiú most felvetette a szemét:

- Az anyámat akarom. A karácsonyt vele, nála szeretném tölteni, mert még sohasem láttam. Pedig tudom, hogy él, hogy imádkozik érettem és azért szeretnék a keblére borúlni...

A fiúnak halálsápadt volt az arcza, mire szavait befejezte, míg Viczky Eduárdnak lassan valami ijesztő sötétpirosság lepte be a homlokát. Egy perczig lehunyt szemmel feküdt, aztán rekedten mormogta:

- Itt van már a fekete kakas.

A fiú ijedten fordult meg.

- Hol? - kiáltotta.

És mintha valami varázslat lett volna az egész: az udvar felé eső ablak külső részében egy nagy fekete kakas állott. Ijesztő nyugalommal nézett a szobába, aztán hirtelen leröppent az ablakpárkányról.

- Fogjátok meg, - lihegte a beteg lázasan. - Viszi a zöld erszényt a fekete kakas. Most visszaveszi...

Gáborka rémülten ugrott talpra. Kiszaladt a szobából és fellármázta a cselédeket.

- Fogjátok meg a fekete kakast! - kiáltotta.

A fekete kakast? Az udvaron nem volt fekete kakas, de még a szomszédokéban sem. (Habár mintha özvegy Viczky Lászlónénál a kert végében fekete kakast látott volna a napokban a cigány bolond.) De Gáborka látta a fekete kakast, bizonyosan látta. Itt kell lenni annak az átkozott jószágnak valahol, a ki elragadta az apja erszényét, elragadja talán az életét is. Blásik János töltött pisztolylyal vágatott az orgonabokrok között és lövöldözött jobbra-balra. A cigány felmászott a háztetőre, onnan kémlelte a kakast. Futott az egész cselédség a fekete kakas után.

Viczky Eduárd az ablakból szemlélte a hajszát. Beesett, szomorú volt az arcza, mint a haldoklóé. Intett Gáborkának. Behívta a szobába és halkán így szólt hozzá:

- Hiába keresitek. Te talán egyszer még megtalálsz az életben, a hogyan én is megtaláltam. Csupán arra figyelmeztetek, hogy ha lehet, térj ki előle, fordíts neki hátat... Most pedig készülj az útra. Blásik János elvisz oda, a hol az anyád van.

Gáborka később sokszor gondolt vissza e perczre, nem látta már ekkor az apja derekán a hagyományos zöld erszényt. Csakugyan elvitte volna a fekete kakas? Sőt később, a mikor az útravaló pénzt Blásiknak átadta, a tekercs aranyat a kezében tartotta előre. Olyan egykedvűen, csendesén búcsúzott el a fiától, mintha az csupán a szomszédba menne szánkázni, pedig Bécsbe készültek, a hol Viczkyné, született Brillan bárónő, a rokonainál meghúzódott.

Milyen volt a találkozás anya és fia között, azt mindenki elgondolhatja, a ki a szívével gondolkozik. A bárónő nyulánk, sápadt arcú, csendes asszonyka volt, abban az időben azzal foglalkozott, hogy a bőkezűbben fizető polgárcsaládoknál tánczlecczkéket adott a család ifjú nőtagjainak.

- Nem lehet mindenki postáskisasszony, kedves Blásik úr, - magyarázta a jószágkormányzónak, a ki sehogysem tudta elérteni, hogy Viczkyné azért hagyta el az urát, hogy tánczórákat adjon.

- Persze, persze, - bólongatott Blásik a nagy fejével, majd a maga parasztos észjárásával azt is hozzátette. - De Viczky Eduárdné se lehetne mindenki, méltóságos asszony.

A bárónő megvetése jeléül hátat fordított az egykori hajdunak, aztán a fiát kezdte kikérdezni, hogy miféle tánczokat tanult meg eddig. A kis Viczky szégyenszemre azt vallotta be, hogy eddig csupán a rókatánczot tudja elrakni, a melyre otthon Hamza tanította. A bárónő érdeklődött a sohasem hallott táncz iránt és midőn Gáborka azt bemutatta neki, kaczagva, meg sirva ölelgette a fiát.

- Ez Viczky, ilyenek a Viczkyek. Még csak valczerozni sem tanította meg a fiát! - kiáltott fel.
- No majd én megtanítalak a legdivatosabb tánczokra.

Az a három nap, a melyet Bécsben töltött az ifjú Viczky, azzal telt el, hogy egész nap valczerozott az anyjával a szalonban, míg a zongorát egy vén kisasszony verte. A harmadik napon feldúlt arcczal rontott a házhoz szállásáról, a «Vörös ökör»-ből Blásik János. Szinte bebukott az ajtón és beroskadt egy fotelbe.

- Végünk van! - nyögte. - A tekintetes úr már tegnap óta halott és azok a gazemberek kifosztották azóta az egész házat...

A tánczó pár megállott, míg a zongora tovább szólt egy darabig. Mikor a zene elhallgatott, Blásik János keservesen kiáltott fel:

- De mi a manónak is kellett nekem Bécsbe jönni?

A bárónő megsimogatta a Gáborka fejét.

- Fiacskám, - rebegte, - a táncztanulást abbahagyjuk, menj az atyád koporsójához.

*

Blásik Jánosnak igaza volt.

Ha a mindenre ügyelő özvegy Viczky Lászlóné észre nem veszi, talán még a halálesetet is eltitkolja a jeles udvartartás, hogy munkájukban senki se zavarja meg őket. Ahány cseléd, szolga volt a háznál, az mind teli batyúval futott el a szélrózsa minden irányába a gazda nélkül maradt házból. Blásik János az öklével verdeste a fejét, a mikor a kiürített szekrényeket, felfordított fiókokat meglátta.

- Ó, én hatökör, én hat bécsi ökör, - csikorgatta a fogait, - kutyákra bízta a háját.

Özvegy Viczkyné, egy sovány, fekete szemű asszonyság, a ki épen gyászruháját, a melyet elhalt férje után viselt, alakította át az alkalomhoz mért fél-gyászt jelentő ruhára, bár már eléggé kisírhatta magát, fájdalmában a Blásik nyakába borúlt.

- Bizony innen mindent elvittek azok a gaz pernahájderek, a mi helyéből elmozdítható volt. Pedig talán mi is itt volnánk, rokonok...

Blásik kegyetlen haraggal forgatta vasvillaszemét jobbra-balra a szobákban.

- Eh, mit a rokonok! - kiáltotta. - Itt van Blásik, a hűséges szolga, a ki harmincz évig szolgálta a Viczkyeket. Blásik talán kutya?

Özvegy Viczkyné sértődötten vont vállat:

- Kend szerezhett magának életében, mindig mellette volt, ha az aranyakat potyogtatta...

- Azok az átkozott aranyak! - kiáltotta Blásik. - Egyet sem tudtam közülük megfogni. Úgy látszik, az volt a természetük, hogy mindig-mindig csak guruljanak... Hát a selyem-erszény hol van?

Gáborka, a ki addig csendesen térdepelt az apja koporsójánál, most megszólalt:

- Azt ne keressék. Azt elvitte a fekete kakas.

- Hát az miféle tolvaj? - ordította megriadva Blásik.

- A fekete kakas, a mely a minap itt volt az ablakon. Az apám akkor felkiáltott, hogy viszi a kakas az erszényt. A kakast nem tudtuk elfogni.

Blásik János, mint sebzett farkas ordított fel:

- No, akkor el is viszi az ördög az egész világot. Mindnyájunkat becsuknak, ha az erszény nem kerül elő.

Az öklével fenyegetőzött láthatatlan alakok után:

- Megállj, czigány! Megállj, Rigó! Hát ez a becsület? Itt hagyátok az öreg Blásikot a havon?

Olyan keserves zokogásra fakadt, hogy reszketett belé az egész teste. A nagy mahomet ember sirása meghatotta a kis Viczky Gábort. A vállára tette a kezét.

- Ne sirjon, Blásik bácsi, mindnyájan meghalunk.

- Hiszen épen az a baj! - felelt Blásik.

A temetés után, a mikor a Viczky Eduárd végrendeletét felbontották, mindenkinek nagy ámulatára azt találták benne, hogy az elhunyt végakarata az volt, hogy a kis fia, Gábor, ne legyen gazdag ember. Ugyanezért ne keressék, ne kutassák a zöld selyem-erszényt, eltette ő azt olyan helyre, a hol senki sem találhatja meg. A pénz csak boldogtalanságot szül, akarja, hogy a fia boldog ember legyen...

Baracskey bácsi, a kit az elhunyt a fia tótórául rendelt, savanyú arczzal tette a kezét Gáborka vállára:

- No, amicze, most már te is épen olyan szegény gyerek lettél, mint más közönséges halandónak a fia.

- De az apám azt mondja, hogy így leszek boldog, - felelt Gáborka.

Baracskey bácsi, a ki eleinte igen büszke volt a tótorságra, a míg a zöld erszény eltűnése nem derült ki, kedvetlenül vonogatta a vállait:

- Az én Viczky barátom igen jó czimbora lehetett, de az életet nem ismerte. Hogyan lehetséges pénz nélkül elképzelni a boldogságot? Fantasztá volt az édes apád, amicze, semmi egyéb, mint fantasztá, ezt becsületed szentségére mondom.

A magyarruhás kis öregúr, a ki olyanformán jutott a tótorsághoz, hogy a Viczky apjának valamikor honvéd bajtársa volt, elégedetlenül csóválta a fejét. Nagy családú ember volt, az ügyvédi iroda kerekei nyikorogtak, meg aztán a sok fiatalabb fiskális bizony hátranyomta az öreg urat.

- A mai világban, - dohogta, a mikor egy becsületes csód nem akad, bizony a legjobb időben jött volna ez a kis gondnokság. De ez is olyan, mint a nesze semmi, fogd meg jól. Mindig megtréfált az élet. Sokat ígért, semmit sem adott.

Mindazonáltal görbe botocskájával elzavarta Gáborka mellől a kunyoráló Blásik Jánost, a ki épen azon mesterkedett, hogy a fiúcska ezüstóráját elkérje emlékébe.

- Elmenj innen, te semmirevaló, - kiáltá, - mert becsukatlak az ezüst evőeszközökért!

Blásik János keserves könnyhullajtások között átkozta meg azt, a ki csak egy ezüstkanalat is látott.

- Világéletemben szerencsétlen voltam, jó uram. A balsors most is Bécsbe szólított, a mikor az én jó uram lehúnyta a szemét. Most már nem marad egyéb hátra, mint keresni a zöld erszényt. Mert meg kell annak lenni valahol.

Barcsay bácsinak felvillant a szeme. A Gáborka feje felett odasúgta a Blásik fülébe:

- Kend sok mindent tud. Esténként mindig otthon vagyok. Legyen szerencsém egy ital borra - a hazáért.

A FÁTYOL-LÁNYOK.

A Fátyol-kisasszonyok az Ibolya-utczában laktak egy hosszú, sárga, földszintes házban. Ebben a házban töltötte Viczky Gábor pesti diákéveit.

Fátyolék amolyan elszegényedett vidéki urak voltak, a kik a szégyen és a szegénység elől menekültek a vidékről a fővárosba. Abban az időben, a mikor a vidéki úri osztály rohamosan kezdett tönkremenni, a forradalom utáni időben, minden tönkrement családnak egy a reménysége: a főváros. Budapest igéri a megélhetést, a boldogulást, a jövőt. A férfiak hivatalhoz jutnak, pompás, kényelmes hivatalhoz, - mert ugyan kinek találták volna ki a jó hivatalokat, ha nem az elszegényedett nemes embereknek? Az állam tartozik gondoskodni arról az osztályról, a melyet ezer esztendő óta az államfentartó osztálynak neveztek. A vármegye már megtette a magáét, most az államon a sor, hogy honorálja az ősök érdemeit az unokáknak adott kenyér formájában. Aztán a lányok itt könnyebben férjhezmehetnek, nagyobb a választék a gazdag emberekben, a kik nem a hozományt nézik, hanem a jó erkölcsöt és az úri származást. Pest gazdag város volt. Meggazdagodott kereskedők, bankárok és háziurak laktak benne, a kik a vidéki fantázia szerint egytől-egyig nemtelen származású németek, svábok voltak. A kiknek nagy dicsőség lehetne beházasodhatni például egy gyóni és vadaskürthi Fátyol-familiába. Rauffangkherernek, a leggazdagabb pesti polgárnak lehet harminczhárom háza Pesten, de címere még akkora sincs, mint Bujin a kisbirónak, a ki a ns. Gaálok származéka. És Rauffangkherer odaadná mind a harminczhárom házát, ha csak egy akkora nemes kisasszonyt kaphatna feleségül, mint az ökle. De Rauffangkherer, a meggazdagodott sváb nem kaphat nemes kisasszonyt, mert a nemes kisasszonyok csak nemes emberhez mennek férjhez.

És az egész Pest csupa Rauffangkhererből áll, mondta a vidéki fantázia, vigyük tehát a férjhez adandó lányokat Pestre, mert hátha akad a Rauffangkhererek között kedélyes, nobilis, úri gyerek, a kihez érdemes hozzáadni a leányt.

Jöttek-jöttek sorban a vidéki familiák és elárasztották Pestet. Egy darabig hűségesen ápolgatták a reménységeket, a melyeket podgyászukban hoztak, a férfiak várták a nagy hivatalt, a leányok a milliomos kérőket, az asszonyok a selyemruhát és ékszert, a míg lassan-lassan lekopott róluk a falusi szín, a falusi színnel együtt elhagyogatták kedves szokásaikat, a mulatságkedvelést, vendégeskedést, úrhatnámságot és beleszürkültek a pesti flaszterbe. Az urak czilinderkalapokat hordtak, mint a többi svábok és otthon a háziasszony elbújt a vendégek elől. A kisasszonyok most már bárkihez hozzámentek volna feleségnek, de nem akadt senki és a mindent megváltó gazdag házasság helyett azon imádkoztak a barátok templomában, bár kinevezést nyerhetnének a póstához. A családok fiatal tagjai még névjegyükre nyomatták családi címerüket, de az öregek már nemességüket is eltagadták, elfeledték. Pesti polgárok lettek, a kik belevegyülve a városi élet zajgásába, elfeledték a falut, az ősi birtokot, az agarat és mindent, a miért apáik éltek.

A Fátyol-kisasszonyok hárman voltak és otthon, Csákány vármegyében a szólás-mondás azt tartotta róluk, hogy szebb, jobb, feleségnek valóbb leányok nem akadnak seholse a magyar szent korona országaiban, csak az öreg Fátyol ne haragudott volna a királyra...

Minden bajnak az volt az okozója, hogy Fátyol Kázmér haragot tartott az uralkodóházzal és semmi áron nem akart kibékülni. Ezért mentek tönkre, ezért veszett el Fehér-Monostor, ezért zúgnak olyan szomorúan a háromházi tölgyek.

Mert Fátyol Kázmér engesztelhetetlen volt. Lehet, hogy félig legenda, félig igaz, csupán annyi a bizonyosság, hogy a forradalmat követő esztendőkből Fátyol Kázmér épen úgy megtagadta az adófizetést, mint a környékben minden jóra való magyar ember. Nohát ebbe senkise

ment tönkre, elküldték a cserepárokat a renitens hazafiak nyakára és a világ forgott tovább tengelye körül. Az igazi nagy baj az volt, hogy Fátyol Kázmérnak ebben az időben Bécsben dolga akadt. Régi nagy pöre volt a familiának, a melynek ágas-bogas szálai Bécsig nyúltak. Fátyol Kázmér Bécsbe utazott, hogy pörét előbbre vigye. A pörösködés kedvéért még a gyűlöletét is a szegre akasztotta, a mely gyűlöletet a császárváros iránt érzett.

Bécsbe utazott tehát Fátyol Kázmér és mint odahaza hallotta, legjobbnak vélte megszállni a «Vörös ökör» fogadóban, a melynek vagy harmincz esztendő előtt egy Kolpa nevű magyar ember volt a gazdája. Kolpa a maga idejében híres volt a főztjéről, boráról, no meg arról is, hogy kitünően elmulatatta a fogadójába vetődő magyar urakat. Még a Burgba is elvitte őket, persze csak titokban, hogy senki meg ne tudja. Sőt idősebb Bugáry Pál egy eleven főherceg-asszonnyal is beszélt az öreg Kolpa révén és a főhercegasszony nagyon belebolondult idősebb Bugáry Pál szemébe... A mikor Fátyol Kázmér a «Vörös ökörbe» szállott, a híres Kolpának már csak az unokája élt. Kolpa volt az is, de magyarul egy kukkot sem tudott az istenadta. Ócska, széljárta, dűledező fogadó volt a «Vörös ökör», valahol a város vége felé, de Fátyol Kázmérnak nagyon megtetszett az a hely. Hiába, az ősök jártak itt, tán még a Rákóczi kalandos vitézei is betértek a «Vörös ökörbe», a mikor hébe-korba ellátogattak Bécsbe. Fátyol Kázmér a «Vörös ökör» falai között úgy érezte magát, mintha egy darab hazai földön lenne, a mi nagy dolog volt abban az időben. Bekvártélyozta magát a fogadóba és három hónapig nem mozdult ki belőle. Nem jutott tovább, mint a «Vörös ökör» kapujáig, pedig sokszor feltette magába, hogy nekiindul a városnak, a melyből idáig csupán a Szent István tornya látszott. De valami érthetetlen félelem mindig visszatartotta. Nem mert kilépni az utcára, mert attól tartott, hogy a császár talán elfogatná és börtönbe vettetné. Mert ludas volt Fátyol Kázmér sok mindenféle csínynek az elkövetésében, a mely csínyek a császári királyi hatóság rovására követődtek el és valami azt súgta neki, hogy a császár tudja, hogy mennyi borsot tört az emberei orra alá otthon a pátriájában.

Az ifjabb Kolpa, a kinek egyszer bizalmasan elmondta aggodalmait, először nagyot nevetett az ijedt magyaron, aztán észbe kapva, bólongatni kezdett hunczut fejével.

- A császár haragszik a magyarokra, - mondta fontoskodva. - A Burgban van egy nagy könyv, a melybe minden olyan magyarnak be van írva a neve, a kinek apja, nagyapja, vagy valamelyik őse kellemetlenséget csinált a császári háznak. De benne vannak a könyvben azok a magyarok is, a kik maguk vétkeztek.

- Vajjon benne vagyok-e én is? - mormogta aggodalmasan Fátyol Kázmér.

Az ifjabb Kolpa, a ki épen olyan rövidhajú, holdvilágképű férfiú volt, mint a legendákba került nagyapja, hunyorított a szemével:

- Azt meg lehetne tudni. Egész bizonyosan meg lehet tudni. Én ismerem azt az őrmestert, a ki éjjel-nappal őrzi a magyarok könyvét a Burg egy szobájában, csakhogy pénzbe kerül a dolog.

- Mennyibe kerül?

- Száz forintba, - felelt szemtelen nyugalommal Kolpa. - Ennyit kell adni az őrmesternek, Fráncznak. De ezt is csak azért teszi meg, mert a tekintetes úr nálam lakik.

Fátyol Kázmér belenyúlt a tárczájába:

- Itt a száz forint. Bizonyosságot akarok tudni. Haragszik-e reám a császár, vagy nem haragszik. A bizonytalanság megöl.

Kolpa eltette a százast és másnap este ijedt, aggodalmas arczczal érkezett meg a város felől.

- Nagy baj van, - susogta. - A tekintetes úr a háromkeresztesek között van felsorolva.

Fátyol riadtan nézett a fogadásra:

- Kik azok a háromkeresztesek?

- Én se tudtam, de a Fránczl megmondta, hogy a háromkeresztesek a legveszedelmesebb magyarok, a kiket tűzzel-vassal kell elpusztítani. Saját szememmel láttam a három vörös keresztet a tekintetes úr neve mellett a magyarok könyvében.

- Három vörös keresztet! - kiáltott fel Fátyol Kázmér és a haja égnek meredt. - Sohasem látom többé hazámat.

Kolpa protektori mozdulattal veregette meg Fátyol uram vállát:

- No, azért nem kell kétségbeesni. Nálam biztonságban van a tekintetes úr. Itt nem bántják, mert nekem sok jó barátom van a rendőrségnél. Meg aztán van annak is módja, hogy az a három kereszt eltűnjön a tekintetes úr neve mellől a magyarok könyvéből. Pénzzel mindent meg lehet csinálni.

Fátyol Kázmér, a milyen naiv, épen olyan becsületes ember volt. Elhárító mozdulatot tett a kezével:

- Nem, azt nem. Az okmányhamisítás volna. És annál nagyobb volna a krímen, mert országos okmányt hamisítanánk.

Kolpa vállatvont.

- Akkor a császár mindig haragudni fog; de még a tekintetes úr unokáit sem szívelheti, mert ha egy magyarnak a neve szóba kerül a császár előtt, legelsőbbben is a nagy könyvet ütik fel. Még háromszáz esztendő múlva is tudni fogják a Habsburgok, hogy a Fátyol-nemzetség veszedelmes fajta.

Fátyol Kázmér kidüllesztette a mellét. Olyan volt a természete, hogy hamar esett egyik végletből a másikba. Gyáva volt az egyik perczben, majd vakmerő lett hirtelen. Nem hiába van a Fátyolok címerében nyúl a medvével. Fölemelte a fejét és gőgösen megszólalt:

- Csak hadd tudják a Habsburgok, hogy mi kik vagyunk. Nem félünk tőlük.

Kolpa megvakarta a vörös fejét:

- De legalább egy keresztet jó volna letöröltetni.

- Egy fiát sem, - válaszolt büszkén Fátyol. - Sőt hadd csináljon oda a Fránczl még egy keresztet. Adok neki száz forintot.

- Az is lehetséges, - kapott a szón a fogadás.

Fátyol Kázmér már megbánta, a mit mondott, de a szavát nem vonhatta vissza. Kivette tehát a százast, de szemlesütve azt mormogta:

- No, azért nem kell nagyon sietni azzal a negyedik kereszttel. Elég egy magyarnak három kereszt.

Ettől az időtől fogva aztán már a kapuig se igen ment el Fátyol Kázmér. Ott evett, ivott a fogadóban naphosszant, mert mindig jóévtvágyú, jótorkú ember volt, de meg az unalomtól se tudott egyebet csinálni. Valahogyan nemzeti mártírnak kezdte magát érezni, a kinek rejtőzködni kell a császár haragja elől. És jól esett neki a mártírság. A szobáját czellának nevezte, a «Vörös ökör» fogadót pedig Kufsteinnak vagy Olmütznek képzelte, a hol a magyar hazafiak synylődnek. Egy napon Kolpát, a fogadóst «porkoláb úr»-nak szólította és megkérte, hogy szerezzen neki lánczokat valahonnan, a melyeket magára vehet, ha a felsőbb hatóság a

várbörtönt vizsgálja. Kolpa szerzett is neki egy rozsdás lánczot, a melyet a fogoly éjjelente keservesen zörgetett.

Boldog, határozottan boldog volt Fátyol Kázmér a «Vörös ökör»-ben, mialatt a hazáért szenvedett. A mikor a magával hozott pénze fogyatékán volt, levelet irt haza pénzért, de Kolpa tanácsára elhallgatta azt, hogy fogságban van.

Később már annyira beleélte magát helyzetébe Fátyol Kázmér, hogy a szobájából se mozdult ki. Pókokat tenyésztett és egereket szelidített. Kolpa ellátta bőven itallal, étellel, meghízott, meggömbölyödött a fogságban.

Három esztendeig volt Fátyol Kázmér a «Vörös ökör» lakója; három évig csörgette a rab-lánczot és irogatta haza a leveleket pénzért. A rabság sok pénzt megemésztett; annyi pénzért akár a legendás Iff vár földalatti helységében is ülhetett volna. Az elkényeztetett Kolpa pénzért mérte a levegőt is és egy napon, mikor a fogoly azon alázatos kérelemmel állott elő, hogy szeretne új szalmazsákot a régi helyébe, a vörös Kolpa jóízűen felkaczagott:

- Új szalmazsákot parancsol? Talán bizony valami korcsmába képzeled magát, hogy úgy parancsolgat?

Fátyol Kázmér búsan hajtotta le fejét és nem szólt semmit.

Három esztendő múlva odahaza Csákány vármegyében türelmetlenkedni kezdett az atyafiság és az az érdekltség, a mely a nagy pört vitte, a mely pör kedvéért Fátyol Kázmér Bécsbe utazott. Különböző verziók keltek szárnyra arról, hogy mért nem jöhet haza Bécsből Fátyol. Némelyek tudni vélték, hogy a császár nem engedi haza, mert megkedvelte, mások - és ez volt a valószínűbb feltevés, - kihagyták a császárt a kombinációból és egész egyszerűen úgy magyarázták Fátyol Kázmér hosszadalmas bécsi tartózkodását, hogy szépen meg van kötve a két keze és a két lába, még pedig asszonyi hajszállal. Azért kellett a töméntelen pénz minduntalan, mert egy asszony öltöztetése, csinosítása nagyon sokba kerül.

- Így lett volna helyes a dolog, így kellett volna lenni minden raison szerint, - mondta később, évek múlva Baracskey bácsi, a kit az atyafiak és az érdekltség felkért, hogy nézzen utána Fátyolnak. Azt mondta később Baracskey bácsi, hogy az lett volna az igazság, ha szoknyadolog miatt késlekedik Kázmér, de akkor, midőn elindult, nagyon csikorgatta a fogát.

- Kitekerem a nyakát, de még ő nagyságának is, - fogadkozott Baracskey bácsi az atyafiság és az érdekltség nagy megnyugtatóására és mint régi módi emberhez való, a brassói gyorskocsit várta be Debreczenben, de a gyorskocsi nem jött, mert nem is jöhetett. Vonat járt már akkor réges-régen. Baracskey bácsi is tudta azt nagyon jól, csak a multat szerető, jelent megvető öreg urak naivságával mórlikálta magát, hogy ő még nem ismeri a vasutat. A hogy némely öreg úr még manapság is taplót és kovát hord zsebében, pedig Irinyi régen feltalálta a gyufát, de az öreg urak ragaszkodnak a taplóhoz és igen nagy az örömük, ha a szabadban, szélben nem egykönnyen tud pipára gyújtani a gyufás ember, míg a taplós a legnagyobb szélben is könnyen jut tűzhöz.

Baracskey bácsi a taplós öreg urak közül való volt, bizonyos volt arról, hogy már nem láthat, nem tapasztalhat semmi olyasmit a jelenben, a mi meglephetné őt, a minél százszor különb példa elő ne fordulna a múltban, de a Fátyol Kázmér esete még őt is kihozta a rendes flegmájából.

- Olyant még nem láttam, mióta kétágú vagyok, - mesélte később évek múlva a kaszinóban, - egy rozsdás vasszöggel ásta a falat Kázmér és addig nem akart elmozdulni, a míg a falat keresztül nem ássa. Láttam, hogy tisztára megbolondult szegény atyámfia, a bolondokkal pedig bolond módra kell bánni. Kibéreltem a szomszédos szobát a fogadóban és egy éjszaka áttörtem a falat a Johannel, a hausknechttel. Bedugtam a fejemet a lyukon és így szóltam:

«Bajtárs, fogolytárs, nekem már sikerült az, a miben te fáradozol, megtaláltam az utat a meneküléshez. Egy drótdarabból sikerült kulcsot csiszolni a tömlöczöm ajtajához, a legközelebbi éjjel menekülök. Tarts velem.» Fátyol Kázmér felcsapott, átmászott a lyukon és éjjel elszöktünk a «Vörös ökör»-ből, miután az utolsó, legborsosabb számlát kifizettem Kázmérért...

... Körülbelül ez volt a története annak, hogy a nagy tölgyfák az egykori Fátyol-tanyán ma olyan szomorúan zúgnak, így ment tönkre Fátyol Kázmér.

Viczky Gábor, a ki pesti diákéveiben a Fátyol-családnál lakott, számtalan variációban hallotta az öreg Fátyoltól a bécsi fogság történetét. Egyebekben egészen normális ember volt az öreg Fátyol, a józan esze csak akkor hagyta el, ha a bécsi fogságra emlékezett. Mint mikor egy ék hiányzik az óra fogaskerekéből és a hiányzó éknél megbotlik az egész szerkezet, úgy botlott meg a Fátyol Kázmér rendes észjárása annál az időpontnál, a mikor annó... annórum Bécsbe utazott... Aztán már mindenről egészen helyes fogalma volt, a fogaskerek rendesen forgott tovább.

Az Ibolya-utczában, a hosszú sárga házban, a hol még kert is volt az udvaron, a melyben a Fátyol-kisasszonyok virágokat neveltek, köztiszteletben állott az öreg Fátyol. Hosszú fehér haja, patriárkális szakála és bécsi fogsága tekintélyt szerzett neki a Józsefvárosban. Senkisé tudta, hogy Fátyol Kázmér igen alantas hivatalt tölt be csupán Budán a minisztériumban és a szomszédok szívesen hitelt adtak annak a feltevésnek, hogy az öreg Fátyol csupán passzióból jár a hivatalába.

A kisasszonyok nagy mértékben hozzájárultak ahhoz, hogy a családnak megfelelő tekintélye legyen.

Hárman voltak a leányok. Marietta, a legidősebb és az utána következő Janka abban az időben már lemondtak arról, hogy férjhezmenjenek valami milliomoshoz, emígy segítvén imádott atyjukon. Ha gondoltak is a férjhezmenésre, nagyon titokban cselekedték azt, titkolva még egymás előtt is a lehetetlennek látszó gondolatot. Mariettának néhány fehér szál vegyült már barna hajába és asszonyos, telt természeténél fogva a környéken «tekintetes asszonynak» hívták. Marietta lassan megszokta azt, hogy ő már asszony, holott leány volt és épen ezért furcsának tetszett volna előtte, ha valaki udvarolgatni kezdett volna neki. Sőt olykor, ha röpke bókot hallott a szomszédoktól, boltosoktól, hol megfordult, kedves szomorúsággal legyintett a kezével:

- Ugyan ne gúnyolódjanak már az ilyen vénasszonynyal, a milyen én vagyok!

Még az öreg Fátyol is elismerte Marietta asszony voltát, mert ha olykor valami rosz fát tett a tűzre, - - elmaradozott a józsefvárosi korcsmákban, vagy elkártyázta elsején a fizetését, mindig bizonyos bűnbánattal fordult Mariettához:

- Bocsáss meg, asszony, sohasem teszem többé.

Marietta - mit tehetett szegény egyebet, - nevetni kezdett könnyei mögött és úgy felelt, a hogyan egykor az anyjától hallotta:

- Javíthatatlan vagy, kedvesem.

A háztartás tulajdonképeni feje igazában Janka volt. Ez a kissé himlőhelyes, tagbaszakadt, hallgatag leány dolgozott két cseléd helyett, főzött, mosott, gazdálkodott a család rendelkezésére álló csekély pénzzel és szerényen átengedte a háziasszonyi dicsőséget a néniének. Mariettának voltak nagyúri hajlamai, szerette a finom keztyűket, jó ruhákat. És Janka mindig gondoskodott arról, hogy Marietta kielégíthesse passzióját. És boldog volt, ha Marietta megajándékozta elhasznált keztyűivel, ruháival. Míg reggeltől estig a konyhán dolgozott, egész hajnalig pörgette a varrógépet a himlőhelyes Janka és varrta azokat a fehérneműket, a

melyeket aztán hordárral küldtek el a megrendelőkhöz. Viczky Gábor a hat esztendő alatt, a melyet a Fátyol-családnál töltött, sohasem hallott arról beszélni, hogy Janka miért és kinek varr éjjelenként. Mintha egymás között is titkolták volna a dolgot, Janka addig sohasem ült a nappal letakart varrógéphez, a míg az egész család nem tért nyugalomra. Meglehet, azt hitték, hogy sem Viczky, sem a szomszédok nem hallják a varrógép pergését, miután ők maguk nem akarták hallani. Janka sohasem ült addig az asztalhoz, a míg mindenki nem evett, mert a tálalást csak nem bízhatta a cselédre! A cselédre, a kiről mindig beszéltek, a kit Viczky Gábor hat esztendő alatt sohasem látott. Könnyen meglehet, hogy az idők folyamán ők maguk is elhitték, hogy van valahol valami cselédjük, hisz annyit beszéltek róla! Ugyancsak Janka volt az, a ki a hónap vége felé gyomrát panaszkolta és nem vacsorázott. Az örökös munka, szakadatlan foglalkozás nem ártott meg Jankának, még szép is volt ez az erős, komoly leány. Tiszta, csinos háziruhájában, ha a csengetésre ajtót nyitott valami idegen előtt, szolgálatkészen kérdezte:

- Kit tetszik keresni? A tekintetes asszonyt vagy a tekintetes urat?

Ugyancsak Jankával történt meg az a szégyen, hogy a pék, a ki reggelenkint a kiflit hordta, egy napon beállított Mariettához és annak módja szerint megkérte a tekintetes asszony szobalányának a kezét... Később, ha Marietta szeszélyes kedvében volt, néha gúnyolódva emlegette ezt a péket, Janka pedig lesütötte a szemét.

A harmadik leány, Rózsa, volt a család szemefénye. Az öreg Fátyol egyszer kitalálta, hogy Rózsa az a sorsjegy, a melyet ha egyszer kihúznak, főnyereményt üt, és azóta Rózsának a neve otthon «sorsjegy» lett.

- A mi családi reskontónk ma ismét meghódította a lóvasúti kondoktort, - jelentette félig tréfásan, félig komolyan Rózsa, a mikor déltájban a színésziskolából hazajött.

Majd máskor:

- A családi reskontónak új czipő kell. Mert micsoda szégyen volna, ha lyukas czipőben húznák ki!

Egyszer azt jelentette:

- A sorsjegyet szerződtetni akarta egy vidéki direktor. De a sorsjegy csak pesti primadonna akar lenni.

Vidám, nagyhajú, lángoló szemű gyermekleány volt Rózsa. De a vidámságából hiányzott a szeles pajzánság, a melylyel az ifjú színész-leányok rendesen tüntetőleg megkülönböztetni akarják magukat a rendes «házi-lányoktól», inkább valami bájos, csendes szomorúság érzett ki mindig a hangjából, nevetéséből. Valami olyan komoly szomorúság, a mely önkéntelenül rokonszenvet keltett mindeniben, a ki a leánynyal érintkezett. Sőt még azzal is tisztában volt, hogy pályáján ezer veszedelem leskelődik reá és már elég veszedelem magábanvéve az is, ha mindegyik veszedelmet szerencsésen elkerülte. Húsz esztendő volt Rózsa, de néha gyermekkebb volt a süldő leánynál, míg máskor komolyság, életfelfogás dolgában még Mariettán is túltett. Egyszer azt beszéltek róla, hogy igen nagy tehetsége van a színjátszáshoz, máskor a legkisebb rátermettséget is megtagadták tőle. Olyan volt ez a leány, mint az áprilisi napsugár; szomorúsága és vidámsága, magábavonult csendessége, majd kitörő jókedve arról beszélt, hogy odabenn egy szeszélyes, hangulatos, változatos kis lélek rejtőzik, a kiben a színek és az árnyékok úgy váltogatják egymást, mint az áprilisi napsugár fénye és borulata.

Viczky Gábor az első években, a melyet a Fátyol-családnál töltött, Mariettába volt szerelmes, ha ugyan szerelemnek lehet nevezni egy fiatal diákgyerek rajongását valamely nálánál sokkal idősebb, műveltebb kedves asszony iránt, a ki ártatlan kacérsággal jön reá a rajongó szerelemre, a melyet a gyermekifjában ébresztett. A mikor Marietta gyermek volt, a híres tölgyek

még olyan büszkén zúgtak az ősi birtokon, mintha még ezer esztendeig mindég a Fátyoloknak zúgnának. Az anyja, született Csáky bárónő, nagyralátó asszony volt és Marietta süldő leány korában már francziául beszélt az egri püspökkel, a ki bérmlő útjában a Fátyolék falujába is elvetődik, míg ugyanakkor Jankának angol nevelőnőt fogadtak.

A hosszú téli estén, a mikor a három Fátyol-leány kézimunka vagy regény mellett ülte körül a kerek asztalt a függőlámpa alatt, Viczky Gábor is odahurczolkodott könyveivel és csendesen tanúlgatott a leányok között. Marietta olykor elmélázva dőlt hátra a széken és míg megigazította asszonyos pongyoláján a csipkéket, megszólalt:

- Elfelejték francziául, ha nem beszélhetek senkivel.

Viczky Gábor egy esztendő alatt szépen, játszva megtanult francziául a kerek asztal mellett.

Marietta nagyon jó tanárnő volt és ártatlan kaczérsággal ígért csókot Gábornak, a mint az első francia levelet intézi hozzá.

Naiv, gyermekes szerelem volt az, a mely az idős leány és a gyermekifjú között sokáig lappangott. Marietta, ha ábrándos napja volt, az ujjain kiszámította, hogy hány esztendő múlva lesz Gábor abban a korban, a mikor megnősülhet és titkon azt gondolta, hogy ő akkor még nem is lesz olyan nagyon öreg.

Lappangott a szerelem, de lángra sohasem gyúlt, mert Marietta nemes, tisztalelkű nő volt, a ki talán inkább meghalt volna, mintsem valami tisztátalanságot kövessen el.

Viczky Gábor, midőn egy ősszel visszatért Pestre, Baracska úrtól, a hol a nyári vakációt töltötte, valahogyan úgy érezte, hogy a két hónap alatt kiszírt szerelméből. Elégette a verseket, a melyeket Mariettához írogatott és naplójában, a melyet diákos pontossággal, szeretettel írt, ezen sorokat írta be:

«Mától fogva új életet kezdek, szakítok könnyelmű szenvedélyeimmel, mert én szegény ember vagyok, a kinek nem lehetnek szenvedélyei...»

A szenvedélyek alatt titokban a szegény Mariettát gondolta, a ki ártatlan, vénleányos vágyódással várta vissza egész nyáron a Bayard-frizurás diákot. Sőt egyszer levelet is írt neki, a melyben anyáskodó gonddal ajánlotta figyelmébe, hogy vigyázzon Gábor az egészségére és óvakodjon a rossz emberektől, mert akkor mindnyájukat nagyon megszorítaná.

Viczky Gábor ősszel, a midőn könyveivel letelepedett a kerek asztal mellett, észrevétlenül cserélt helyet. Eddig szemben ült a régi kakukos órával, a melynek megsárgult lapján gyakran nézte aggódva, mint közeledik a lefekvés órája, a mikor meg kell válni a kerek asztaltól, Mariettától és mindentől, a mit addig az életben kedvesnek ismert, most hátat fordított az órának és a Janka szomszédságába jutott. A hallgatag, komoly leányra különös hatással volt a fiatalember szomszédsága. Vannak olyan magános, bezárt lelkek, «Mimosa pudica»-k, a melyek titokteljesek, ismeretlenek és a legteljesebb mértékben zárkóztak mindaddig, a míg a legkisebb érintés nem jut zárjukhoz. Akkor egyszerre megnyílnak, szégyenkezve, de boldogan tárják fel kincseiket, tartalmukat, mintha alig várták volna azt az időt, hogy előadhassák azt, a mijük van.

A himlőhelyes Jankával eddig még nem igen beszélt fiatalember, vagy ha beszélt is, hát nem sokra ment vele. A leány a konyhában vagy varrógépje mellett érezte magát legjobban. Félt, kerülte az embereket, mert azt hitte magáról, hogy roppant csúnya azokkal a foltocsákkal az arcán. Pedig nem volt csúnya, sőt talán szép volt, a mint szemérmes pirulással, visszafojtott lélegzettel ült helyén, a míg Gábor könyveibe mélyedt. Látszott rajta, hogy mindig azon töri a fejét, vajjon milyen ürügy alatt vonúlhatna vissza kedves konyhájába, a hol senkisének látja a szegény mimosa pudicát.

Egyszer Gábor véletlenül felpillantott a könyvből, a mely előtte volt és úgy érezte, hogy valaki erősen nézi oldalról. Hirtelen arra fordította a fejét és a Janka becsületes két barna szemét látta magával szemben. Látta azt a két szemet, a mely rajongással, odaadással pihent a fején, a míg ő tanult. De látta az esdeklő tekintetet is, a melyet később reá vetett a leány. Mintha csak azt mondta volna:

- Kérlek, nagyon kérlek, ne vedd észre, hogy az előbb néztelek. Igazán nem tudom, hogyan lehettem olyan ostoba, hogy elárultam magam...

Viczky Gábor ettől az estétől fogva nagyobb figyelmet szentelt Jankának, mint addig. Apró bókokat mondogatott neki, ha napközben találkoztak. Egyszer megdicsérte a kezét, máskor a főztjétől volt elragadtatva.

Janka hálás boldogsággal fogadta, hogy Gábornak méltóztatik vele foglalkozni és egy napon nagy pirulással előadta, hogy ő már régen tervezi azt, hogy Gábort megtanítsa angolul. Mert nem felejtett ám el angolul Janka. Vasárnaponként - ez volt minden szórakozása a leánynak, - ellátogatott az anglikán templomba, a hol angol szót hallott. Egyszer véletlenül bevallotta azt is, - a mikor már beszédesebb lett, - hogy számos ismerőse van a budapesti angolok között, a kikkel a misén szokott találkozni. Több előkelő asszony hívta már házához, de ő nem mert sehová se elmenni.

És Viczky Gábor angolul tanult. Bejegyezte a naplójába, a melyet egy kereskedő pontosságával és lelkiismeretességével irt, hogy:

«Azt hiszem, hogy a Vénusz csillag jegyében születtem. A nők által fogok boldogulni az életben. Eddig, a mit még tanultam és eltettem a tarisznyámba, hogy majd az életben elővehessem, mindent a nőktől kaptam...»

Szép, sugár fiatalember volt Viczky Gábor, ábrándos tekintete, hajviselete és csendes viselkedése bizonyos romantikus külsőt kölcsönzött neki. Épen nem csodálkozott azon, hogy hatással van a női szívekre, sőt bizonyos tekintetben számított arra, hogy a nők nem fognak idegenkedni tőle az életben. És szorgalmasan tanult angolul a himlőhelyes Jankától.

Az erős, szélesvállú leányt, a kinek kezében egy férfi határozottsága, erélye rejtőzött, a ki azelőtt hetekig nem nyitotta szóra az ajkát, csodálatos metamorfózison ment keresztül. Beszédes, víghangú teremtés lett, a ki esténként olyan bohókás történeteket mesélt el, a melyeknek eredetéről maga sem tudott számot adni. Olvasta őket, vagy hallotta? Csupán a szemérmes arczpirulás maradt meg a régi Jankából, a mely pirulás mindig előntötte arczát, ha a tekintetek reászegeződtek.

Marietta nem is mulasztott el egy csipős megjegyzést, a melyre még Gábor is elmosolyodott és a mely megjegyzésnek szomorú következménye lett.

Egyszer ugyanis, a mint Janka azt beszélte el épen, hogy miről prédikált az angol pap, nem csekély utánpótlási tehetséggel mímelve a papnak lapos, vontatott hangját, Marietta hirtelen előrehajolt és könyökére támaszkodva, a Janka szemébe nézett:

- Már régen gondolkozom azon, hogy kihez is hasonlítasz te voltaképen, Janka. Most, ebben a perczen eszembe jutott. Te vagy a Münchausen báró postakürtje, a melybe a téli hidegben belefagytak a hangok, de a mint a meleg postaállomásra értek, a kürt magától megszólalt, mert a hangok benne felengedtek. Te vagy a Münchausen kürtje!

Rózsa, a ki valami regényt lapozgatott, felütötte a fejét és a legtermészetesebb hangon így szólt:

- Magam is azt hiszem.

A diák csaknem hangosan nevetett és Fátyol bácsi, a ki ezen az estén kivételesen odahaza volt és egy sarokban üldögélve, órákig bámulta a fénykarikát, a melyet a lámpa fénye a mennyezetre vetett, köhintett:

- A Münchhausen kürtje?...

Aztán nagyot sóhajtott:

- A Münchhausen kürtje?... Azt mondjátok meg inkább, hová tette Viczky Eduárd a bűvös zöld selyem erszényt és akkor van értelme az egész beszédnek.

Levette tekintetét a mennyezetről és olyanformán nyögött fel, mintha az igen nagy nehézségbe került volna. A lángpirossá vált Jankára szegezte a szemét és gyöngéden mormogta:

- Ne törődj az ostobaságokkal, Janka lányom... Csupán két rejtély van a világon. Az egyik rejtély az, hogy miért üldözi Fátyol Kázmért a makk-király, a másik pedig az, hová tette Viczky Eduárd a zöld selyem erszényt? Ezek a megfejthetetlen dolgok.

Ezek voltak rendesen azok a szavak, a melyekkel Fátyol bácsi a vitát bezárni szokta. A leányok sokkal jobban tisztelték öreg apjukat, semhogy tovább folytatták volna a vitatkozást, ha az öreg közbeszólt. Régi szokás szerint úgy szimulálták valamennyien, mintha csakugyan a megfejthetetlen rejtélyeken gondolkoznának, a míg az apjuk fürkésző tekintete rajtuk nyugodott. Az öreg lassan fordította tekintetét a megszokott mennyezet felé, de olykor a bolondok ravaszságával még visszapillantott: vajjon csakugyan a feladott rejtélyeken gondolkoznak-e a leányok, nem valami léhaságon-e. A leányoknak az arcza be volt tanulva a leskelődésekre és sohasem árulták el magukat.

Most is elhallgattak, csupán Rózsa kunczogott belé a regénybe egy negyedóra múlva:

- A Münchhausen kürtje!

Marietta szigorú, feddő pillantást vetett a leányra és a szemével intett Janka felé, a ki haloványan, szomorúan ült helyén.

És ezen az éjszakán csak késő éjfél felé kezdett el berregni a varrógép.

Viczky, hogy nem hallotta a megszokott zajt, nem tudott elaludni és hallgatózva emelte fel párnájáról fejét. Lassan-lassan kivehette az éjszaka csöndjében a visszafojtott, keserves zokogást, a mely a leányok szobája felől hallatszott. Hallotta a leányok kérlelő, halk susogását. Könnyen kitalálhatta, hogy a megbántott Jankát kérlelik, vigasztalják.

Hanem a mimóza pudika bezárult ezzel. Az angol leczkék elmaradtak és Janka sokáig tartózkodott a konyhában esténként, főfájás ürügye alatt.

Viczky Gábor sohasem tanult meg tökéletesen angolul és később, ha eszébe jutott neki a dolog, mérgelődve dünnyögte:

- Egy ostoba röhejnek köszönhetem, hogy nem tudok angolul.

Tavaszzal egyszer délben Rózsa nagy ujjongással jött haza a színésziskolából.

Marietta, a ki költeményeket olvasott, csudálkozva állott fel a kanapéről, míg Rózsa a szalmakalapját a sarokba hajította.

- Talán szerződtek? - kérdezte Marietta.

Rózsa legyintett a kezével.

- Több, sokkal több.

- Talán megkért valami néger király?

- Még annál is több.

Körültánczolta a szobát és vidám volt, mint már régen a szomorkás leány.

- Beszélj már! - faggatta Marietta, a ki méltóságteljes magatartását lassan elveszítette. Szinte reszketett a kíváncsiságtól. Hogy könnyítsen magán, kinyitotta az előszoba ajtót és kiszólt:

- Janka, gyere be, ez a leány megbolondult.

Janka, a ki még mindig duzzogott egy kicsit a Münchausen kürtjeért, letörölte a kezét és bedugta a fejét az ajtón.

- Én tudom, mi a baja, - szólt csendesen, - szabad lesz neki a Julia szerepét eljátszani a vizsgán.

Rózsa olyan mozdulatot tett a kezével, mint a ki megveti az egész világot, különösen benne Julia szerepét. Azután megszólalt:

- Ti úgy éltek itthon, mint a medvék barlangjukban. Nem tudtok semmit arról, a mi odakünn a világban történik. Marietta, a nagyvilági hölgy még ujságot sem szokott olvasni hétszámra.

Marietta az ajkába harapott:

- Nem érdekelnek a magyar lapok. Francziát meg nem olvashatok. Különben mi történt? Nyomban mondd meg!

Rózsa ártatlan arcot vágott:

- Nem történt semmi. Csak épen az, hogy ma kezdődnek a pesti lóversenyek.

Mintha valami varázsigét ejtett volna ki Rózsa. Janka a konyhából a szobába lépett, hogy hirtelen visszahúzódjon, mert észrevette, hogy fehér köténye nem a legkifogástalanabb; Marietta szinte elpirult az izgalomtól és önfeledten hebegte:

- És nincs új fehér keztyűm! Fehér keztyűt kell vennem mindjárt. Janka, adj pénzt.

Rózsa azonban nyomban a konyhaajtó elé lépett és védőleg terjesztette ki a karját:

- Olyan nincs. Nem fogjuk most keztyűre kidobni a pénzt, lóverseny-időben.

Marietta toppantott a lábával:

- Fehér keztyű nélkül pedig nem megyek.

Janka, a ki maga is izgatott volt a fenyegető pénzpazarlás gondolatára, hirtelen közbeszólt:

- Majd én kitisztítom a keztyűdet. Olyan lesz, mintha új volna. Tudod, ha én ígérem...

Nem kellett befejezni a mondatot, Marietta megnyugodva ült vissza a kanapéra. Rózsa pedig vígan kiáltotta Jankának:

- És most, vérszopó uzsorás, elő a maravédivel. Lássuk, mennyi pénzünk van a tavaszi lóverseny első napján.

Bolondos, víg hangulat támadt a szobában. A falakról az aranyrámás ősök, merev tekintetű asszonyságok és nyírott bajuszú urak szinte csodálkozva néztek alá a vidám társaságra. Pedig megszokhatták volna már a vidámságot, a mely a tavaszi lóversenyek első napjain rendszeren beköltözött az ibolya-utczai lakásba.

A Fátyol-kisasszonyok szenvedélyes lóversenyjátékosok voltak. A sorsnak valami különös kedvezése volt az, a midőn a Fátyol-kisasszonyokat megsegítette a lóverseny-játékban. Évek óta játszottak és állandóan nyertek. Persze kicsiny, szóra alig érdemes összegeket, de a leányoknak minden krajczár jól esett, a melyet szerezhettek. A toalett-gondok nyomban

elsimúltak és Janka olyan ebédeket főzött, hogy bankettnek is beillett volna. Rendesen csak Marietta és Rózsa látogatták a versenyteret, persze a legolcsóbb helyet, - azon ürügy alatt, hogy ott ismerőssel, a ki megszólíthatná őket, nem találkoznak. De ha jól futottak a lovacs-kák, rábeszéltek Jankát is a kirándulásra, a mit Janka utólag mindig megbánt, megsajnálta a kiadott pénzt.

- Jobb a templomba járni, - mondta, - ott nem kell belépődíjat fizetni.

De nem kevésbé volt szenvedélyes játékos Janka, mint testvérei, azért gondolkozás nélkül hozta elő valami rejtekhelyről a cserép-perselyt, a melyet nagy ünnepélyességgel feltörtek. Összekuporgatott krajczárkák, hatoskák, itt-ott egy forintocská rejtőzött a perselyben és a leányok nagy figyelemmel olvasták meg a pénzt. Janka olyan könnyű szívvvel állott az asztal mellett, mintha nem a keservesen összerakosgatott pénzecskéről volna most szó, hanem valami talált kincsről, a melynek lehet könnyelműen a hátára verni. De hisz nyernek. Bizonyosan nyernek, mert az nem is lehet másképen. A jó Isten, a ki mindeneket igen jól elintéz, számtalan gondja között bizonyosan gondolt a szegény Fátyol-leányokra, hogy nem engedte a pénzecskéjüket elveszni. Mert ha egyszer elvesztenék a pénzüket, abból olyan nagy baj lenne, hogy azt előre el sem lehet gondolni. A kisasszonyok tudták, hogy a jó Isten vigyáz rájuk s ezért nem féltek a lóversenyjátéktól.

*

Hanem ezen a napon nem volt szerencsájük a játékban.

Viczky Gábor, a ki hűséges kísérője volt a kisasszonyoknak szárazon és vizen, hiába vigasztalta a vesztes leányokat. Marietta aránylag hősiezen viselte a sors csapását. Kissé elcsodálkozva, meglepetve nézett maga elé, mint a ki valami váratlan lehetetlenséggel találkozott útjában és a gondolataiból is elárult annyit, halkan mondván:

- Teljesen mindegy lett volna, ha megvesszük a fehér keztyűt. Az legalább megmaradt volna.

Továbbá egy-két lépéssel mindig elől ment, a mint a tavaszi estéken a versenytérrel az Ibolya-utca felé ballagtak. Megvető pillantásokat vetett a mellettük elrobogó fiákerekre, fogatokra. Mintha csak azt akarta volna pillantásával kifejezni, hogy ők is mehetnének kocsin haza, de egészségesebb dolognak tartják a gyaloglást.

Viczky, a ki Rózsa oldalán hátul ballagott, egy darabig szintén szomorúan horgasztotta le a fejét. Nem azon búsult, hogy zsebpénzét elveszítette, hanem Baracska bácsira, a gyámjára dühöngött előre, a ki csupán az ötödik expressz-levélre fog majd új pénzt küldeni. Egyébként is mindig dühös volt, ha Baracska bácsi jutott eszébe. Semmi tisztelettel nem viselkedett a gyámja iránt; meg volt győződve arról, hogy az öreg úr lelkiismeretlenül lopkodja a gondjaira bízott örökséget. Félfüllel hallotta otthon, hogy Baracska bácsi Viczkón, az ősi birtokon, olyan sertésólat építtetett a gyámfia költségére, a melybe lépcsőkön kellett felmenni és tizezer forintba került.

- Az öreg Viczky halálra kacagja magát a másvilágon, ha ezt az ólat látja, - mondogatta Baracska bácsi. - Teljesen az ő intencziói szerint épült.

Azonkívül tudomása volt arról is Gábornak, hogy gyámja az árvaszékhez benyújtott számláiban hetenkint öt forintot számít fel a gyámfia hajnyírására. De legmulatságosabb volt a zsebóra-javítás című tétel. Ezen aztán az egész vármegye kacagott. Az ifjú Viczky zsebóra-javításra költötte a jövedelme tekintélyes részét. Legalább is így volt a gyámja előadása szerint.

- A vén gazember! - kiáltott fel Viczky Gábor, gondolatai közepette, mert hisz az ember rossz kedvében szokott megfélekezni magáról.

Rózsa, a ki még mindig a verseny-programmon tanulmányozta azt, hogy hogyan is kellett volna játszani, élénken felkiáltott:

- Igaza van! Ez a Huxtable egy vén gazember. Nem lovagolta ki a lovat. Ezeknek a vén jockey-knak mindig csaláson jár az eszük. Ha kellő erélylyel szólította volna fel a lovat, a Cascarade-mén hűségesen eleget tesz kötelességének.

Rózsa, mint a Fátyol-családnak azon tagja, ki legtöbbet forgott a világban, úgy dobálózott a turf-kifejezésekkel, mintha egész életét istállóban, jockeyk között töltötte volna.

Marietta a Rózsa megjegyzésére félig hátrafordult és fájdalmas gúnnyal kérdezte:

- Kiváncsi vagyok, hogy odahaza Jankát is meg tudod-e majd vigasztalni a jockeyk hunczúságával? - szólt és nyomban hátat fordított.

- Janka! - kiáltott fel önfeledten Rózsa. Őszinte rémület látszott az arcán. - Valóban Jankára eddig nem is gondoltunk. Legjobb volna tán haza se menni.

- Formálisan szerelmes voltál a Cascarade-ménbe, - jegyezte meg csípősen Marietta.

Rózsa elpirultan védte az igazát.

- Ha ismernéd egyáltalában a sportot, te is esküt tettél volna a győzelmére.

- Én nem ismerem a sportot, csupán annyit tudok, hogy a mint befordulunk az Ibolya-utczába, Jankát látni fogjuk a kapuban várni, - mormogta Marietta és csaknem könnyek szöktek a szemébe.

- Szegény Janka, - sóhajtott Rózsa. - Ő sem érti a sportot.

A két leány között most csendes, de annál izgalmasabb vita kerekedett azon, hogy voltaképen melyikük is oka a veszteségnek. Ez a vita fontos volt azért, mert a vesztesnek kellett otthon a Janka előreláthatóan keserves szemrehányásait vállalni. Marietta erősen védelmezte a maga igazát, míg Rózsa egyszerre vállat vont és elszántan mondta:

- Eh bien! Legyek én az oka. Juliusban ugyis itt hagylak benneteket. Elmegyek vidéki színésznőnek.

Marietta nem felelt. Ismerte már Rózsának ezt a fenyegetését. Ha valamiért megkorholták odahaza, elsősorban Topsis kordéjához akart szegődni. De Viczky, a ki a leány mellett lépkedett, látta a Rózsa arcán, kivette hangjából, hogy elhatározása komoly és csak az alkalmat várta, hogy szándékát előadhassa.

- Bizony itt hagylak benneteket, kedveseim, - folytatta napernyőjét himbálva Rózsa. - Nem mondom, hogy ha majd egyedül leszek, nem fogok sirni utánatok, mert hisz alapjában véve mégis szerettetek engem. De elmegyek, mert így már unom az életemet, úgy unom, hogy szinte fáj...

Viczky Gábor meglepetve nézett a leányra. Nem a szavak lepték meg, hanem a hang, a melyen a szavakat mondta. Fájdalmas, elkeseredett, szinte kétségbeesett hang volt az. És a leány azután tompa szomorúsággal nézett a lába elé a porba. A külvárosi fák, a melyek fejük felett virágoztak, esti illattal töltötték el a csendes utcácskát, a melynek mind a két oldala végnélküli palánknak látszott. Mintha ezer mértföldnyire lettek volna a fővárostól. Az ég felettük vöröses és tágas volt, mint kisvárosokban. Csend volt, szekér nem zörgött, valamelyik közeli kertben viola nyilott és a violaillat átszállott a palánkokon. Valami névtelen utca volt ez, a melyet még eddig elkerült a főváros építkező kedve.

Rózsa megrúgta czipője orrával a port:

- Itt élek talán egész életemben? - kérdezte mintegy önmagától. - Ki tudja? Odakünn az életben talán a dicsőség, siker vár, én pedig elbúvok előlük az Ibolya-utczába, a nénjeim köténye mellé. Szabad akarok lenni, - folytatta szavaló hangon, - hogy élvezhessem az életet. Nem a szinpad varázsa vonz, - ó, a szinpad csak a félbolondokat és eszelősokeket vonzza, - az élet, a nagy, virágzó, illatos élet csal magához. A szinpad csupán a kapukulcsa annak az életnek, a melyre én vágyakozom.

Viczky, maga sem tudta miért, zokon vette a leány szavait. Azt vette észre, hogy egy kissé haragszik azért, a miért a leány el mer kívánczozni közülük. Idegen emberek közé megy, a kik gonosz szándékú bókokkal, dicséretekkal halmozzák el, a melyben otthon sohasem volt része. Bizonyosan sokan nyújtják majd ki bűnös kezüket a virágszál után, ha annak őrizője nem lesz. Tudja Isten, valami különös érzés vett rajta erőt, a melyet idáig sohasem érzett. Félszemmel végigmérte a leányt, a ki mellette lehajtott fejjel, mozdulatlan arczczal lépkedett és fájdalomosan szeretett volna felkiáltani arra a gondolatra, hogy e tiszta arczot, nemes homlokot, finom árnyékolású szemeket, - a melyek fölött mintha a mesék, álmok sejtelemszerű árnya borongott volna, - nem fogja többé olyannak láthatni, mint most látja. A leány álmatag, halk lépései másfelé fognak vezetni és a finom körvonalú mell, a mely lágyan domborúlt, mint egy aranyfáczáné, az élet indulatai, szenvedélyei alatt fog lihegni. Egy pillanat alatt látni vélte a gyermekded nőcskét évek multán. A kis fekete, némileg kopottas félczipő, a melynek szallagcsokra olyan szende volt, mint egy zárdanővendéké, eltűnik és helyette aransarukat lát, a melyeket szikrázó csattok ékesítenek. Az olcsó fehér ruhácskát, a mely a tiszta szegénység hűségével simúl most a leány álomszerű természetére, nehéz selymek és bársonyok váltják fel. Egy régi német képes ujságban egy este a kisasszonyok megtalálták Pompadour asszony ruháját. Rózsa könnyű szívvvel mutatott a képre s így szólt:

- Nekem is lesz majd ilyen ruhám!

És Viczky képzeletében már ama hires maitresse hattyúprémes, hosszúderekú ruháját látta a mellette lépkedő leányon. Fejéről kócsagtollak lengtek, mint a mágnessasszonyok kalapjáról a lóversenytéren és Viczky rajtakapta magát, hogy sóhajtott és az ökle összeszorúlt. Száraz volt a torka, a mint tréfás gúnnyal kérdezte:

- Ugyan mire is vágyakozik az életben, kedves Rózsa?

A leány felemelte a fejét, a Viczky szemébe nézett és határozott hangon mondta:

- Legelsőbben is gazdag szeretnék lenni!

Szegény, szűkös viszonyok között élő nők és férfiak gyakran mondják ezt, de annak nem tulajdonítanak annyi jelentőséget, mint Viczky Gábor húsz esztendőszívével. Szinte meglepődött azon, a mit a leány mondott és csak frázis jutott az eszébe:

- A gazdagság nem minden!

- Körülbelül minden, - felelt nyugodtan a leány. - Én ismerem a szegénységet. Tudom, hogy az szerfölött rosz. A gazdagság nem lehet roszabb...

Viczky Gábor ekkor először életében feledkezett meg arról, hogy a higgadtság és a nyugalom a legnagyobb darab gyémántok közül való. Szívenedélyes, meg-megcsukló hangon szólalt meg:

- Ha nem hallott volna róla, most megmondom magának, hogy én apai örökségbe azt kaptam, hogy mindig szegény ember legyek, mert csak így leszek boldog...

- Az apám beszélt néha ilyesmit. Az ön atyja filozófus volt.

- Csak mondja ki bátran: bolond volt. Már életében ezt mondták róla, a mikor pedig meghalt, akkor mindenki meggyőződött arról, hogy a közvéleménynek igaza volt. Viczky Eduárd bolond volt! - Pedig dehogy is volt az! Az én apám volt a legokosabb ember, a kit ismertem. A legokosabb akkor volt, a mikor úgy végrendelkezett, hogy én aránylag szegény emberként nőjlek föl és szegény embernek érezzem magamat mindig. Az apámnak annyi pénze volt, mint a pelyva. És sohasem volt boldog, sőt boldogtalanabb volt a legutolsó embernél. Én tudom, mert én ismertem őt. Vad mulatságai, őrzöngő tivornyái, a melyekben életének legnagyobb részét eltöltötte, eléggé bizonyították, hogy valami nem volt rendben a gépezetében, de ha látta volna őt búskomoran, fáradtan és boldogtalanul üldögelni csendes estéken, lehajtott fejjel, magányosan, míg homlokán bánatos gondolatoknak árnyai látszottak; - ha látta volna, milyen undorral és megvetéssel szórta el aranyait úton-útfélen, mintha a boldogtalanságot és a bajt hajította volna magától; - ha látta volna embergyűlöletét és emberfélelmét mindenkitől, a ki hozzá közeledett, a ki véleménye szerint csupán tömött tárczáját akarja elorozni; ha látta volna, mint én láttam, meghalni e jobb sorsra érdemes embert, - akkor bizonyára nem tulajdonítana a gazdagságnak, a pénznek olyan jelentőséget, kedves Rózsa, mint tulajdonít. A pénznek semmi, semmi értéke nincs, mikor megvan. A pénznek csak addig van értéke, a míg nincs.

- Ön erkölcsös mesékkal traktál engem, kedves Gábor, mintha valami rossz, elvetemedett személy volnék, - felelt csendesen a leány. - Pedig sem rossz, sem elvetemedett nem vagyok.

- Tudom, - felelt meleg hangon Viczky. - Maga a legjobb leány. Szeretem magát.

A leány rávetette a szemét és hosszasan nézett a Viczky arczába. Aztán megzavarodva sütötte le a tekintetét a Viczky szeme előtt. Szórakozottan mormogta:

- A legjobb leány... Nem, az sem vagyok...

A végtelen palánkok mellett csendesen ballagtak. Az ég olyan volt felettük, mintha aranyfüstös volna és ismét érzett a violaillat, a mely időközben valahol elmaradt. Viczky önkéntelenül kinyújtotta a kezét és természetesnek találta, hogy keze a leány kezével találkozik. Kicsi volt ez a tenyér és meleg, mint egy madárka fészke. A vékony czérna keztyűn át a leány vérének lüktetése érzett.

- Szeretem magát, - ismételte Viczky és a hangja tompa volt az elfojtott szenvedélytől. - Nem merem kérdezni, hogy maga is szeret-e engem, hiszen ha még nem szeretne, szeretni fog egyszer. Mert én mindent megteszek, hogy maga engem szeressen. Még gazdaggá is teszem... mert maga gazdag akar lenni. Csak hagyjon fel azokkal a gondolatokkal, hogy elhagy minket, engem...

A leányok mindig higgadtabbak, mint a férfiak. Bizonyos percekben hamarébb nyerik vissza a józanságukat, mint a férfi. Ez édes percek mámorító varázsa, a mely a májusi estében aranyködként borongott fejük körül: legelsőbben a leányról szállott el. Ő tudott legelőször megszólalni. És a hangja olyan volt, mint még soha, zengő és búskomoly.

- Most már nem kell sem a pénz, sem a gazdagság, Gábor... Csupán azt szeretném, ha az Ibolya-utca még nagyon messzire volna. A város másik oldalán volna.

Viczky megszorította a kezében fekvő kezét. Áradozva felelt:

- Ha akarja, egyáltalában eltűnik az Ibolya-utca a föld színéről. Csak magától függ, Rózsa. Én majd megkérem a kezét, a mint szokás, aztán elvégzem a dolgom a gyámapámmal - és nincs, többé nincs Ibolya-utca. Sőt megigérek magának még valamit. Hogy soha nélkülözést ne szenvedjünk, megkeresem azt a legendabeli zöld erszényt, a melybe az apám a vagyonát rejtette. Annak meg kell lenni valahol és bizonyos, hogy én megtalálom. Én jól ismertem az apám szokásait, bolondságait. Eddig nem jutott eszembe keresni az erszényt. Szinte féltem

tőle, ha megtalálom. Babonás, gyermekesen naiv hittel azt képzeltem néha, hogy valami átok fűződik a bűvös erszényhez, a mely átok rajtam is megfoganna, ha kezembe jutna az erszény. Most már látom, hogy ez a hit ostobaság volt. Az erszényt megkeresem, mert szükségünk lesz reá.

Rózsa hirtelen megállott és a Viczky szemébe nézett. Kezét karjára tette és mozdulatlan arcán félelem tükröződött.

- Gábor, ígérjen meg nekem valamit. Most, ebben a szent, soha vissza nem térő, boldog pillanatban!

Viczky esküvésre emelte a kezét, de Rózsa gyöngéden lenyomta a karját.

- Ne esküdjön; elég, ha megigéri. Ígérje meg nekem azt, - mondta csöndes, meggondolt hangon a leány, - hogy a bűvös erszényt sohasem fogja keresni. Soha-soha egyetlen lépést nem tesz, hogy az erszényt megtalálja. Viczky meglepetten nézett a leányra.

- Nem értem, - mormogta. - Az előbb másképen szólott, Rózsa.

Rózsa elpirúlt és a kezét a Viczky nyaka köré csúsztatta:

- Igérd meg, Gábor... Én babonás vagyok, mindig nagyon babonás voltam. Valami azt súgja nekem, hogy az az erszény nagy, igen nagy szerencsétlenséget rejt magában.

- Vagyon van benne, - felelt nevetve Viczky. - Vagyon, a melyre maga vágyakozik.

A leány összekulcsolta a kezét.

- Kérlek, Gábor... Nekem nem kell semmi. Csupán az elkeseredés beszélt belőlem. Hadd a legendákat, hadd fődje be őket a por. A legendák nem mondanak igazat. Abban az erszényben nem kincs van, hanem átok, a mely üldözte az atyádat és üldözőbe vesz tégedet is. Hagyd pihenni a legendákat...

Szinte fátumszerűen hangzottak a leány szavai a csendes estében. Látnoki tekintettel nézett a Viczky arcába és két kezét óvólag emelte fel.

Viczky megnyugtatóni próbálta:

- Ne beszéljünk most az erszényről, Rózsa... Nem olyan könnyű dolog azt megtalálni, sokan kereshették azt már az apám halála óta.

- Ne keressed az erszényt! - ismételte a leány.

Már csaknem sötétség vette őket körül. A nap letűnt a távoli kertek mögött és egy helyen a jegenyék ijesztő árnyakat vetettek a földre. A palánk olyan sötét és félelmetes volt mellettük, mintha a temető kerítése volna. Csak messze, messze pislogott egy lámpa, a melyet az esti párák lebegtek körül. Megfogták egymás kezét és sietve mentek tovább.

A sötétben megszólalt a Marietta hangja, a ki észrevétlenül jó messzire elhagyta őket:

- Hol jártatok, gyerekek? - kérdezte. - A hol az a lámpás van, ott kezdődik a mi utcánk. Szegény Janka! - tette hozzá sóhajtva. - Belebetegszik az izgatottságba.

Legnagyobb csodálkozására az ijesztgetésekre sem a leány, sem Viczky nem válaszolt. Jókedvűen mentek egymás mellett és lóbázták a kezüket, mint a vasárnapi kirándulók. Rózsa, a ki úgy tudott füttyülni, mint egy juhász, egy indulót füttyült, a melyet a versenytéren játszott a katonabanda. A füttyszó mellett értek hazáig.

A kapuban csakugyan várta őket valaki, de nem Janka, hanem az öreg Fátyol Kázmér. Az öregúr húsz esztendő óta nem volt ilyen tájban odahaza, valami nagy dolognak kellett történ-

ni, hogy mellőzte a külvárosi asztaltársaságokat. Bojtos házisapka volt a fején és a kezében hosszúszerű pipa, mintha saját falusi kuriája előtt álldogálna.

- Servus humillimus! - kiáltott fel szokatlan élénkséggel és megemelte bojtos sapkáját. - Van szerencsém üdvözölni Viczkó és a hozzátartozók urát és fejedelmét. Adja az ég kegyelme...

- Kérlek, atyus! - vágott közbe türelmetlenül Marietta. - Mondd el gyorsan. Megtalálták tán az erszényt?

Az öreg Fátyol megzavarodva meredt maga elé, mint mindig, ha rendes kerékvágásából kizökkentették.

- Az erszényt? - motyogta. - Azt valóban meg kellene találni. Magam is azt hittem, hogy megvan, a mikor délután a sürgönyt hozták. Húsz éve nem láttam sürgönyt...

- Miféle sürgönyről beszél, Kázmér bácsi? - kérdezte Viczky.

Az öregúr megzavarodva kotorászott a zsebében:

- Bocsáss meg, fiam. Nem tudtam ellentállani és felbontottam. Bocsáss meg öreg bátyádnak. Csupán csak az van benne, hogy Baracska, a vén gazember gyámapád haldoklik. Menj hozzá sietve.

Viczky megszorította a Rózsa kezét és vigan felkiáltott:

- Jó szelet kaptunk. Föl a vitorlákkal!

Aztán Rózsát hirtelen mozdulattal atyja elé vezette és gyors elhatározással megszólalt:

- Kedves bátyám, most már körülbelül nagykorú leszek, szabadon rendelkezhetem akaratommal. Van szerencsém megkérni a Rózsa kisasszony kezét.

A míg Marietta szinte kővé meredt a meglepetéstől, az öreg Fátyol Kázmér cseppet sem látszott csodálkozni a hirtelen leánykérésen. A házisapkáját jókedvűen vágta félre a fején és isteni derűltséggel csapott a Viczky vállára:

- Helyes, öcsém... Rendben van a dolog. Tudtam, hogy az lesz a vége, elveszed valamelyik leányomat. Ha Rózsa a választottad, légy boldog Rózsával, - így szólt az öreg és a külvárosi bérház kapujában kedélyesen áldását adta a jegyespárra.

Ezen az estén Jankának csak lefekvés előtt jutott eszébe kérdezősködni a lóverseny-játék eredményéről és csöppet sem látszott boldogtalannak a balsiker miatt. Igen boldogok voltak mindnyájan, csak Marietta könnyezett csendesesen. De csakhamar letörölte könnyeit és kedves, izgató ábrándozásokat folytatott arról, hogy milyen is legyen a Rózsa menyasszonyi ruhája. Janka egész éjjel számolt, kalkulált és egy régi szakácskönyvet lapozgatott. S még álmában is az esküvői ebéd fogásaival foglalkozott.

Hajnalban Viczky útrakészen megállott az egyik udvari ablak előtt, a melyet szűziesen takart el a zsenillia-függöny. Gyönyörű májusi hajnal volt. A külvárosi udvar sovány akácfái szinte kinyújtózkodtak a felkelő nap felé, mint hálaadó kezek. A házfödél ragyogott piros-rózsaszínből és az égen felébredtek a május hófehér báránnyelvi, a melyek mint kedves reggeli álmok úsztak tova a messzeségbe. Viczky halkán megkopogtatta az ablakot.

A zsenillia-függöny nyomban megmozdult. A ki a függöny mögött volt, az már régen, felöltözve várta ezt a kopogtatást.

Rózsa kinyitotta az ablakot és félretolta a mályvás cserepeket. Sokáig szótlánul néztek egymásra, sohasem érzett boldogsággal és szerelemmel. Egymásba kapcsolódott a tekintetük és nem tudtak szólni. Boldogok, nagyon boldogok voltak.

- Édes vőlegényem, - susogta Rózsa és a homlokát kinyújtotta a mályvák között.

- Édes menyasszonyom!

Viczky egy szűzies, boldog csókot lehelt arra a nemes, tiszta homlokra, aztán még sokáig, nagyon sokáig nézték egymást, mintha minden vonásukat, arcuknak legparányibb részecskéjét emlékezetükbe akarták volna vésni, mint a kik nagyon hosszú időre búcsút mondanak egymásnak.

Rózsa csendesen visszahúzódott.

- Maradj még! - szólt Viczky.

És a leány maradt és tovább nézték egymást ifjúságuknak első, boldog, fenséges szerelmében, mintha csak érezték volna, hogy sokáig, nagyon sokáig nem fogják egymást így látni.

- Isten veled! - mondta Rózsa és bezárta az ablakot.

Viczky végigment az udvaron és az udvar közepén csaknem belebotlott egy nagy fekete kakasba, a melyet idáig sohasem látott a házban.

- Nini, az apám fekete kakasa! - kiáltott fel önkéntelenül.

Úgy érezte, hogy a hideg fut a hátán keresztül. Mire körülnézett, a nagy fekete kakas már nyomtalanul eltűnt.

Megfordult és az ablaknál megpillantotta Rózsát, a mint elmerengve kísérté tekintetével a távozót.

- Látta a fekete kakast? - kiáltott fel Viczky elsápadva.

Rózsa tagadólag rázta a fejét. És Viczky Gábor lehajtott fővel, baljóslatú gondolatokkal eltelve hagyta el a sárga házat, hol sok boldog esztendőt töltött.

AZ ERSZÉNY CSALOGAT.

Vitte a vonat Viczky Gábort hazafelé. A kávédarálónak csúfolt viczinális ott futott el magas töltésén a viczkói ősi birtok mellett. Gábor megpillantotta a jegenyéket, a melyek már az ő gyermekségében is nagy fák voltak, de most mintha még nagyobbak lettek volna. A jegenyék mögött látta az ősi házat, a melyet zsindegyel födöttnek hívtak, pedig csak eresze volt zsindegyből, a házfödél maga becsületes nád volt. A kúrián túl pedig ott emelkedett az az ormóttan nagy disznóól, a hová létrán vitték volna fel a sertéseket, ha a Baracska bácsi gazdasági tervei megvalósulnak. Az öregúr ugyanis nagyszabású sertéshizlalást akart kezdeni a viczkói birtokon. De im a halál közbelép és a hízók nem jutnak be a tiszteletükre épített kastélyba. Egy kanyarodónál megpillantotta a híres viczkói nádas, a melyről a legenda azt tartotta, hogy Béla király bujdosott benne a tatárjárás idejében. Az egész környéken seholsem volt már nádas, csupán Viczkón. A híres tiszai nádasok eltűntek. Az unokáknak mindig több és több szükségük van a földre, kiszárítják a vadvizeket, kiirtják az ingoványokat. De a viczkói nádas még mindig a maga ősi szépségében terült el a vasúti töltés mellett. A míg a vonat kattogva futott tova, a beláthatlan nádas tavaszi pompájában rengett, hajladozott a szélben.

A szél néhol viharadárként csapott bele a nádas közé és ott kivillant egy-egy vakítóan ragyogó zöld tavacska, mint valami drágakő a napsugárban. A nádas felett, a vonat zörgésétől megriadva, mint valami másvilági fehér lélek, lassú szárnyalással repült tova egy kócsagmadár.

Viczky Gábornak megdobbant a szive, a mikor a ritka szárnyast megpillantotta:

- Kócsag sincs már máshol, csak Viczkón, - gondolta hirtelen támadó büszkeséggel.

Lenn a ragyogó zöld tavacsokák, fenn a hófehér madár, közből a rengő, virágzó nádasrengeteg, míg igen nagy távolságban, mint valami túlvilági kép, a Tisza ezüstszalagja húzódott, kanyargott: ez volt a Viczkyek ősi birtoka.

És a nádas közepén, ott, a hol most a kócsag repült épen, egy zöld halom emelkedett ki a nádas egyeneséből. Ez a vezérhalom, a melyről azt tartották, hogy honfoglaló ősök pihentek rajta, volt a Viczkyek temetkező helye. A vezérhalom mélyében hajdanában ősi czölöp-sírt fedeztek fel a Viczkyek. A czölöp-sírban pihenő pogányt szépen kilakoltatták a halomból és azontúl maguk temetkeztek az ezeresztendő sírboltba. Ilyen sírboltja se igen volt másnak Magyarországon, csak a Viczkyeknek.

A Gábor szívet szokatlan büszkeség dagasztotta, a míg a vonat az ősi birtokon robogott keresztül. Esterházy két óra hosszat a maga földjén jár a gyorsvonaton, de talán ő se lehet büszkébb, mint Viczky Gábor volt, a mikor a viczinális a vezérhalom felé kanyarodott. Megemelte a kalapját és köszönt az ősöknek:

- Jó napot, urak!

Ott fekszik a halom mélyében a nagyszakállú Tóbiás, a ki a hagyomány szerint olyan goromba ember volt, hogy még József császárnak is odamondogatott, a mikor a császár sárga nadrágban, kékgombos zöld kabátban és lovászsapkában ezen a vidéken is megfordult. Ott van Mátyás, a nagyerejű és Simon, a kinek három felesége volt. A magyar családok hagyományai fölérnek a görög mitológiával. Az elmúlt ó-emberek a familiáris szemüvegen át rendesen félisteni magasságba emelkednek. Legutolsónak a Viczky Eduárd diófakoporsóját vitték ide a pákászok csónakjaikon, a míg a ködös estében a régi kálvinista zsoltár hangzott a nádas felett... Gábornak hirtelen egy gondolat villant meg az agyában. És az a gondolat lassan

bontakozott, növekedett, míg végül világosan vélte látni, hogy ha az apja, Viczky Eduárd, elrejtette valahol a bűvös erszényt, nem rejthette el máshol, csak ezen a helyen, a hol nem jár más, mint vadmadár. Igen, seholse lehet olyan biztonságban az erszény, mint ezen a nádvilág-beli szigeten, a melyre nem ad kölcsönt semmiféle bank, a melynek pénzértékben kifejezhető ára nincs, a mit tehát a Viczkyektől sohasem vehet el senki. A vezérhalom a macskának se kell, mert hiszen minek is kéne? A Viczkyek csontja nem éri meg azt a fáradságot, hogy érte bárki a szigetet felkeresse. Biztosabb helyre nem rejthette el az apja az erszényt. Ide csak a halottak szoktak már járni. És a pénzt még egy halott Viczky sem tudja elkölteni.

A míg a vonat ablakából a vezérhalmot látta Gábor, mindinkább megerősödött gyanuja. Eszébe jutottak megjegyzések, a melyeket az apja elejtett; egyszer azt mondta:

- Ha minden elvész, a Viczkyeknek akkor is megmarad eredendő földjük, a Nyilas. A Nyilas adta nekik az életet. És ha rákerül a sor, a Nyilas újra kiteszen magáért hűségességében.

Nyilas volt a vezérhalom neve.

Máskor azt mondta:

A Viczkyek titkát soha senki sem fogja megtudni, mert a vadkacsák nem árulják el.

Viczky Gábor mélyen elgondolkozva érkezett haza. Már besötétedett, a mikor a vasló köhögve, fáradtan beporoszkált az állomásra. A legelső ember, a ki útjába került, nem volt más, mint Blásik János.

Blásik uram nagyon megváltozott azon esztendők óta, mióta nem láttuk. A tagbaszakadt, kövér ember lesoványodott, leromlott. Az ádámcsutkája szokatlanul kidudorodott gallérjából és sápadt, vértelen arczában emésztő, lázas tűzben égett beesett szeme. A ruhája is nagyon fogyatékos volt. Olyanforma ruha volt rajta, a milyenben a jobbfejta vidéki koldusok szoktak járni. Itt egy ócska kabátot ajándékoznak neki, amott egy régi kalapot. A saruja felett vásott macskanadrág feszült, a melyre két vármegyében ráismertek, hogy azt Baracska bácsi viselte valamikor. Mert, anno, híres volt az a czitromsárga macskanadrág.

Blásik erőszakkal kezét akart csókolni Gábornak és mert minden erejét megfeszítette, sikerült neki. A szájából erős pálinkaszag dőlt és a nyelve nehézkesen forgott.

- Nem felejtettük el a mi áldott kis gazdánkat. Már nagyon vártuk haza. Mit ér az élet Viczky nélkül? A nap se igazi nap, ha nem Viczkyre süt. Az öreg Baracska úr az utolsókat rúgja, aztán beköltözhetünk a kastélyba...

Elkapta a Gábor felöltőjét és ajkához szorítva, könnyes szemmel lépkedett utána.

- Csakhogy újra látok egy Viczkyt! - sóhajtotta őszinte meghatottsággal. - Csak egy úr van Magyarországon és az is Viczky.

Az állomás előtt egy hórihorgas, borotvált képű, nagyon rongyos ember kapta el a Gábor kezét és nagyot csókol rajta, miközben csaknem letérdelt.

- Isten hozta, méltóságos úr.

Gábor hátraugrott, míg Blásik János kedveskedve dörmögé a válla felett:

- A Bimbó! Nem tetszik emlékezni a Bimbóra? A mi megdicsőült urunknak udvari költője volt a Bimbó.

Egy sárga homokfutó várt az állomás előtt, a melyet Blásik János nagy szertartásossággal dirigált előre. Buzgólkodásában észre sem vette, hogy Bimbó, az imént bemutatott poéta alattomosan settenkedik Gábor körül és a fülébe suttog. Gábor a zsebébe nyúlt, de akkorára már ott termett Blásik János és megkapta azt a rongyos frakkot, a mely Bimbó testét fődte.

- Szégyeld magad, pálinkás-hordó! - dörögte és a frakk egyik szárnya a kezében maradt.

Az egykori udvari poéta siránkozva, alkoholista csuklással nyöszörögte:

- Meg fogod fizetni... Meg fogod fizetni a ruhámat!

A homokfutó már régen elindult, Gábor még mindig hallani vélte a Bimbó hangját:

- Meg fogod fizetni!

A kisvároska olajmécsesei feltűnedeztek a távolban és barátságosan pislogtak Viczky Gábor felé:

- Jó ómen, csupa jó ómen, - gondolta magában Viczky. - Baracskai bácsi mégsem lopta el az egész hagyatékot.

A kocsi végigdöcögött a rettenetes kisvárosi kövezeten, Blásik a kocsis mellett ülve, jobbra-balra mutogatott, a sötétbe és magyarázatokkal szolgált:

- A sánta Grosz felhúzatta a házat. Telik a kutyának a pálinkából!... Emitt meg Fán csiné, tetszik tudni, az a főstött arcú, épített új házat. Hej, be szép asszony volt a kutya. Egy pár téglát a mi vagyonunkból is került az új házba. Tetszik tudni, megdicsőült urunk...

Hosszú földszintes ház előtt állottak meg, a mely a sötétben szinte a földhöz látszott lapulni. A vasrostélyos ablakokon át gyertyavilág szüremlett ki, odabenn a szobában Baracska bácsi ült a pohos zöld kályha előtt és iráscsomókat dobált a tűzbe.

- Az öreg készül a másvilágra, elégeti bűneit, - dörögte félhalkkal Blásik, a míg Gábort a kocsiról lesegítette.

A taplósapkás, ősz fejet vöröslő fénynyel világította meg a tűz. Mintha egy kis darab pokol égett volna ott; egy kis darab pokol, a mely minden vén fiskális irodájában található; emberi bűnök, szenvedélyek, roszaságok gyűjteménye. Az öreg Baracska sohasem volt olyan pöre, a melyben az igazság az ő pártján lett volna. A kinek igazsága volt, az nem Baracska kereste fel. Sopánkodott is egész életében az öreg azon, hogy neki nagyobb mesterség egyetlen pörét megnyerni, mint más fiskálisnak tizet. A bűnbe esett falusi parasztok között közmondásossá vált a veszettnek látszó pör megnevezése:

- Ez a gólyáé!

Tudniillik a Baracska uram kapuján a családi címer függött csupán - a fiait etető gólyamadár, - és alatta a jelzés: ügyvédi iroda.

A mikor Gábor a szobába lépett, az öreg abbahagyta a tüzelést, bár nagy garmada poros írás feküdt még előtte a földön. Megrúgta a papucsát orrával a papirosokat:

- De bolond is vagyok! - kiáltott fel. - Még a másvilágról is védelmezem a klienseimet, pedig sohasem fizettek meg.

Az öregnek csak szokatlanul beesett szemén, sárga arcán látszott, hogy valami hiba van a gépezetben, de egyébként nyugodtnak és vidámnak látszott. Összeaszott, sárga kezét Gábor felé nyújtotta:

- No, fráter... Haragszol tán, hogy hiába fárasztottalak. Biztosítalak, nem jöttél hiába. Meg fogok halni.

A vörös hálóköntöst, a mely legalább is száz esztendőnek látszott, fázósan szorította testéhez. A kályhában hamvadó papirosokra mutatott:

- A pöreim még egyszer felmelegítettek utoljára. Hűséges, derék pörök voltak, el lehetett velük mulatni egy egész életen át. Sok gazságot, komizságot, hunczutságot láttam, de a legnagyobb gazember mégis csak én vagyok, öcsém.

- Nono, Samu bácsi! - mormogta Viczky. - Ne legyünk olyan szigorúak.

Baracska bácsi akaratoskodva ütötte fel a fejét:

- De bizony én vagyok a legnagyobb gazember. Már ezt az egyet nem engedem magamtól elvitatni. Mindjárt igazat adsz nekem, öcsém, csak egy kicsinykét idefigyelj.

Viczky idegesen nézett körül a szobában. Jobb szerette volna elkerülni ezt a jelenetet a gyámjával. Valahogy azt remélte, hogy már el is temetik az öreget, mire ő hazaérkezik. És az öreg itt van, lábait egymásra veti, hátradől a tintaszagú, vén székben és ravaszkásan hunyorít a szemével:

- Majd mindjárt, - biztatta Viczkyt. - Mindjárt meghalod, milyen nagy gazember voltam. Mert most már beszélhetek múlt időben. Reggel mi már aligha találkozunk. Előlről kell kezdeni, - mondta mesélő hangon, - hogy jól megérthesd a dolgokat. Volt nekem három pöröm... Azokat nem égettem el, ott vannak abban a ládában, ott van a te örökséged, fiam; pöriratok alakjában kapod tőlem vissza édesapád örökségét...

Viczky talpraállott és szédülve nézett az öreg fiskálisra. Az jókedvűen legyintett kezével:

- Nem kell mindjárt megijedni, fiam, - mondta atyailag. - Fel a fejjel és bátran a veszélyben! Mikor én ilyen fiatal legény voltam, mint most te, a hétfejű sárkánytól sem ijedtem meg. Azért mondom, bátorság.

- Nem értem, Samu bátyám, - mormogta Viczky megzavarodva.

Baracska felállott és gyöngéden lenyomta Viczkyt a székbe.

- Csak nyugalom, fiam, - szólt és a zsebéből kulcsot keresett elő és felnyitotta a sarokban álló vaspántos láda zárját. A míg a láda fedelét felemelte, olyan várakozólag nézett Viczkyre, mintha az ezeregyéjszaka csodáját mutatná meg neki.

A ládában nagy halomban feküdtek új és ócskaságtól avas iratok. Baracska kivette a legfelső iratsomót és gyönyörködve szemlélte, mint valamely drágakövet.

- Ez a Tass kontra Tass...

Két kezébe fogta az írást és sóhajtván mondta:

- Ha még egy kis időm volna, az enyém lehetne a Csermely-köz, ezer hold televényföld, szeszgyártási és dohánytermelési engedélyvel...

A írást sóhajtván visszahelyezte a ládába és másikat vett elő.

- Birto kontra egri káptalan... Ötven éves. Ha csak valamivel többet hagyományoz réád édesapád, hogy kitartásom legyen, elvertem volna a káptalanon a port. De hát bolond volt az öreg. A vagyonának a nagy részét eldugta. A macska tudná, hová dugta.

Új irátsomó került ki a ládából. Szinte ajkához emelte Baracska bácsi a papirosköteget, a mint áhítatosan mormogta:

- Ez itt két kerek millió, fiam. Egy kopogó forinttal sem kevesebb. Bánovszky kontra magyar állam. Ez a legfiatalabb, tán azért a legkedvesebb.

Az írást a ládába tette, gondosan elzárta, majd a ládára ülve, egy darabig mosolyogva nézett farkasszemet Viczkyvel.

- Fráter, te most azt gondolod magadban, hogy Samu bátyád csendesesen megbolondult, a mióta nem láttad. Nos, ha bolond vagyok, akkor egész életemben bolond voltam, mert ennek a három pörnek éltem. Ezért a három pörért dolgoztam, csaltam, loptam és ezért halok meg, mert a pöreim nem engedik, hogy életben maradjak. Nincsen ilyen három pör Magyarországon. Ha el akarod őket adni, megcsalnak. Azért én azt mondom, ne add el őket. Fölér ez a három pör az Esterházy-vagyonnal. Hogy szeretem őket. Hát vettem őket... Azaz, hogy talán nem is egészen vettem, mert a pörösködők nagyrésze már régen a föld alatt van, de a pör folyik tovább. Megfogadtam a leghiresebb fiskálisokat Budapesten, Bécsben és Berlinben, a hol a pörök lejátszódnak. Utaztam, fáradoztam, beleöregedtem. Kielégítettem türelmetlen örökösöket és a tanukat esztendőig tartottam és fizettem, hogy meg ne vehessék őket. És most, még kérde, hová lett édesapád hagyatéka? Itt van megtízszerezve ebben a ládában, a melynek kulcsát átnyújtom neked.

Viczky nem vette át a kulcsot, hanem így szólt:

- Nyissa ki Samu bátyám azt a kincsládát.

A míg az öreg a láda zárával bajlódott, Viczky megpiszkálta a pohos kályhában hamvadó tüzet. A hamu alól láng csapott, aztán mikor nyitva volt a láda, kivette belőle az írásokat és egyenkint beledobálta a tűzbe. A láng felcsapott, meg elhamvadt, piszkos korom szállott ki a kályha ajtaján...

Baracskey Sámuel megdermedve, szinte öntudatlanul nézte pöreinek elhamvasztását.

- Szerencsétlen, - nyögte és eltakarta az arcát, - most már semmid sincs a világon.

Viczky vállat vont és keserűen mondta:

- Samu bátyám semmi rosszat nem tett, csupán az örökhagyó intézkedéséhez ragaszkodott. Az apám azt akarta, hogy szegény ember legyek. Nos, Baracskey bácsi ezt megcselekedte.

- Ne vádolj, - emelte fel a kezét a megtört öreg ember. - Én jót akartam.

- Tudom, - felelt egykedvűen Viczky. - Tudom, hogy másképen gondolta a végét, Samu bátyám. Gyerekkoromban sokszor hallottam az apámtól, mikor aranyait szórta: valahogy csak tönkre kell menni! Ha kártyás ember lett volna a gyámom, elkártyázta volna az örökségem. Elverte volna asszonyra egy másik gyámom. Samu bácsi a pörökre költötte. Gombház. Megvan még a bűvös erszény.

Az öreg fiskális tagadólag rázta a fejét:

- Nincs meg. Tűvé tettünk mindent. Blásik félig megbolondult tiz esztendő alatt. Az erszény nincs. Elvitte apád a másvilágra.

Viczky nyugodtan mondta:

- Én azt hiszem, ha keresni fogom, én megtalálom. De nem is keresem...

Baracskey bácsi, látván gyámfiának a nyugodtságát, a melylyel a váratlan csapást fogadta, halkan megkérdezte:

- Nos és kívánod, hogy agyonlőjjem magam? Mert én már csak golyót érdelek.

- Azt a bolondot csak nem teszi, Samu bácsi! - kiáltott fel Viczky. - Érdemes is volna! A Viczky vagyona veszett el; arra való az, hogy elvesszen.

- De mégis, édes fiam, - mormogta reménykedve Baracskey bácsi. - Gondold meg jól a dolgot. Én már számot vetettem mindennel. Nekem most már jobb volna, ha nem kellene megmásítani elhatározásomat.

Viczky az öreg fiskális vállára tette a kezét, a szemébe nézett és őszinte hangon mondta:

- Kedves bátyám, én előre tudtam azt, hogy ez fog történni. Higyje el, nem haragszom. Egy csöppet sem haragszom. No, béküljünk ki, Samu bácsi.

Az öreg vonakodva nyújtotta a kezét, mint a ki valami bizonytalan alkuba bocsátkozik, aztán felsóhajtott:

- Nos, jól van, megteszem. De csupán neked teszem. Jöhetne hozzám a nádorispán maga, annak se engednék. Olyan igaz, mint hogy Baracska a nevem, - fűzte hozzá erősködve.

Megpiszkálta a kályhát, hogy a hamvadó tűz ismét lángra kapjon.

- Az ördög vigye el a pöröket. Csakhogy már ezen is túlestünk, - kiáltott fel és jókedvűen dörzsölgette a kezét. Hátát a kályhának támasztotta és vidáman nézett az előtte álló fiatalemberre:

- Hm, csinos fiú vagy... Azt hiszem, egy jó házassággal reperálhatnánk a dolgot. Van is egy pártim. No ne csinálj olyan fancsali arczot. Becsületesemre mondom, hogy nem tréfálok. Viczky de Viczko még mindig megélhet a neve után is, habár a mai világban igen roszak a pénzügyi konjunkturák és a kutyabőr nem sokat ér.

- Ráérek még a házasságra, - felelt kitérőleg Gábor.

Baracska bácsi összecsapta a kezét:

- Bolond beszéd! A házasságra tulajdonképpen sohasem ér rá az ember. Én például... No de hagyjuk az én dolgomat. Az ember akkor házasodik meg, a mikor az esze azt parancsolja. Mind bolond az, a ki a szívére hallgat. A boldog házasság olyan, mint a pezsgő. Bor is, meg nem is bor. Bor is van benne. Nos hát a jó házasságnál beszélhet a szív is, de nem szabad csupán a szívre hallgatni.

Viczky azzal vélte legkönnyebben elnémítani az öreget, hogy nyugodtan elmondta neki, hogy Pesten már van valaki, a kit kiszemelt magának, az öreg Fátyol lánya...

Baracska bácsi türelmesen végighallgatta a gyámfia szavait. Csöppet sem lepte meg őt a dolgok állapota. Vidáman bólingatott a fejével és csettintett az ujjával:

- Kutya-teremtette! Magam is keresztülestem a báránymilón; minden egészséges ember keresztül megy rajta. Magam is... De hagyjuk az én dolgomat. Persze, persze, csinos a fruska. Hej, azok a fruskák, azok a fruskák!... Habár én abban a korban, a melyben te vagy, az öreganyámba voltam szerelmes. No, nem épen az igaziba, de lehetett volna akár az öreganyám is az illető. A mai fiatalságnak mások a virtusai, mint a régié. Tempora mutantur.

Viczky tréfás komolysággal kérdezte:

- Talán azt akarja, Samu bátyám, hogy én is az öreganyámba legyek szerelmes?

- Világért se! - tűzelt az öreg. - Csak szeresd te mindig a fruskákat, mert hidd el nekem, hogy addig ér valamit az asszonyféle, a míg rövid a szoknyája. Magam is... No de hagyjuk az én dolgomat. De feleségül mégis csak azt vedd, a kit én választok ki a számodra. A vén szem többet lát, mint a fiatal szem, mert a vén szemben kevesebb már a színes anyag, a mely rózsaszínűnek mutatja az életet.

Felemelte a kezét, csettintett a nyelvével:

- Remek pártim van számodra.

Viczky kedvetlenül fordított hátat:

- Nyugodjon bele, Samu bácsi, a megváltoztathatlanba. Én csak azt veszem el, a kit szeretek.

Az ajtón kopogtattak és Blásik János dugta be a fejét. Hivatalos hangon jelentette:

- Az óra már éjfélre jár. Tekintetes ügyvéd úr, fejezzük be a hazudozást. A kispapnak aludni is kell.

Viczky meglepődve nézett Blásikra.

- Hát kend engem vár?

- Igenis, - felelt az egykori udvarmester, - én a megdicsőült urunk fiát nem hagyom el se földön, se égen.

Viczky elbucázott a gyámapjától.

- Édes fiam, - mondta Baracska bácsi szinte meghatottan, - verd ki a fejedből Fátol Rózsikát. Én mondom neked, a ki az életet ismerem, hogy az egész tervet a vén Fátol eszelte ki, mert nagy gazember az öreg. Nyakadba akarja sózni egyik lányát. Színészkedés az egész. Minden fiatalembernek kivetnek ilyesféle hálót. Sok belebukik, némely elkerüli. Ne higgyél azoknak a lányoknak, a kiknek semmijük sincs. Azok mindig komédiáznak. Fiatalság: bolondság. A szerelem elmúlik és marad a szegénység. No, aludj jól. A «Griff»-ben jó szobák vannak. Aludt benne az apád is.

A míg Viczky a Blásik János kíséretében - a ki lámpát vitt előtte, - a «Griff» felé ballagott, mindenféle zavaros gondolatok és érzelmek torlódtak össze benne. Most már bizonyos, hogy a mi vagyonkaja volt, az elúszott a gyámapja kezén, a mint az előrelátható volt. Nem is nagyon haragudott az öregre. Természetesnek találta, hogy elköltötte a gondjaira bízott pénzt. Ismerte már az embereket annyira, hogy meg tudott nekik bocsátani. De már most mi lesz tovább. Azzal állítson be Rózsához, hogy még egy szoknyát sem vehet neki a vagyonából? Mert ha a zöld erszényt nem találja meg, akkor semmije, semmije nincs. A zöld erszény pedig mind bizonytalanabbá válik, hisz Baracska bácsi a föld alól is előkerítette volna a pörei folytatásához.

Egy utcakeresztezésnél a vak éjszakában megállott Blásik János a lámpával és az utat mutatta:

- Vigyázzunk a kanálisra, kispap. Sok ember kitörte már itt a lábát.

Mikor a veszedelmes ponton átjutottak, Viczky így szólt Blásikhoz:

- Tudja-e, János, hogy kis baj van az apai jussommal?

- Tudom, tudom, - felelt Blásik. - Az egész város tudja régen. A szegény tekintetes úr nem tehet róla. Kutyaszennvedély a pörösködés.

- Hát azt az erszényt, a mit a fekete kakas elvitt, keresték-e?

Blásik megállott a lámpással. Suttogó, szenvedélyes hangon válaszolt:

- Kerestük, de hiába kerestük. Jó helyen van az!

Viczkynek megdobbant a szíve.

- Hol van, János?

Blásik a szájára tette a kezét és a fejét rázta. Egy darabig küzdött magával, aztán kimondta:

- Az erszény nem lehet máshol, mint özvegy Viczkynénél, a ki a kertünk végében lakott. De most már nem mondok többet.

Elérték a «Griff»-et. A régi, tisztújítás-korabeli szálló, mint egy nagy, fekete sírdomb emelkedett ki az éjszakából. A földszinten világos volt és cigánymuzsika hangzott ki a vasrostélyos ablakok mögül. A nagybögő morgásába hangos pohárcsengés vegyült.

- Ugyan kinek van olyan széles kedve? - kérdezte Viczky Gábor. - Itt nem igen lehet majd aludni az éjszaka.

Blásik János felkapaszkodott a sarokkőre és bepislogott a színes függönyökön, a melyekre Kossuth és Rákóczi képe volt festve. Nevetve tért vissza:

- Ugyan ki mulatna más, mint Zathureczky tekintetes úr. Nincs ebben a vármegyében másnak pénze a mulatozásra.

Viczky emlékezett Zatkureczkyre még a gyermekkorából. Akkor is országgraszoló lump volt az öreg Zathureczky és ő volt a leghíresebb tánczos. Eszébe jutottak a bolondnál bolondabb tréfák, a melyeket atyjával együtt követett el a híres tréfacsináló. Egyszer csaknem felgyújtották a házat jókedvükben. De az sem volt az utolsó dolog, a mikor Zathureczky egy szakajtó új krajczárt szórt ki a Viczky-ház ablakából a hetivásáros nép közé. Olyan dulakodást, marakodást se látott azóta a világ. «Viczkyre rájött a bolondja!» - kiabálták az emberek és az egész város összecsendült kapkodni az «aranyak» után. Igaz, hogy a félrevezetett utcai nép sorban beverte a Viczky-ház ablakait, de Viczky Ede csaknem halálra kacagta magát.

- Köszönöm, Zathureczky. Igazi aranyakkal sem csinálhattunk volna nagyobb kutyakomédiát.

- Látod, hogy olcsón is lehet mulatni, - mondta Zathureczky és azóta vált szokásává Viczky Eduárdnak, hogy az aranypénzei közé új krajczárokat kevert. Zathureczky megtanította takarékoskodni.

Az emlékezésre Gábornak felmelegedett a szíve és felkiáltott:

- Ejnye, hát él még az öreg, meg kellene nézni.

Az étkező-szoba kilincsére tette a kezét, de Blásik János elébe ugrott:

- Majd én megyek előre, kispapom. Nem igen tanácsos ide belépni akkor, ha az urak mulatnak. Néha pisztolylövéssel fogadják a hivatlan vendéget, de a borosüveg: az biztos.

Egy percz múlva, amint Blásik János bement, felpattant az ajtó és egy szikár, őszbecsavardott, pirosképű férfiú lépett ki rajta. Az egyik lába kissé biczegett, de azt ügyesen rejtegette, hogy szinte affektáczióknak látszott a sántasága. Két karját ölelésre tárta:

- Viczky! - kiáltotta. - Egy igazi Viczky van a szemhatáron és ezt mi csak most tudjuk meg! Ezer ördög. Még tán a mozsarak sem pukkantak, a mikor jöttél? Ejnye, ejnye, miért nem irtad meg előre a jöveteledet?

Megölelte Viczky Gábort és kétoldaltól megcsókolta az arcát. Tetőtől-talpig végignézte.

- Megemberesedtél, - mondta elismerőleg. - De az apádhoz nem hasonlítasz. Inkább az anyádhoz. Ezek az ábrándos tekintetű szemek, ez a beszédes kis száj az édesanyádé... Engedd meg, fiam, hogy megmondjam neked, szebb asszony, mint az édesanyád, nem volt három vármegyében. Mit csinál, egészséges?

Viczkynek eszébe jutott, hogy már régen kapott levelet az édesanyjától Bécsből, a hol azóta a bárónőnek szegénynek sora jobbra fordult és alapítványi hölgy lett.

- Nincs semmi baja, - felelt.

- Kérlek, el ne felejtsd hódoló kézsókomat átadni, ha véle találkozol. Bizonyosan emlékezni fog a bolondos Zathureczkyre. Én mindig olyan jó bolond voltam a hölgyek körül.

A tágas étteremben a középső részt a cigánybanda foglalta el. Ott muzsikált a Kövér Benczi Gyula, a ki három aranyórát hordott mindig a mellényében és az ingeit Bécsben mosatta. A híres Benczi cigányba ojtott úr volt. Dehogy is fogadott volna el pénzt a régi világban,

tönkrement gavalléroktól. Minek? Neki több volt, valóságos cigányprimás volt. Házai, földjei voltak. De ha Zathureczkytől öt forintot kapott, jobban örült annak, mint ha valamely meggazdagodott lócsiszár százasokat dobott a tányérjára. Ismerte, hogyne ismerte volna az öreg Viczkyt. Egyszer ezerforintost ragasztott a homlokára. Az ilyesmit nem szokás elfelejteni. Tussal fogadta Viczky Gábort és Zathureczky oly büszkén kapaszkodott a fiatalember karjába, mintha a trónörököszt vezette volna.

- Nini, ezek talán nem tudják, hogy semmim sincs? - kérdezte magában Viczky, a mikor az alázatosan mosolygó cigányok, pinczerek sorfala között elhaladt.

A sarokban egy kis asztalka állott, rajta egy félliter lőre, a míg a cigányok körül ezüstvedrekben pezsgő állott. Az asztalkához vezette Zathureczky Gábort és ott nagy szertartásosan helylyel kínálta:

- Ne vesd meg szerény asztalomat. Mit parancsolsz? Pezsgőt vagy szilvoriumot. Én sohasem iszom pezsgőt, csak kocsisbort.

Viczky tapintatosan felelt:

- Veled tartok.

Zathureczky megtöltötte a poharakat.

- Isten hozott, fiam, csakhogy már egyszer mi is eszedbe jutottunk. Remélem, most már itt maradsz nálunk. A homok csak a homok mellett érzi jól magát. A hol egyedül van a homok, ott elfújja a szél, de a sok homokkal a vihar sem birt. Mi homokok vagyunk. Még egyszer: Isten hozott. És ha valami hivatal kell, csak nekem szólj.

- Egyelőre nem szándékozom hivatalt vállalni, - felelt Viczky röstelkedve.

- Nono, valamiből csak kell élned, fiam. Nem hiszem, hogy az öreg Baracskaytól húsz krajczárt visszavasalhass. Könnyelmű ember, de meg kell neki bocsátani, mert vannak jó tulajdonságai is. Ígyunk, Gábor.

A bor savanyú és dohos volt, igazi kocsisbor, a mely kinyitja a bicskát az ember zsebében. Zathureczky észrevette, hogy Gábornak nem izlik az ital.

- Parancsolsz pezsgőt? van annyi, a mennyi kell. Hó, Barkó úr!

Rákiáltott a fogadóra, a ki a Viczky Gábor megbámulására szintén a szobába sompolygott. A vörösképű emberke ügyetlen hajlongással közeledett.

- Hány üveg pezsgőm van még a pinczében?

Barkó előrántotta könyvecskéjét és hadarva felelt:

- Ha a mai fogyasztást is beleszámítjuk, még hatszázötvenhárom üveg áll odalenn, vagy legalább is kell állnia.

Zathureczky fejedelmi kézmozdulattal elbocsátotta a fogadóst és Gáborhoz fordult:

- A mint láthatod, pezsgőnk van elég, ha pénzünk nincs is. Kiváncsi vagy, hogy honnan van annyi pezsgőm. Hát a múltkoriban nyertem ezer üveg pezsgőt.

- Jeles ember lehet, a ki ezer üveg pezsgőbe fogad.

Zathureczky nevetve fújta a füstöt a mennyezet felé:

- Koránsem jeles ember. A ragyás Bunkó bácsi, a nyugalomba vonúlt uzsorás az illető. A vén gazember, a ki hosszú életében még az elhasznált gyufaszálakat is összegyűjtögette fűtőanyagnak télire, vénségére megengedte magának azt a luxust, hogy idejárjon a Griff-kávéházába egy pohár tejceskére. El szokott üldögélni egész éjszaka, mert aludni nem tud és a

világosságot ingyen kapja. A minap aztán éjszakai unaloműzésből egy kis bűvészeti előadást tartottam a fiúknak a billiárd-asztal felett. Ezüstforintosokat varázsoltam elő a fülekből, gallérokából, zsebekből. Az öreg Bunkó csakhamar érdeklődni kezdett és a sarokból odatípett. Villogó szemmel kísérte az ezüstforintosok bűvös vándorlását, eltűnését és a midőn az ő zsebében találtuk meg az eltűnt forintost, magánkívül volt az öreg a meglepetéstől:

- Becsületesemre, dadogta, - sohasem hordok magamnál többet tiz krajczárnál, mert félek a rossz emberektől...

- Pedig ott, a honnan ez a forint kikerült, van még több is, - mondtam, «visszaadván» neki az ezüstforintosát.

- De bizony nincsen, - esküdözött az öreg. - Hisz csak ismerem a kabátomat, - kiáltott fel, össze-vissza forgatva a megzöldült, ezerfoltú alkotmányt, a mely tagjait fődte.

- Hát én mernék fogadni, hogy legalább tiz ezüstforint van a zsebeiben. Száz forintot teszek tiz üveg francia pezsgő ellen. (Mert épen szomszások voltak a fiúk.)

A ragyás Bunkó nem szólt semmit; kiment az udvarra és miután mégegyszer alaposan keresztül-kasul vizsgálta zsebeit, vigyorogva tért vissza.

- Tartom a fogadást! - kiáltotta.

Nyomban papirost, tintát hoztattam és Fabula fiskálist felállítottuk a piquet mellől.

- Húzd fel az eszed, pörvesztő, - mondtam neki, - olyan legyen az az írás, hogy akár a törvény előtt is fogantatja legyen.

- Nono, - dörögte a vén Bunkó, mert a törvényről nem szeret hallani.

A tanúk aláírták az írást, én pedig Bosco nyomdokain haladva, kiráztam az ezüstforintosokat az öreg kabátjának a belső zsebéből.

A vén gazember kékült-zöldült, de fizetett.

Másnapra már el is felejtettem az egész históriát, a mikor a kávéházban a hátam mögé lopózik a vén Bunkó és a fülembe súgja:

- Tekintetes uram, fogadnék ám ma is.

Linneburg kapitány, a partnerem, épen triec-et irt ellenem, roszkedvűen feleltem:

- Hagyjon békét, ma nem játszunk.

Az uzsorás szemtelenül felelt:

- A tekintetes úr revanche-sal tartozik.

Erre elfogyott a béketűrésem, pedig fát lehet vágni a hátamon, olyan türelmes ember vagyok. Felugrottam.

- Szedte-vedte, vén gazember. Én neked revanche-sal tartozom? Hát te ugyan miféle revanche-ot adtál nekem a kiuzsorázott nagyanyai jussomért?

- Pardon, - felelt Bunkó. - Az régen volt, elévült. De ez csak tegnap volt.

- Helyes, - mondtam, - fogadok, de csak száz üveg pezsgőbe.

- Tartom! - kiáltott fel a ragyás Bunkó.

Fabula ügyvédet megint felállították a piquet mellől és az ügyvéd megírta a kontraktust. Bunkó diadalmasan állott ki a kávéház közepére.

- No, tekintetes úr, most lássuk a forintosokat. Minden zsebemet bevarrtam.

Csakhogy az öreg Boscónak erre is volt módszere. A forintosok bizony csak kipotyogtak az ócska kabátból, mire a varázsszavak elhangzottak.

Bunkó Mihály csaknem összerogyott ijedtségében.

- Vízet! - hörögte és homlokán kidagadtak az erek. - Csalók, haramiák körmei közé kerültem. Zsiványok! Segítség!

Tombolt dühében a kávéház közepén és a nézők harsogó kaczagása kísérte a vén gazember kétségbeesett üvöltését. Szép is, a mikor a hóhért akasztják.

- Nem fizetek! - jelentette ki végtére.

- Fabula, holnap add be a keresetet.

- Egyezkedem, - esdekelt az uzsorás.

Fabula jóízű ember, de nem szereti, ha piquet-nél zavarják. Hátat fordított a vén gazembernek.

- Legyen szerencsém holnap irodámban, Bunkó úr, a kishíd mellett, balra...

- Csak nem viszem az irhám a vágóhídra! - üvöltött Bunkó. - Inkább fizetek. De én is veletek iszom.

- Az nincs a szerződésben, - feleltem. - Én csak urakkal iszom.

És most jön a java a történetnek, öcsém, Viczky Gábor. A vén gazember uzsorás, a ki ötven esztendeig túljárt a bírák, ügyvédek eszén, a kitől harapófogóval nem lehetett kihúzni egy lyukas krajczárt sem, azóta minden este ott ül a kávéházban és esdekelve kéri, hogy fogadjak vele... Új ruhát csináltatott már azóta, - talán az első új ruhát életében. De Bosco csallhatatlan... Szivarozik és egész éjjel pezsgőt iszik, a mit külön rendel és egyedül iszsza a kávéház sarkában. Teljesen belebolondult a bűvészetbe és a múltkoriban már Fánnikát, a kassza tündérét is megkínálta pezsgőjéből. Hisz úgyis mindegy. Mert - ez a morálja a történetnek, - nincsen olyan lakat a világon, a melyet ki ne tudna nyitni egy ügyes lakatos. A lakatot Zathureczky kinyitotta és a tréfa tökéletesen sikerült.

Viczky Gábor nevetve hallgatta végig a Zathureczky előadását.

- Jer, megmutatom az öreg Bunkót! Felállottak az asztaltól és az üvegajtóhoz mentek, a mely a kávéházi helyiségbe nyílt. Az üvegajtót felnyitotta Zathureczky és a sarokba mutatott. Egy torzonborz vén ember ült a kávéházi asztalnál és kezében vastag szivart tartott. A mikor megpillantotta Zathureczkyt, dühösen állott talpra és fenyegetőleg közeledett. De egyszerre lekapta a kerek kalapot a fejéről, a mikor Viczky Gábort megpillantotta:

- Tekintetes úrfi, nagyságos uram, engedje meg, hogy az öreg Bunkó Mihály alázatosan bemutassa tiszteletét.

Viczky meglepetten nézett a hajlongó vén emberre.

Zathureczky felemelte a kezét és félig tréfásan, félig komolyan felkiáltott:

- Távozz, vámpír.

Bunkó kedélyeskedve dörzsölte a kezét:

- Vámpír? A Bunkó bácsi jó ember. Majd meglátja a fiatal úr. Meglátja...

Zathureczky karonfogta Viczkyt:

- Hagyjuk a vén gazembert. Reméljük a legjobbat; azt, hogy nem lesz szükségünk a barátságára.

A mikor az asztalhoz letelepedtek, a cigány közelebb húzódott Viczkyhez és a fülébe súgta:

- Az édesapja nótája! Hallgassa csak, tekintetes úr.

Víg, muzsikás hangulat telepedett a mulatókra. Egyik nóta a másikat kergette. Zathureczky kitűnően tudta dirigálni a cigányt, - megtanulhatta annyi esztendő alatt, - míg Gyula primás az ország legjobb cigánya volt. Hajlongott, alázatoskodott a kopott gavallér előtt és fel-felragyogott a szeme, a mikor Zathureczkynek egy-egy nagyon régi, elfeledett nóta jutott az eszébe. Mert a cigány is azt a nótát szereti, a mi nagyon régi.

Mulatságközben Viczky egyszerre a barátja vállára tette a kezét:

- Mondd, Gazsi, itt nem tudják az emberek, hogy nekem semmim sincsen? Mit gondol a vén Bunkó magában?

Zathureczky nagyot nevetett:

- Tudja azt, öcsém, mindenki, hogy Baracska elspekulálta a vagyonomat, de azzal egyelőre nem törődnek. Te egy darabig a régi, a milliomos Viczky leszel, a míg le nem kopik rólad az egész dicsőség és az emberek megszokják, hogy épen olyan közönséges halandó vagy, mint a többi. A mi környékünkön tiszteletben tartják az emlékeket: addig, a meddig.

Viczkynek kipirosodott az arca:

- Hátha csakugyan az igazi Viczky volnék, a milliomos Viczky? Hiszen tudod, hogy van bizonyos legenda az apám eltűnt vagyonáról?

- Hallottam róla, csak hogy ahhoz az eltűnt vagyonhoz nehéz lesz hozzájutni. Melánie jól vigyáz rá.

- Ki az a Melánie?

Zathureczky csodálkozva nézett rá:

- Nem ismered az unokatestvéredet, Viczky Melániet? A legszebb lány, a legjobb párti a vármegyében. Minden gyerek tudja, hogy özvegy Viczkyné kerítette magához azt a bűvös erszényt. Sokáig titkolta a ravasz asszony. Évekig tudta rejtegetni, palástolni gazdagságát. Nem mozdultak ki a kis házból, pedig abba már a víz is befolyt. De mióta Melánie nagy leány lett, azóta ereszt valamicskét a vén sárkány. De most is jobban szereti, ha kölcsönpénzzel manipulálhat. A rejtett vagyonhoz nem akar nyúlni. Épen a vén gazember Bunkó a bankárja.

Viczky hitetlenkedve csóválta a fejét.

- Nos és látta valaki azt az erszényt, azt a vagyont?

- Nem bolond az öregasszony, hogy mutogassa. De hát minek is mutogatná, a mikor mindenki tudja, hogy megvan. Ott őrzik a szalmazsákja alatt. Van abban az erszényben egy bank-utalvány, a mely Angol-bankra szól.

Viczky ámulva hallgatta a Zathureczky szavait:

- Nekem azt soha senki se mondta. Hisz akkor visszakövetelhetném özvegy Viczkynétől az eltűnt vagyonomat?

- Hát pöröld, - nevetett nagyvigan Zathureczky, - pöröld öcsém, de nem hiszem, hogy fiskálist találsz, a ki a pörödet elvállalja. Még tán Baracska bácsi is kinevetne ezzel a pörrel. Pörölni csak ott lehet, a hol látható, megfogható vagyon van. Viczkyné pedig nem bolondult meg, hogy házakba, földekbe verje a pénzét, hogy arra rátehessed majd egyszer a kezed. Ravasz asszony az. A legravaszabb az országban. Egyebekben mi már régen szépen megállapítottuk magunkban, hogyan fog végződni ez a dolog. A horoszkóp szerint eljön Viczky Gábor, már mint te, belésszeret Melánieba, Melánie a felesége lesz és az eltűnt vagyon visszakerül jogos

tulajdonosához, sőt még egy világszép leányt is kapsz ráadásul. Az erkölcsi világrend helyre lesz állítva és olyan hosszú, boldog életkort értek, mint a mesében.

- Hm, - mormogta Viczky, - nekem okvetetlenül el kell venni Melániet, a kit nem is ismerek.

- Fiacskám, ezen már nem lehet változtatni. Réges-régen elhatároztuk már ezt egymás között, a mikor a dolog tapétra került kaszinóban, korcsmában... Sőt, ha a fáma igazat mond, özvegy Viczkyné is azért utasítgatta volna vissza eddig a kérőket, mert számít rá, hogy elveszed a lányát.

Viczky nevetni kezdett:

- De hiszen nem is ismerem a lányt!

- Hogyne ismernéd! És ha nem is ismered, majd megismered. Erről most már ne is beszéljünk. Mulassunk! Gyula, azt a Belezna-nótát.

Viczky Gábor, a mikor reggel felé zúgó fejjel ágyára vetette magát, így szólt magában:

- Most nem tudom, én bolondultam-e meg, vagy az idevaló emberek! Aludjunk rá egyet. Minden esetre meg van valahol az erszény. És én megtalálom.

VIDÁMSÁG AZ ÉLET SÓJA.

Csak délfelé ébredt fel Viczky Gábor és míg az ablaka alatt lefolyó hetivásárt nézte nagyálmosan, fejében a tegnapi est eseményei kavaroztak. Az elégetett örökség, Zathureczky szavai, később a vad valczerezés asztalokon és székeken keresztül. Az egészen áthangzott a Gyula muzsikája.

A hetivásár itt éppen olyan volt, mint más vidéki városban, azzal a különbséggel, hogy nem az asszonyok jártak a piacra, hanem a férfiak. Viczky hiába kereste szemével azokat a félig fésületlen, félig felöltözött úriasszonyokat, a kik más vidéki városcában a maguk kedves pongyolaságában, álmos arczukkal láthatók a hetipiaczon. Az arczok még nélkülözik a rizsport és a festéket; valamint a fűzők és díszes toalették is hibáznak, s ilyenkor lehet biztos ítéletet mondani a városcabeli asszonyok fiatalságáról, szépségéről. Nem, az idevaló asszonyok nem leplezték le magukat a hetivásáron. A férfiak jártak bevásárolni.

A zöldséges kofák között éppen megpillantotta az öreg Baracska, a mint nagyban alkudozott egy kosár burgonyára. Az előbbi est izgalmaiból mi sem maradt meg az ügyvéd úr arczán; nyugodtan alkudozott, mintha a legnagyobb gondja a kosár burgonya volna.

Nini, ott van Hankovszky János, a főkapitány is, a kit előző este a kávéházban látott. Egy rendőr viszi utána a zöldséges kosarat és a főkapitány bevásárol. Később megpillantja Viczky régi ismerőseit sorban, egyenkint. Az arczok nem igen változtak, csupán a hajak és bajuszok szürkültek meg azóta, hogy utóljára látta őket.

Kovács János városi tanácsos egy pár csirkét visz a kezében, míg Balonyai, a fess főjegyző pepitanadrágjában óvatosan lépked a kofák között. Az árok-utcza sarkán felbukkan Szusztetics doktor. Mielőtt a betegek látogatására indulna sárga kocsijával, egy véka tengerit vesz a malaczoknak. Széles gesztusok kíséretében szidja a kapzsi falusiakat, a kik oly drágán adják a tengerit, mintha gyémántot árulnának.

Most találkozik Hankovszky főkapitány a doktorral. Láthatólag az éj eseményeit beszél meg. A doktor referál a betegeiről, melyik halt meg az éj folyamán, míg a főkapitány a Griff felé mutogat az ujjával. Nyilván Zathureczky multságáról beszél, a melynek legapróbb részleteit már korán reggel tudja az egész város. A nyitott ablakon át Viczky hallja a saját nevét említeni, - mert éppen az ablak alatt álltak meg a beszélgetők és kedélyesen kiabálnak, mert a doktor nagyot hall. Most csatlakozik a beszélgetőkhöz Pipera tanító úr és Viczky világosan hallja, a mint a főkapitány így szól:

- Fidéls ficzkónak látszik a kis Viczky. Jó kezekbe került, ha Zathureczkyvel fog össze. A vén korhely megtanítja a mizi-mázira.

Viczky tudja, hogy a mizi-mázi alatt az ivást értik az urak, de a főkapitány a kezével is jelzi a pohárnak szájhoz való emelését.

A doktor szigorúan csóválja szürke fejét;

- Nem értek benneteket, hatóságot! - kiáltja. - Annyi mindenféle szabályrendeleteket csináltak kövezésről, köztisztaságról, egyébről, csupán Zathureczkyt hagyjátok békén, hogy megmételjeze a fiatalságot. Elrontja a legszolidabb ifjakat.

Hankovszky vállat von:

- Mit tegyünk? Így van ez már húsz esztendeje.

- Tudom, tudom, - zsörtölődik a doktor, - de másképpen beszélhetek, ha mindazt tudnátok, a mit én. A betegségi és halálozási statisztika évről-évre nő... Zathureczky városunk ifjúságának az életére tör. Fogadni merek, hogy bort sem innának a fiatalok, ha ő nem volna. Az meg régi dolog, hogy ő miatta égnek egész éjszaka a lámpások a Griffben.

Pipera tanító úr szerényen megkoczkáztatja:

- Az éjjel is felforgatta a várost.

A főkapitány szigorú pillantást vet a tanítóra:

- Engedelmet, tanár úr, arról már csak én is tudnék valamit. A főkapitányság tudja legjobban a dolgot. Igen szolidan, szabályszerűen viselkedett Zathureczky barátunk.

A fiatal tanító elpirult a hatásági rendreutasításra.

- Éjfélkor a Griff előtt mentem el és ugyancsak muzsikáltak.

Hankovszky az ég felé fordította a szemeit.

- Uram-istenkém, muzsikáltak? Hát mire valók a cigányok? Azoknak nem lehet megtiltani a muzsikálást. Különben hol járt tanító úr éjfélkor? - tette hozzá szigorúan a főkapitány.

A vádlóból lett vádlott elvörösödve védekezett:

- Kapránszky úréknál voltam vacsorán. Amolyan kis tollfosztogatás volt az egész, megittunk néhány pohár bort és valaki hírül hozta, hogy a kis Viczky megérkezett a városba és Zathureczkyvel mulat a Griffben. A Kapránszky kisasszonyok, tetszik tudni milyen kíváncsi teremtések, nyomban felszólítottak, hogy menjek a Griffbe és hozzam hírül, hogy mi történik ott. Így kerültem éjfélkor a Griff elébe... No de be nem mentem, elég volt nekem hallani, hogy miféle nótákat muzsikálnak.

A főkapitány helyeslőleg bólintott fejével:

- Úgy már értem... Magam is ilyenformán jártam. A feleségem önagysága se hagyott engem nyugodni vacsora után. Mindenáron meg kellett neki tudni, hogy mit csinál Viczky és Zathureczky a Griffben. Ezek az asszonyok! mindent kell nekik tudni.

A bodzafa-utcza felől a polgármester, Hencs Szaniszló szikár alakja bontakozott ki a porból. A város fejének elefántcsont pálczája öntudatosan koczogott a girbe-görbe kövezeten és vígan üdvözölte az urakat.

- Quid novi? - kiáltotta messziről.

A főkapitány referált az éj eseményeiről, Hencs Szaniszló nagy érdeklődéssel hallgatta a mulatság részleteit.

- Hallottam, magam is hallottam már valamit - félfüllel.

A városban mindenki tudta, hogy félfüllel a feleségétől szokott hallani a polgárnagy.

- Tehát való, - mormogta Hencs Szaniszló szokott ájtatos hangján. - A mi Zathureczky barátunk javíthatlan. Mondd, Hankovszky barátom, igaz volna, hogy beleugrottak a nagybögőbe?

- Azt nem tették!

- Kár, kár, - mondta fejcsóválva a polgármester. - Azaz, hogy a hírek mindig túloznak...

A Viczky ajtaján ebben a perczen kopogtattak. Ott kellett hagyni az ablakot. Az ajtó előtt egy fehérköpenyes, csinosarcú kis szobaleány állott.

- A nagysága tisztelteti, - mondta és levélkét nyújtott át.

Viczky felbontotta a levelet. Ez volt benne: «Kedves rokon, ma délben szívesen látjuk ebédre. Özvegy Viczkyné. Krajsik-ház, a kishídtól balra, a ház sárga, hatablakos, szerdán. Dezsőné: 1 óra.»

Viczky figyelmesen végigolvasta a vastag papirosra írott levelet, a melynek sarkában hétágú korona díszelgett. Mire az ablakhoz lépett ismét, a kupaktanácsot nagy izgalomban találta. A fogadó kapuján éppen akkor lépett ki a fehérfőkötös szobaleány és szoknyáját megemelve, kisasszonyosan lépkedett tova.

- A Viczkyné szobalánya! - kiáltott fel a főkapitány.

A polgárnagy a szemüvegét a szeméhez illesztette.

- Valóban az.

- A Birike, - szólt közbe szerényen, de öntudatosan a tanító.

Csak a doktor csóválta szürke, nagy fejét:

- De urak, nagyérdemű hatóság, egy szobalány miatt ilyen izgalomba jönni!

A polgárnagy, a ki szeretett tüntetni azzal, hogy cseppet sem fél a feleségétől, felkiáltott:

- Benned, doktor, semmi artisztikus érzés nincs. Egy szobalány néha kedvesebb lehet a szemnek, mint egy vérbeli öreg grófné.

- Meg aztán, - vágott közbe a főkapitány, - mert azt is megtudtuk, hogy özvegy Viczkyné már kinyújtotta a kezét az ifjú Viczky után. Nyilván meghívást hozott a kis fruska. Ebéd után odanézek Viczkyékhez.

- Helyes, nagyon helyes, - bólongatott a polgármester és megindultak az ablak alól. Elöl a polgárnagy a doktorral. Szusztetics doktor azt kezdte magyarázni, hogy mi mindenféle betegségek származhatnak abból, ha az ember a szobalányok után pislog. Viczky még hallotta Hencs Szaniszló ájtatos hangon mondott megjegyzését:

- Barátom, bizonyos korban az ember azt se bánná, ha megbetegedne a nők miatt.

Pipera tanító úr tiszteletteljesen nevetett a háttérben, míg a főkapitány láthatólag elgondolkozott az eseményeken.

Viczky pedig leült az asztalához és hosszú-hosszú levelet írt Budapestre Rózsának. A szerelmes ember sok mindenféléről tud írni, a mi másnak még csak eszébe se jutna. Viczky egyik oldalt a másik után írta és csak midőn a levelet befejezte, akkor vette észre, hogy a legfontosabbat, a Baracska bácsi pöreit kifelejtette. Egy pillanatig elgondolkozott:

- Ki tudja, tán jobb így, - gondolta magában. - Még mindig elég ideje lesz megtudni szegénynek az igazságot.

Mikor a levelet leragasztotta, éppen egy órát ütött a vén torony a piac közepén. Hamarosan rendbeszedte a ruházatát és kalapját a fejébe nyomta.

A félhomályos folyosón egy ödöngő alakba ütközött.

- Kezét csókolom. Egészségére kívánom az éjszakai nyugodalmat.

- Nem sok volt, - felelt Viczky.

- Tudom, tekintetes uram. Itt voltam. Most pedig siessünk az özvegyhez. Még szardínia is lesz ebédre, - tette hozzá sokatmondólag.

- Hát azt már honnan tudja Blásik uram?

- Én mindent tudok - felelt titokzatosan Blásik. - Mire való volna a két szemem és a két fülem?

Végigmentek a városkán. Blásik tiszteletteljes távolból ballagott a kis gazdája után és a tenyerén át kiáltotta:

- Balra parancsoljon... Most jobbfelé.

Zöld zsalugáteres házak alatt mentek tova. A zsaluk felnyilottak, mint valami szemek, a mikor alattuk haladtak és a zsaluk mögül halk suttogás, leány- és asszonykaczagás hallatszott. - Lesték mindenütt Viczky Gábort, a merre ment, valaki - bizonyosan egy kis fruska, - hangosan kiáltotta a háta mögött:

- Görbe a lába!

Viczky önkéntelenül a lábára pillantott, amire a háta mögött nevettek.

A kis hídon túl akáczfák közül egy sárga földszintes ház bontakozott ki, a melyen ragyogtak a tükörablakok a májusi verőfényben. Láthatólag ez volt a legszebb ház a városban és a kapun, a hol addig lesekedett, besurrant a délelőtti szobaleány.

Blásik a ház előtt elmaradt, miután még ezt súgta a tenyerén át:

- Csak bátran, tessék!

Viczky üveges verandán találta magát, a melyet virágcserepek és kalitkák töltöttek meg. A világos szőnyeg közepén özvegy Viczkyné állott és a karjába Melánia kapaszkodott.

Viczkynek egyszerre eszébe jutott, hogy ő látta, ismeri azt a sugárrá nőtt, karcsú teremtet, a kinek hosszú hajfonata, mint egy sötét kígyó omlott le vállán. Látta már ezt az arcot, de akkor nem rizpor volt az arcán, hanem barackklekvár. A nagy éjfélete szemek bizonyosan azért voltak olyan kerekre nyilva, mert tulajdonosuk tudta, hogy a szemek szépek. Alig lehetett több tizenhat esztendősnél a leány, de öntudatos, büszke arcza szinte asszonyosan okos volt. Fiatal menyecskék, a kik még csak hetekre és napokra számíthatják asszony voltukat, szoktak ilyen kedvesen gögös, diadalmas arcczal járn-kelni.

Özvegy Viczkynére is valahogyan másként emlékezett Gábor. A haja most aranyszőke volt, holott a Gábor emlékezetében barnásszürkén volt eltéve. Uszályos selyemruhája, villogó fogsora, kivágott ruháju nyaka arról beszélt, hogy az anya épen úgy akar hódítani, mint a lánya.

Mily változások néhány esztendő alatt. Gondtalan jókedvvel nevetnek az asztal felett a vendéglátók és úri pajtáskodással tegezik Gábort. Melánia jobbról ül, Viczkyné balról és minden figyelmükkel, kedvességükkel elhalmozzák a fiatalembert. És hiába, Viczkyt is mintha kicserélték volna a gondtalan, jókedvű házban. Temérdek pesti pletyka jut eszébe, a melyekről eddig sejtelve sem volt. A Melánia szeme még kerekrebbre nyílik és szinte megadással csüng a Viczky ajkán. A rövidujjú ruhából kivillan hófehér karja és mintha valami kellemes illat áradna a felhajló újjfodrok közül Gábor felé. Tisztaság, rend és csinosság mindenfelé. A butorok szinte ragyogni látszanak, a fehérköpenyes szobaleány olyan csendesen lépked, mint a hogy a regényekben olvashatni. Özvegy Viczkyné hirtelen megszorítja a Gábor kezét az asztal felett. Az ujjainak olyan az érintése, mint a bársony:

- Gáborkám, kedves unokaöcsém, remélem, ezentúl sokszor itt leszel nálunk.

- Mindig, - mondja kedveskedő akaratossággal Melánia.

- Úgy van, - mondja Viczkyné mosolyogva. - Már intézkedtem is, hogy a holmidat a Griffből idehozzák. Minek laknál a rideg fogadóban, a mikor rokonaid szeretettel látnak vendégül?

Melánia összecsapta két rózsaszínű kezét:

- Bravó, mama, ezt jól csináltad. Meg vagyok veled elégedve.

Blásik Jánosnak igaza volt. Valóban pompás ebédet tálaltak Viczkyéknél. Az asszony láthatólag nagy gondot fordított a konyhára, mert bizonyosan tudta, hogy az emberek szívét a gyomrukon keresztül a legkönnyebb meghódítani. Finom sülték és pompás borok kerültek terítékre. Jó volt az étel, de ha kevésbé lett volna jó, a Viczkyné és leánya szeretetreméltó kínálása jóvá tette volna.

Ebéd után Gábor végigjártatta a tekintetét az ebédlő falán. A legelső, a mi figyelmét megragadta, az atyja nagy olajfestésű, aranyrámás képe volt.

- Hogyan került ide az apám? - kérdezte meglepetve. Viczkyné csudálkozva felelt:

- Nos, hát megfestettem az Eduárd képét. Én nagyon szerettem a boldogultat. Ó, ha Eduárd élne, sok minden másképen volna.

- Lehet, - bólintott Gábor és percekig nézte az atyja arczképét. Viczky Edén díszmagyar ruha volt, a melyre ökölnyi drágaköveket pingált a festő. A lánca beillett volna kerékkötőnek és az ujjai ragyogtak a gyűrűktől.

- Az én apám soha sem viselt ékszert, - mormogta Gábor.

- Az mindegy, - felelt Viczkyné, - de bizonyosan voltak ékszerei, a melyeket viselhetett volna. Valamivel csak jelezni kell a képen, hogy ki volt Viczky Ede, mert fájdalom, az emberek lassan kezdik elfelejteni az ő rendkívüliségét. Azt hiszed, hogy azok az ősapák és ősanyák, a kiket manapság lefestve látunk a régi kastélyokban, mindig páncélban és kezükben buzogánnyal, karddal éltek végig az életet. Bizony voltak ők is hálóköntösbe és az asszonyok feje is lehetett borzas. Az ember az őseit úgy festeti, a hogyan neki és az ősöknek legkedvesebb.

Az ebédlő sarkában viszont mindenféle vadászpuskák, tarisnyák, kürtök voltak felakasztva. Viczkyné a rozsdamart tárgyakra mutatott:

- Az apád fegyverei.

- De az apám soha sem vadászott.

Viczkné az előbbi csodálkozó tekintetet vetette Gáborra.

- Benned semmi érzék nincs az őség iránt. Az ősöknek mindig voltak fegyverei. Utóvégre Viczky Ede nem tehetett arról, hogy olyan korban élt, mikor már nem karddal támadták meg a vadkant, hanem vadászpuskával.

Most egy ezüstözött kelyhet vett le a pohárszékről Viczkyné. Gondosan megtörülgette és Gábor elé állította. Színültig megtöltötte borral és így szólott:

- Igyál az apád emlékezetére. Ez az ő pohara volt.

Valóban a pohárra emlékezett Gábor. Az apja a nagy tivornyákban ebből a kehelyből szokta inni a hegyaljai aszút.

Melánia mosolyogva nézett Viczkyre:

- Van még sok emlékün, a mi a híres emberre emlékeztet, - mondta. - De a legkedvesebb ma ül asztalunknál...

- Bravó Melánia! - kiáltott fel Viczkyné és megcsókolta a lányát.

A mint a két fej egymás mellett volt, akkor látszott a végtelen hasonlatosság az arcvonásaiban. Hiszen azt sem lehetett volna megmondani, melyik az anya és melyik a lánya. A

Viczky aranszőke haja a Melánia hollófekete hajához simult és kerekrenyitott szemükkel meghatottan néztek Gáborra.

Viczky homlokán csókolt a lányát, aztán megcsókolt Gábornak is a homlokát, majd vígan felkiáltott:

- Csókoljátok meg egymást, gyerekek, hisz csaknem testvérek vagytok.

A Melánia arcát piros láng borította be, de Gábor is zavarba jött. Ügyetlenkedve áthajolt az asztalon és a lány homlokát kereste. Melánia hirtelen mozdulattal hátrakapta a fejét és ajkát a Viczky ajkára nyomta... Aztán felugrott és lesütött szemmel futott ki a szobából. Viczky könnyes tekintettel nézett utána.

- Bolond gyermek! Olyan, mint a mimóza, - mondta.

Gábor nem szólt semmit. Mikor felemelte a tekintetét, az atya szigorú tekintetével találkozott. Viczky Ede mogorván nézett le a falról, mint a kinek nem tetszik valami.

Viczky megrögzte az asztalon álló ezüstcsengőt.

- A feketekávé a szalonban szerviizzuk, - mondta a belépő szobaleánynak.

Az a csók!... Hiába fenyegetik a tudósok mindenféle baktériumokkal a csókolózó emberiséget; hiába ijesztgetik mindenféle betegségekkel a szerelmespárokat: a csók és a szerelem nem megy ki a divatból. Az a csók!... Valami kis szikra az abból a nagy tűzből, a melyet szerelemnek neveznek. De szikrából is lehet nagy tűz, akkora tűz, mint egy máglya. Ha azt a csókot nem kapja az ajkára Viczky Gábor, talán sok minden másképpen történik. De hát néha egy hajszál elegendő ahhoz, hogy eltérítse a legerősebb férfit útjából. Egy keresztül fektetett hajszál is elég, hát még egy csók, az ajkra adott forró, szenvedélyes, sokatmondó csók, mennyire megváltoztatja az erős férfi lelkét. - A csókot az ördög találta ki, de a mézet az angyalok adták hozzá.

Viczky szórakozottan hallgatta az aranszőke asszony szavait, pedig érdemes lett volna figyelmesen odahallgatni:

- Azt hiszem, hogy őszinte lehetek, hozzád, Gábor. Nem tudom, miket hallottál rólunk, miket beszélnek az emberek özvegy Viczkyéről és lányáról, de ne higgy az embereknek. Azt hidd, a mit én mondom. Mi nagyon szerencsétlenek vagyunk, Gábor.

A világos bútorszatú kis szalonban, a mely külsejében cseppet sem hasonlított a szokásos vidéki szalonokhoz, a hol gyakran foglal helyet az ágy is, csengő hangon ütött egy régi művű óra. Tarka-barka nippel, csecse-becsék heverték szerteszét. És a sarokasztalon aranyhalak tündökölték a napsugárban. Finom illat repült a levegőben és a vastag szőnyegek piros virágoktól tündökölték. A finom porcellánban szagos kávé párolgott és aranyos cigarettadobozt bontott fel Viczky. Maga rágyújtott egy szivarkára és míg a füstöt a levegőbe fújta, színpadias hangon mondta:

- Mi nagyon szerencsétlenek vagyunk! - ismételte. - És annak nagy részt te vagy az oka, Gábor...

Viczky nagyot nézett:

- Én, Züzánn néném?

Viczky tragikusan bólintgatott.

- A te megérkezésed, bár nagyon kedves nekünk, mégis bajt és szerencsétlenséget jelent számunkra.

Gábor szótlanul nézett egy darabig Viczkynére, aztán udvariasan felajánlotta, hogy ha azt akarja Viczkyné, még ma este elutazik.

- Ó, nem, csak maradj, hiszen most már úgyis mindegy. Most már a te segítséged nélkül minden veszve van.

- Parancsolj, Züzánn néném, rendelkezésedre állok.

Viczkyné megfogta a Gábor kezét és mélyen a szemébe nézett:

- Most bevallok neked valamit, Gábor, a mit még a lányom se tud! Nincs a birtokunkban a Viczky erszénye.

Gábor bólintott:

- Azt gondoltam, mert hiszen előttem nem rejtegetnétek. De azt magyarázd meg nekem, honnan van ez a - jóllét, hogy így fejezzem ki magam.

- Csak mondd ki bátran, honnan van ez a szokatlan pompa, kényelem a szegény Viczkynénél? Hát megmondom neked. Az emberek hiszékenységből és számárságából vett körül bennünket a jóllét, mert az emberek ostobák; ha tudnák, hogy milyen ostobák, akkor nem volna kedvük az élethez sem... Az emberi naivság végtelen.

Az asszony még mindig kezében tartotta a Gábor kezét és illatos szájából melegen csaptak elő a szavak. A keze is puha volt és selymes tapintatú. Szinte elfelejtette az ember, hogy ez az asszony már nem fiatal.

- Ott kell kezdenem, Gábor, hogy mi nagyon szegények voltunk mindaddig, a míg Viczky Eduárd élt. Hiszen tudod, hogy szegény atyád inkább elszórta az aranyakat az utcán, de adni nem adott senkinek. Körülbelül két esztendővel a halála után, észrevettem, hogy az emberek kezdenek sügni-bügni, a mikor engem az utcán megláttak. Titokzatosan integettek egymásnak a hátam mögött, sőt egyszer hallottam, a mikor azt a megjegyzést tették rám a patika előtt, a hol délelőtt kaszinózni szokás, hogy rendkívül okos asszony vagyok. Később a polgármester megállított az utcán és hosszadalmasan kérdezősködött tőlem gyermekem és háztartásom felől. Majd tréfásan hozzáfűzte, hogy vajjon meddig akarok még visszavonultan élni, a mikor a város úriháza mind nyitvák számomra.

Nem tudtam, becsületszavamra, sokáig nem tudtam, hogy mi ütött az emberekbe, hogy nem hagytak békén. Egyszer Zathureczky vizitelt nálam és tréfás célzásokat tett arra, hogy minden lakatot fel lehet nyitni. Ő már ugyan nem arra való, hogy lakatokat nyitogasson, hanem van neki Abaujban egy ismerőse, a ki ért a lakatosmunkához, a ki az én szívem lakatjának is kovácsa lenne. A zsebébe nyúlt és valami arczképet mutatott. Én egy pillantást sem vetve az arczképre, - csupán arra emlékszem, hogy nagyfejű, kopasz és vastagbajuszu ember volt az illető és kezében könyvet tartott, - ajtót mutattam Zathureczkynek. Velem ugyan nem csinál semmi tréfát a vén svihák, hogy majd a fél ország nevésszen rajtam.

- Becsületemre, Zsuzsi, ez az ember halálosan szerelmes beléd, - kiabált Zathureczky ég felé emelve a képét.

De én óvatos voltam és nem hittem neki.

Ugyanebben az időben kezdett nyakra-főre az ablakaim alatt sétálgatni a pepitanadrágos Kovács és akkorákat sóhajtott, hogy szinte megszakadt a melle. Ott sétált minden este, a míg meg nem fenyegettem, hogy leöntöm. A sánta Kapránszky Gyuri a névnapomra virágbokrétát küldött és a nőegyleti táncestélyre bálányának választottak meg.

Megbolondultak az emberek, kérdeztem magamban. Sírtam, boszankodtam, a házból se mertem kilépni, mert azonnal a nyakamban voltak léhűtő gavallérok.

Egy este aztán beállított régi ismerősöm, Blásik János. Titokzatosan így szólt:

- Azért jöttem besötétedés után, mert nem jó lenne abból, ha bennünket együtt látnának.
- Csak ne röstelje magát miattam, Blásik úr, - feleltem mérgesen. - Még külön gavallérjaim is akadnának.
- Engedelmet, - hebegte Blásik, - nem is arról van szó. Hanem, tetszik tudni, én voltam az udvarmestere a megdicsőült Viczkynek. Aztán még azt hihetnék az emberek, hogy nekem is részem volt annak az erszéynek az eltüntetésében.
- Miféle erszény eltüntetésében?

Blásik nevetett a bajusza alatt, aztán a fülembe súgta:

- Én mindent tudok. Azért van két szemem és két fülem, hogy mindent tudjak. Szám is van, a mely azonban be van csukva, - addig, a meddig akarom.

A guta kerülgetett a dühtől, kitört belőlem az elkeseredés. Felpattantam.

- Mit tudsz felőlem, vén gazember? Azt hogy tisztességes asszony vagyok. A hány kötnivaló zsvány, haramia van a városban, az mind rám feni a fogát. Abból pedig nem esztek, hunczutok. Hát kend miért vikszelte ki azt a csókaszárnnyat ott az orra alatt? Tán bizony kend is tetszeni akar nekem?

Blásik János meghökkent, de a következő perczben feltámadt benne a paraszt durvaság.

- Nem kell nekem a ténsasszony. Egy hízót akarok venni télire, arra kéne pénz. Azért jöttem.
- Bolond kend?

- A ténsasszony bolonddá akar tenni engem is, mint mindenkit. De én tudok mindent. Blásik Jánost nem lehet a falhoz állítani. Blásik látta, hogy a híres zöld-erszényt a ténsasszony vitte el a Viczky-házból. Nyúljon csak bele, mert én innen addig el nem megyek.

Dehogy is nem ment el a jó Blásik. Nem ment, hanem repült. Mert olyan asszony vagyok, a ki nem ijed meg a maga árnyékától.

Gábor nevetve hallgatta özvegy Viczkyné előadását. Az özvegy nem csekély utánzási képességgel mutatta be a felsorolt férfiakat. Még paraszti módra serczentett is a fogai között, mikor Blásik volt soron.

A mikor a nevetést abbahagyta, akkor így folytatta:

- Az ostoba Blásiknak kellett jönni, hogy megvilágosodjon előttem a helyzet, a melybe kerültem. Az első éjszaka kétségbeesetten téptem a hajam. Engem, özvegy Viczkynét gyanúsítanak ilyen rettentő dologgal! Mérget akartam inni. El akartam bujdosni a világból, de ekkor alvó leánykámra esett a tekintetem és megdobbant a szívem. Hátha ennek a leánynak hoz az szerencsét, hogy az anyját meghurczolják? Hátha még jóra fordulhat minden? Gazdag hirben álló leány hamarabb megy férjhez, mint szegény leány. Talán minket, az örökké szegényeket, kiránt a bajból az emberek komizsága, ostobasága.

Ilyen gondolatokat hozott a reggel és lassan-lassan megnyugodtam abban, hogy a gyanút még a halálommal se moshatnám le magamról. Fogadjuk tehát okosan, hidegvérűen a bajt, a melynek előidézésében nem volt semmi részünk.

Most már nem dobtam ki Zathureczkyt, a midőn egy estén ismét megjelent és néhány atyafia arczképét húzta elő a kabátja zsebéből. Volt vagy egy tuczat atyafia, csupa nagybajuszú, vastagnyakú emberek, a kik úgy néztek rám a fotográfiáról, mintha menten el akarnának

nyelni. Zathureczky bőséges magyarázatokkal szolgált az arczképek elevenjeiről és ha rá hallgatok, akkor mind a tizenkettőhöz haladéktalanul férjhez kellett volna mennem.

- Mondd, Gazsi, - kérdeztem, mikor már kiválasztottam az arczképek közül a két legnagyobb bajuszú rokont, - tudják-e a te kedves atyádfiai, hogy én nagyon-nagyon szegény asszony vagyok és hozományba nem viszek mást, mint egy nyolcz esztendő leánykát.

Zathureczky legyintett a kezével:

- Tudnak azok mindent! Most pedig sietek a sürgönyhivatalba, hogy Miskával és Palival tudassam az örömhírt, hogy választásod reájuk esett. Most már csak ketten küzdenek a pálmáért. Hej, Zsuzsi, Zsuzsi, miért kell nekem kimaradni ebből a gyönyörű versenyből?

- Hagyj békét, vén bolond. Mire való volna neked az asszony?

Zathureczky elgondolkozott:

- Hogy várjon valaki otthon éjszaka, a míg reggel hazajövök.

Most már beletaláltam magam a heccz-be. Ha már komédia ez az élet, legyen minél kutyább a komédia. Na meg őszintén megvallva, az egyik, a szőke tetszett is egy kicsit úgy fotográfjáról. Hiszen még nem voltam öregasszony, bízvást remélhettem, hogy férjhez is mehetek, megtetszvének valakinek.

Hát csak jön egyszer Zathureczky a kérőkkel. Hozta őket karonfogva, én meg uzsonnát készítettem. Nem mondok sokat, Miska lehetett úgy hetven esztendő körül, míg Pál egy évvel fiatalabb volt. Beállít Zathureczky a két rettentő emberrel és ugyancsak vagdos felém a szemével már messziről, mintha azt kérdezte volna:

- No, hogy tetszenek?

Én visszafojtottam a nevetésem és lesegítettem Miskáról a zsinóros mentét, hiába tiltakozott az öreg. Abban a mentében mehetett először is háztűznézőbe, - vagy ötven esztendő előtt. Palinak fekete gérokkja, a melyről messziről látszott, hogy kölcsön van kérve a kitűnő alkalomra. Leültünk az uzsonnához, Zathureczky pedig csak vagdos felém a szemével, hogy áruljam már el, tetszenek-e a legények.

A legények közben udvarolni kezdtek jobbról-balról, amolyan régi-módiás, szelidkés udvarlással. De annál jobban dolgoztak az asztal alatt a csizmák. Mind a kettő az én lábamra akart taposni, segített nekik Zathureczky is, mert nem tudta az asztal felett, hogy a kérők tudják-e mozgatni a lábukat, hát ki akart tenni ő helyettük, a nevükben.

Uzsonna végén a verandára küldtem pipázni az urakat, én pedig az asztalt rakosgattam. Egyszer csak mellém sompolyog Zathureczky:

- Nos? Beszélj, Zsuzsi? Égünk a kíváncsiságtól. Mennyei boldogságot jelent a nyilatkozatod.

Én lesütöttem a szemem és így feleltem:

- Hát tudod Gazsi, fotográfián egy kissé mások voltak az atyádfiai...

- Persze, tavalyi képek, - vágott közbe a gazember, pedig legalább harmincz év előtt készültek a képek. - Hát melyik?

- Mind a kettő, - feleltem nyugodtan.

Zathureczky mehökkent. Én pedig folytattam:

- Igen, mind a kettő rettenetesen tetszik nekem. Szép, derék férfiak. Majd gondolkozom még rajtuk...

Később hallottam, hogy azon estén Miska és Pali szörnyen összevesztek egymással féltékeny haragjukban. Csaknem párbaj lett a dologból...

- Hát úgy történt, Gáborkám, lassan, észrevétlenül, hogy az egész világ tudomásul vette hogy én tulajdonképpen nagyon gazdag asszony vagyok és csak titkolom a vagyont. Ismered az emberek kapzsiságát?

A kapzsiság a legerősebb emberi szenvedély, így tanultam én ezt megismerni az utolsó esztendők alatt.

Az öreg Bunkó, a nyugalmazott uzsorás kezdte meg a dolgot. Az öreg a kedvemért visszatért a penzióból s egy napon felkeresett, hogy vajjon nem volna-e szükségem pénzre.

Visszautasítottam az uzsorást és másnap a polgármester a piacon kezet csókolt nekem.

Kisvárosban vagyok, a lépcsők elseje mégis a polgárnagy. Hiába tudja minden gyerek a városban, hogy Hencs uram minden nap verekedik a feleségével, mert a tekintetes asszony nem ok nélkül féltékeny; hiába tudja mindenki, hogy Szaniszló úr fiatal korában a Sobri bandájában volt közreműködő, - azért mégis csak ő a polgármester. Kezet csókolt és felajánlotta a leányom számára az orsolya-szüzeknél a városalapítványi helyet. Már ekkor tudtam, hogy mit feleljek:

- Majd gondolkozom a dolgon, kedves polgármester úr.

- Engedje remélnem, hogy nem utasítja vissza ezt a kis szivességet, a melylyel városunk a híres Viczky emlékének hódol, - alázatoskodott a polgármester és leányomat így nevelhettem költségmentesen.

Tehát a híres Viczky! Az a híres Viczky, a ki még élt, vele senki sem törődött, de miután meghalt, magasztalni kezdték, - mert azt hitték, nálam van az erszénye.

Kereskedők jöttek, a kik felajánlották portékáikat, Kubacska egyszer erőszakkal vonszolt be a boltjába, hogy válaszsza kincsei közül és a házam hangos, népes lett látogatóktól, vendégektől...

Gáborkám, én svindliztem. Svindliztem esztendőkön keresztül. Hitelből élünk, de mindenki szívesen hitelez, mert az ostoba emberek azt remélik, hogy egyszer mégis csak előveszem azt az erszényt, a mi nincs...

Mit részletezem előtted a dolgot? Nézz körül a házban és mindent megértesz.

És mindent a lányom boldogsága érdekében tettem. Vártam, várom a nagy partit, a gazdag kérőt, a ki majd kiránt a nagy bajból.

Gábor elgondolkozva hallgatta az asszonyt.

- Nos és a gazdag kérő nem mutatkozott? - kérdezte bizonyos gúnnyal.

- Itt hibáztam el a dolgot, - kiáltott fel özvegy Viczkyné szinte kétségbeesetten. - Minden nagy művész téved egyszer, mert hiába, az ember mégis csak esendő. Megbotlottam én is és olyan akadályokban botlottam meg, a melyet az első pillanatban nem is láttam. Elszóltam magam, vagy az ördög babonázott meg és tett ostoba fecsegővé, - nem tudom. Nagy társaság volt házamnál és arról beszélgettünk, hogy ki lesz az a szerencsés, a ki Melánie kezét elnyerendi. Nevek röpködtek a levegőben, - Zathureczky hercegi koronáról ábrándozott... És akkoriban kezdett a dúsgazdag Soltész Sándor a házunkhoz járni. Észrevettem, hogy már eltökélte magát a házasságra és csupán azon habozott, hogy kit vegyen el, engem, vagy a lányom? És akkor azon az estén történt... Soltész a zongora mellett állott és a Melánie játékát hallgatta, én nekem pedig azt súgta valami, hogy csupán órák választanak el a nevezetes pillanattól, a midőn Soltész, a nábob, megkéri a leányom kezét. - És ekkor bolondított meg az ördög... Én

akartam-e a Soltész felesége lenni, mert azt hittem magamban, hogy az én gyakorlott kezem könnyebben elsimíthatja majd a bűvös erszény kérdését, ha a nábob felesége leszek? Vagy az is meglehet, vén bolond szívem szerelemre gerjedt a hallgatag, komoly férfi iránt, a ki napjában tíz szót sem szokott kiejteni? Ki tudná, ki tudhatná utólag, hogy melyik volt a sok között ez a gondolat, a mely származását az ördögtől vette? Így szóltam csendesen Zathureczkyhez:

- Te, Gazsi, talán nem is említettem neked soha, hogy Melánienak van egy nagyon régi vőlegénye.

Soltész megfordult a zongoránál, Zathureczky ijedten nyomkodta a lábamat az asztal alatt... De én már benne voltam:

- A kis Viczky Gábor, a kivel gyermekkorukban jegyeztük el őket egymásnak.

A Soltész Sándor arczára sötét borulat szállott. Ismertem ezt a végtelen becsületességű, érzékeny, mimózatermészetű embert, tudtam, hogy szavaim nem fognak célzott téveszteni. Az egész társaság tudta a Soltész és leányom közötti viszonyt, azért senki se csudálkozott valami nagyon, a mikor egy negyedóra múlva Soltész elborult arczczal ajánlotta magát. A mint eltávozott, Zathureczky felkapta a poharat és áradozva éltette a frigyet:

- Helyes, így helyes. Viczky-lány Viczky-fiúé legyen. Úgy mind a ketten megtalálják és megtartják azt, a mit akarnak: a boldogságot!...

A bűvös erszényt, akarta mondani Zathureczky - mindenki tudta, - és a poharak össze-csendültek és a cigány tuszt húzott a folyosón.

Így tartottuk meg a te eljegyzésedet Gábor, távollétedben, a nélkül, hogy te tudtál volna róla.

A pohárcsengés, zeneszó közepette kísértem gondolatban Soltészt a sötét utcákon... Szinte láttam az arcját az olajmécsesek fényében. Most megáll és fogával ajkát harapdálja dühében... Suhint a botjával a levegőben... Most megfordul és jön visszafelé. Komor, elkeseredett lépésekkel tapossa a sarat a tóutczában, a szél rázogatja Klincsók csizmadia címerét a sarkon... Már itt van az ablakok alatt és meghallja a cigányokat, a kikért Zathureczky az ő eltávazása után küldött. Itt áll az ablak alatt és elkeseredve nézi a leeresztett függönyöket... Most, most kell megjönni annak a gondolatnak, a melyet én hipnotizálok neki. Most kell azt gondolnia, hogy: eh, hisz többet ér az anyja, mint a lánya!... Már jönni kell neki, be a kapun és mosolygó, vidám arczczal lépni a fehér ajtókon át a szobába. Már itt kellene neki ülni mellettem és a kezemet megfogni... És Soltész még mindig nem mozdul, áll egy helyben az ablak alatt s én hiába szedem össze minden lelki erőmet, hogy beszélítsam, magamhoz hívjam. A láthatatlan lelki telegráfdrótok felmondták volna a szolgálatot... Most azt üzenem neki, innen a szalonból, hogy szeretem őt, hogy boldogtalanul, reménytelenül szeretem, csak egy szót kell szólnia és én karjaiba omlok. Jöjjön tehát.

És ebben a pillanatban csupán csak annyit tudok, látok már a falakon keresztül, hogy valami nagy, végzetes szerencsétlenség készül odakünn az utcán, az ablakaim alatt. Valami rettenetes dolog, a mi borzalommal tölt el...

- Lőttek! - sikoltok fel. - Hallották, lőttek!...

A cigánymuzsikán, zongoraszón át senki sem hallotta a tompa dörrenést, a mit én világosan éreztem. Felrántottam az ablakot és mindnyájan oda tódultunk. A homályban egy fekvő emberi testet láttunk az akáczfák alatt. Én tudtam, hogy az Soltész Sándor...

A míg ezt a történetet előadta Viczkyné, az arczán csodálatos változás történt. A szeme szinte megvilágosodott, a mint a távolbalátók megmerevedett tekintetével, átszellemült arczczal állott a szoba közepén. Különös lelki tulajdonságokat lehetett sejteni ebben az asszonyban, a ki most tragikus mozdulattal esett vissza székére.

- Ezt az egy hibát követtem el hosszú életemben... És ezért az egy hibáért vagyunk mi szerencsétlenek. Ezt nem lehet kipótolni többé. A szegény Soltész Sándor azóta odakünn fekszik a temetőben.

Viczky nagy figyelemmel hallgatta az asszony előadását. Valami különös kép formálódott ki lelki szemei előtt. A mikor a Fátyol-kisasszonyokkal esténként a régi német képes-újságokat nézegette, látott egy szimbólikus képet a francia forradalom előtti korról. Vad kankánt lejtenek őrvongó párok, míg a pinczében petárdákat raknak le sötét alakok. A puskaoros hordókat most egyszerre e vidám ház alatt vélte látni és im itt járja víg tánczát az aranyszőke asszony barna leányával...

- Hol van az a leány? - kiáltott fel hirtelen Viczkyné és nyugtalankodva állott fel. - Azt hiszem, a kertben lesz. Jerünk, Viczky, keressük meg. És ne csinálj olyan szomorú arcot. Nem muszáj ám azt az eljegyzést komolyan venni.

Vidám kacagással kapaszkodott a Gábor karjába és fürge mazurka-lépésekben vitte a szobákon keresztül.

AZ ASSZONYT AZ ÖRDÖG TALÁLTA KI.

Estefelé egy sárgakabátos, vadászkalapos úri ember jött a házba, a ki vörös-barna macskanadrágja alatt gombos sarkantyút viselt. Álmos, lompos vizsla ballagott a nyomában és már messziről kiáltotta a filagóriában időző Viczkynének:

- Csókolom a kezedet, Zsuzsi.

Ki lett volna más a vendég, mint a jókedvű Zathureczky, a ki a következő problémával állított be:

- Mióta vénülök, - kezdte letelepedve egy kerti székbe és vizsláját lábához parancsolta, - néha eszembe jut a halálgondolat... Kujk, Vanda! Csiba! Meglátszik, hogy kuvaszvár került beléd, Vanda... Tehát ma is eszembe jutott a halál és arra gondoltam, hogy vajjon hol fogom fáradt testem megpihentetni. Én mondhatom nektek, igen nagy zavarban vagyok azóta. A mi családknak ugyanis épen négy darab familiáris kriptája van. Van egy sírboltunk Zathureczken, van Rajtón. Az anyám révén Megyaszón is volna helyem. De jussom van Szent-Imrében is. Hogy fogok én megpihenni. Melyiket választaszam a négy közül? Egész nap ezen gondolkodom.

Özvegy Viczkyné, a ki jókedvűen szemlélgette Zathureczky sarkantyúit, nevetve kiáltotta:

- Jó dolgod van Gazsi. Még a haláloed után is egy hétig fogsz nyargalászni. A szent Mihály lován.

- Az már igaz! - nevetett Zathureczky.

Viczky Gábor és Melánia ezalatt észrevétlenül elhagyták a lugast és egymás mellett sétáltak a virágzó orgonafákkal beszegett kerti úton. A májusi alkony aranybarna porral hintette be alakjukat. Körülbelül egyformák voltak. A leány talán a kontyával magasabb volt a férfinél. Egy violaszálat tartott a kezében és azt szagolgatta.

- Vajjon miről beszélnek? - kérdezte Zathureczky felvillanó szemmel. - Becsületekre, nem adnám a bundámért, ha kihallgathatnám őket.

- Vén gazember! - fenyegette meg ujjával Viczkyné. - Meglopnád a titkot, a melyet két fiatal szív suttog egymásnak tavaszi alkonyon?... Te nem voltál soha szerelmes?

Zathureczky elgondolkozva meresztette szemeit a vizslájára:

- Hm. Hogy nem voltam szerelmes? Nem igen. Azaz hogy egyszer talán... Egyszer régen, mikor húsz esztendő voltam. Vagy talán harmincz is voltam már... Ha jól emlékszem, tavasz volt és épen ilyen szép volt az alkonyat egy régi kertben. De az is meglehet, hogy rózsaszínű ősz volt és az erdők a halmokon mozdulatlanul feküdtek, mintha vörösrézből lettek volna. Az erdő mélyében az alkonyati csöndben valaki vadászkürtön a Säckingeni trombitás áriáját fújta és a kürtszó regényes visszhanggal zengett az erdős halmok között. Emlékszel, Züzánn?

Özvegy Viczkyné fel akart emelkedni, de Zathureczky gyöngéden visszatartotta.

- A hölgy, a ki szivem választottja volt, daczos, büszke, jégvirág-szerű teremtés volt és a világért se vallotta volna be, hogy viszonszeret. De akkor, azon a rozsdavörös alkonyaton, a mozdulatlan erdők között, keblemre borúlt és viszonozta csókjaimat...

- Megtiltom, hogy tovább folytassa! - pattant fel Viczkyné és lángvörös lett az arcza.

Zathureczky szeliden nevetett:

- Nincs tovább. Eddig volt.

- Nem szeretem, ha az esztendőket emlegeted, Gáspár, - mormogta Viczkyné szégyenkezve. - Ha nem mondd, akkor is tudom, hogy már nagyon öreg vagyok.

Azon vették észre magukat, hogy kezük egymásba fonódik. Az asszony könnyes szemmel nézett Zathureczkyre.

- Régen volt, - mosolygott könnyein át. - Be bolond is, hogy ilyenek jutnak az eszedbe.

Zathureczky a lugas függőyei között a sétáló fiatal párt nézte.

- Mintha magamat látnám, mintha téged látnálak, - mormogta meghatottan. - Úgy szeretem azt a fiút, mintha a fiam volna. Lehet, hogy azért, mert nagy tisztelője voltam az édes anyjának, reménytelen tisztelője. Furcsa az emberi érzés! Ha talán lett volna valami köztem és Bihaut bárónő között, kevésbbé szeretném a fiút; mintha régi reménytelen és mégis boldog szerelmem támadt volna fel akkor, midőn Gábort megpillantottam. On revient toujours... Nézd, hogy fogják egymás kezét, nézd, hogy bámulják egymást. Egy kis angyal röpdös a kertben, a szerelem angyala. Mi már nem látjuk az angyalt, de ők látják.

Gábor és Melánia a kert végében állottak egy virágzó körtefa alatt. A fehér virágok szinte fényleni látszottak az aranyszínű alkonyban. Szemben állottak és halkán beszélgettek:

- Tudod, hogy te az én menyasszonyom vagy? - kérdezte Gábor.

- Tudom, - felelt egyszerűen a leány és nyugodtan nézett a férfire.

- Vártál engem?

- Vártalak. Mindig, örökké vártalak volna.

Gábor gondolkozva hajtotta le a fejét:

- De én még nem vehetlek el... Sok-sok időnek kell elmúlni, hogy az enyém lehess.

- Várni fogok.

- Sok küzdelmem, bajom, szegénységem van. Azt mind le kell győzni.

- Mi gazdagok vagyunk, - felelt a leányka. - A mi a miénk, az a tiéd. Hisz rokonok vagyunk.

Viczky mélyen a Melánia szemébe nézett:

- Szeretsz te engem?

A leány szinte csodálkozva kiáltott fel:

- Hát nem tudod? Természetesen, szeretlek. A vőlegényemet csak kell szeretni.

Viczky valami baljóslatú fényt látott megcsillanni a leány szemében:

- Nem, Melánia, te nem szeretsz engem.

- De ha mondom... mondom százszor, mondom ezerszer, ha akarod. Szeretlek, szeretlek, - felelt a leány és a kezét a Viczky vállára tette.

Gábor tompa hangon válaszolt:

- Hisz azt se tudod, hogy mi a szerelem. Nekem valami azt súgja, hogy te azon nők fajtájából vagy, a kik soha sem érzik, mi az igazi szerelem. Nyugodtabb a véred, józanabb a szíved, semhogy a szerelem hatalma erőt vehetne egész lényeden... Te jégvirág vagy. Az anyád leánya vagy.

Melánia félig nyitott ajakkal hallgatta Viczky szavait. A férfi felindulástól remegő hangja, fénylő szeme és elsápadó, majd kipirosodó homloka meglepte és félve kérdezte:

- Honnan tudod te, hogy én milyen vagyok?

- Tudom, mert én szeretlek! - mormogta lehajtott fővel Viczky. - Mintha megbabonáztatok volna, mióta házatokba léptem. Nem találom meg az eszemet, elveszítettem a lelkemet, csak a szívem dobogását hallom. A szívem dobogását hallom a hangomban, az ver az agyvelőmben. Varázslat alatt vagyok, nem tudok józanul gondolkozni. A te anyád nagy boszorkány és boszorka vagy te is, Melánia. Megértettetek.

Melánia halkán nevetni kezdett.

- Ó, te hiszel a babonákban!... Lásd én nem hiszek bennük, mert ismerem őket. A mikor vártunk, - mert már régen várunk, - az anyám néha este csaláninget adott rám és mindenféle fűszeres növényekkel füstölte körül a testem. Varázsigéket mormogott és háromszor keresztül kellett lépni a rézfüstölőn, mert az anyám hisz mindenféle babonákban. Kora tavasszal hajszállal kötöttük az ajtókilincset és én is amulettet hordok a nyakamban.

A fehérpettyes kék batiszt-ruhácskát nyugodt mozdulattal nyitotta fel nyakán, mintha egy barátnőjének mutatná meg az ott függő medáliont. A félhomályban kivillant vakító fehérségű válla és nyaka, mintha karrarai márványból lett volna a teste.

- Látod, én nem hiszek mégsem a babonákban, Gábor. Csupán az anyám kedvéért hordom ezt is. De ha azt hiszed, hogy ez bajt, bánatot hoz reád, eldobom.

Leoldotta az amulettet és hirtelen mozdulattal az orgonabokrok közé hajította:

- Nos, meg vagy elégedve? - kérdezte, nyakán gombolgatva a kapcsokat. - Most már varázslat nélkül állok előtted. Szeretsz-e még?

Viczky nem felelt, csak kinyújtotta a kezét a leány után és gyöngéden magához ölelte. A leány engedelmesen hajította vállára a fejét és nyugodtan nézett az arcába.

- Még sem szeretsz! - kiáltott fel Viczky és roppant nyugtalanság fogta el. - Vagy talán én nem szeretlek?

- A hogyan parancsolod, én uram, - felelt alázatosan, szemlesütve Melánia.

A lugas felől kopogás hallatszott. Zathureczky zörgetett ott a botjával az asztalon.

- Érted jöttem, Gábor, - kiáltotta. - A Griffben vacsora van a tiszteletedre. Ideje már, hogy menjünk. Még az öreg Simkovics is felkelt a tiszteletedre, pedig ugyancsak kínozza a köszvény.

Viczkyné boszúsan felelt:

- Az ördög vigye el Simkovicsot, meg a többi lumpokat. Mit akartok az én Gáboromtól? Azt ugyan nem fogjátok elrontani.

- Nono, - mondta csillapítólag Zathureczky. - Csak ne dugjuk mindjárt szakajtó alá az úrfi. Eleget lesz még a szoknyátokhoz kötve. Szegény Gábor fiam, - mondta komikus szomorúsággal, - neked ugyan befellegzett. Mindjárt két asszonyt kell feleségül vened. De hát senki sorsát ki nem kerülheti.

Elbúcsúztak a hölgyektől, miután Viczkyné kemény fogadalmat tétetett Zathureczkyval, hogy Gábort korán hazaszállítja és semmiféle kifogást nem fog utólag kitalálni az éjszakázásért. Zathureczky mindent megígért.

- Parancsolod írásban? - kérdezte. - Aláírom.

- Tudom, hogy szenvedélyes aláíró vagy, de én nekem nem jó az aláírásod. Köt szavad, az elég és most Isten veletek.

Az utcán Blásik Jánosba botlottak. A derék udvarmester ott silbakolt a ház előtt és nyomban a kis gazdájához csatlakozott. Titokzatosan integetett már messziről és Viczky mellé sompolygott:

- Nos, megvan? - kérdezte szemhunyorgatva.

Zathureczkynek igen jó füle volt. Meghallotta a Blásik kérdését és felelt is mindjárt reá:

- Megvan, János, megvan. Nyugodtan mehet kend aludni. El van látva a kispapja.

Blásik szinte megtántorodott az örömtől, aztán diadalittasan ordított fel:

- Megmondta azt előre Blásik János! Megyek, megyek... azaz, dehogy is megyek.

Örömeiben megzavarodva futott előre rosz lábaival, majd megfordult és egy vén komondor örömeivel tánczolta körül Viczky Gábort. Hiába integette, szölongatta Gábor. Blásik se nem látott, se nem hallott. Mintha puskából lötték volna ki, futni kezdett a hosszú, poros utcán felfelé, a míg eltűnt az alkony homályában.

Viczky szótlanul ballagott Zathureczky mellett. A zöld zsaluk kinyíltak ismét, meg becsukódtak, de Viczky nem figyelt rájuk.

- Nézd csak a Kopránsszky-kisasszonyokat, majdnem a nyakadba ülnek, - figyelmeztette Zathureczky. - Amott meg a Hankovszky Malvinka mutogatja piros pofácskáját a violák mögött. Fékom adta, Szuszteticsné felvette az új, párisi kalapját és a keztyűjét húzogatja az ablakban. Pedig, becsületesemre, nem megy sehová. Hisz nem kész még a tavaszi ruhája. Az imént beszéltem a sánta Reginával. Futott a kis Régi a derékkal. Sok lett egyszerre a dolga tegnap óta.

- Tegnap óta? - mormogta szórakozottan Viczky.

- Hát persze. Sürgös mindenkinek a ruha, mióta te a városban időzöl. Nem adnám a bundámért, ha az egész város beléd szeretne. Pedig könnyen meglehet. Mi sem könnyebb annál.

Zathureczky köszönetet jobbra-balra a hölgyeknek és hamis pillantásokat vetett feléjük.

- Pardon! - mondta egyszerre. - Szuszteticsné intett.

Keresztülfutott az utcán és egy virágos ablak előtt nagyot köszönve, összeütötte a sarkát. Majd nevetve tért vissza.

- Rózinak sincs egyéb gondja, mint az, hogy megjött-e már Bécsből a Viczkyné topánkája. Hej, ezek az asszonyok. Az ördög találta ki az asszonyokat.

Tréfálgatva, pletykázva haladt Zathureczky, egyszerre Viczkyre esett a pillantása:

- Hát neked mért folyik az orrod vére?

Gábor kiegyenesedett:

- Vacsora után beszédem lesz veled. Megszökünk a kompániától.

- Helyes, nagyon helyes.

A Griffben a háziszolga egy most érkezett sürgönyt nyújtott át Viczkynek. Csak ennyi volt benne: «Roszat álmodtam. Nyugtalan vagyok. R.»

Viczky összegyűrte a sürgönyt. Roszkedvűen fordult Zathureczkyhez:

- Hogy mondtad. Az asszonyt az ördög találta ki?

*

A kaszinó különszobájában, a hol Viczky őszintén mindent elmondott Zathureczkynek, a mit délután az özvegytől hallott, egy darabig kínos csend állott be a beszélgetők között, csak a Zathureczky sziszegése hangzott:

- Szszhallatlan!

Viczky nyugodtan ült a barátjával szemben.

- És a legnevezetesebb a dologban az, hogy én a leányt szeretem, - mondta csendesen.

Zathureczky felugrott:

- Megbolondultál? Ezek után még szereted? Egy délután és szereted?

- Ő nem tehet róla, nem felelős az anyjáért. A mi pedig azt az egy délutánt illeti, hát tudod, ezzel úgy vagyunk, hogy ha első látásra nem mozdul meg a szív az emberben, akkor elviheti már a macska a későbbi szerelmet.

- Értem, értem, - mormogta Zathureczky. - De azért férfi a férfi, hogy uralkodjon az érzelmei felett. Ebben a korban én mindennap szerelmes voltam. Ötszáz feleségemnek kellene lenni, mint Salamon királynak, ha a szívemre hallgatok. De hát egy sincs, a ki keserítse az életemet.

Viczky vállat vont:

- Ez nem változtat azon, hogy én elveszítettem a szívemet. Nincs... Ott van Melánienál. Bolond dolog, de megesett.

Zathureczky egy párbajsegéd szigorúságával emelkedett fel és olyan mély hangon szólott, mint egy irodafőnök.

- Azt a szívet pedig vissza fogjuk onnan venni. Nem engedem, egyszerűen nem engedem. Értetted? De hát hol van Baracska, az a vén gazember gyámapád? Neki joga és kötelessége közbelépni.

- Nem lehet itt közbelépni, - felelt mosolyogva Gábor. - Ez már el van intézve. Vagy az enyém lesz Viczky Melánia, vagy én nem leszek.

- Ördögösség! - kiáltotta a macskabajuszu férfiú. - Megbabonáztak. Ó, Zsuzsi, Zsuzsi, mindig mondtam, hogy nagy ördög vagy, de azt nem hittem volna, hogy boszorkánynak neveled a leányodat! De majd adok én annak a fruskának!...

- Vigyázz, Zathureczky, a menyasszonyomról beszélsz.

Zathureczky felugrott és őszinte kétségbeeséssel fordult Gáborhoz:

- Már nem bánnék semmit, csak legalább az az erszény kerülne meg.

- Meg fog kerülni! - mondta nyugodtan Gábor. - Meg fogom találni! Egyelőre Bunkóra van szükségem. Eszközölj ki nála néhány száz forintot, hogy ne álljak pénz nélkül.

- Majd beszélek az uzsorással, - felelt a macskabajuszu. - Azt hiszem, könnyen fog menni a dolog.

Hazafelé mentek és Zathureczky a kapuig kísérte Gábort. Viczky ott még egyszer a lelkére kötötte, hogy senkinek ne szóljon a hallottakról, aztán elváltak. Zathureczky ment vissza a Griffbe fogyasztani a Bunkó Mihály pezsgőjét, Viczky pedig végigment a virágos udvaron és belépett a Viczkynénél számára kijelölt szobába.

Éjfél után ült és még mindig mozdulatlanul ült az asztalnál és tekintetét a gyertya fényébe meresztette. Igyekezett rendbeszedni a gondolatait, de olyan nagy felfordulást talált lelkében, hogy lemondott a gondolkodásról. Csak egy leányalakot látott maga előtt és kerekre nyitott szemmel nézett rá.

Véletlenül a zsebébe tévedt a keze és ott megtalálta a Rózsa sürgönyét. Dühösen diribdarabokra tépte a papirost.

- Eh, gyermekszerelem, félre veled! Most érzem csak, hogy mi az igazi szerelem!

Nem is gondolt többé a dologra. Forróságot érzett a szíve tájékán, hogy egy fődél alatt lehet azzal, a kinek részére a sors kijelölt.

AZ ERSZÉNY MEGJELEN.

A viczkói nádaszt a déli szél csókolja és a hold magasan úszik az égboltozaton. Júniusi éjszaka van, a mikor a tavasz ölelkezik a nyárral és a föld díszbe öltözködik, mintha a régi görög istenek látogatását várná. Éjjel szerelmes lovagok nyargalásznak az erdőségekben és a déli szél végigcsókolja a föld arczatát.

A nádasban két alak törtet előre. A vadmadarak riadva menekülnek az éjjeli látogatók elől. A hold hol eltűnik valami felhőrongy mögött, hol újra megjelenik. A nádas mélyében bús hangján megszólal a bölömbika.

A keskeny csónak, a mely faderékből van vájva, mint a milyen csónakon az ősemberek jártak, parthoz ütődik. A csónakban ülők kiugranak és leteszik a hosszú csákányokat, a melyekkel idáig a csónakot kormányozták a nádvilágban.

A hold megvilágítja a viczkói vezérhalmot. Csak most látszik, hogy tulajdonképpen mekkora a vezérhalom. A hold kétes világánál szinte akkorának látszik, mint a tokaji hegy.

A csónakosok megkerülik a halmot.

- János bácsi, - mondja Viczky Gábor, - maga bizonyosan tudja az utat erre?

Blásik János egy táskát czipelt a kezében és nyugodtan lépked:

- Csak arra tessék menni, a merre én igazítom. Jártam én itt megdicsőült urunkkal elégszer. Szeretett a halottakhoz járni.

A vezérhalom egyik oldalán erős tölgyfaajtót találni, a mely a földbe vagon építve.

- Itt volnánk, - mondja Blásik és lerakja a táskát.

Viczky megpróbálja az ajtót felnyitni. Be van már ennek rozsdásodva a zárja, nem nagyon nyitogatják, nem korcsmaajtó az.

Blásik János kinyitja a táskát és mindenféle lakatos-szerszámokat vesz ki a táskából. Blásik érti a lakatos-mesterséget. Egy-kettőre feltárul az ajtó és az ajtónyíláson át olyan levegő áramlik ki, hogy az éjjeli lovagok visszatántorodnak.

Blásik befogja az orrát:

- Nem is hittem volna, - mormogta, - hogy a Viczkyek is olyanok, mint a többi halottak.

De csak egy darabig tartja vissza a látogatókat a sírbolt-szag. Lámpát gyújt Gábor és határozott lépésekkel belép az ajtón, a hosszú, földalatti folyosóra, a melyet ezerszáz szarúfák támasztanak. Blásik hűségesen ballag kis gazdája nyomában és zörögnek kezében a lakatos-szerszámok.

A földalatti folyosó széles teremben végződik. A levegő kiállhatatlanul fojtó és a kézi lámpás csak a körvonalait mutatja a sírboltnak. Az alátámasztott földben lyukak látszanak, a melyekből koporsók vége látszik. Számtalan koporsó van a földben. Viczky megszámlálja a koporsókat. Huszonötöt olvasott.

- Az őseim, - mormogja. - Aludjatok nyugodtan!

Blásik a fejét csóválja:

- Nincs ám ezekben a koporsókban halott, - mondja. - Mikor megdicsőült urunk a sírboltot berendezte, csupa üres koporsókat rakatott a falba. A koporsókra ráírta, hogy az Viczky

Gáspár, amaz Viczky István, Viczky Kelemen... Hiszen az mindegy, hogy az ősök valójában itt vannak-e?

A fal mellett hosszú díófa-koporsó feküdt. Blásik levette a kalapját:

- Ebben fekszik Viczky Eduárd! - mondta meghatottan.

Gábor reszketve nézett a koporsóra és azt gondolta magában, hogy ha van élet a túlvilágon, akkor az apja most nagyon haragudhatik reá:

- Nyisd fel, Blásik, a koporsót, - mondta és a hangja remegett.

Blásik János engedelmesen szedte elő a szerszámaikat. Kopogott a koporsó födele, nyikorogva engedtek a záruk, csavarok. Blásik minden erejét megfeszítve leemelte a koporsó fedelét, aztán hörögve takarta el az arcát.

- Kegyelem, - ordította.

A koporsóban Viczky Ede feküdt zöldselyem díszruhájában és a keze össze volt fonva mellén. Úgy feküdt ott nyitott szemmel, mintha élne... Mintha épen az előbb feküdt volna bele a koporsóba, hogy a szentségtörőket megráfálja.

- Atyám! - kiáltott fel Gábor és térdre hullott.

A halott mozdulatlanul feküdt és nem látszott törődni azzal, ami körülötte történik. Blásik János felkapta a lámpát és a halott arcába világított. Az arc ép volt és nyoma sem látszott rajta a pusztulásnak. Valami bús, szenvedő kifejezés ült az arczon, mintha valamin nagyon szomorkodna a halott koporsójában.

Blásik János mélyen meghatva, könnyes szemmel áll a halott lábánál, míg Gábor hirtelen elhatározással a koporsó mellé térdel és minden tagjában reszketve szétfeszíté a halott összefont kezeit. Szétnyílt az aranyzsinóros Zrínyi és a kabát béléséből a lámpa világosságára kerül a keresett, várt, álmodott - zöld selyem erszény.

Már ott van az erszény a Viczky Gábor kezében. Ujjai örületes markolással fogják át a zöld selymet és talpraugorva eszeveszettként fut kifelé:

- Tudtam, hogy itt kellett lennie! - hörögte. Mintha ezer ördög üldözné, végigfut a folyosón és a szabadba érve, olyan tekintettel néz körül, mintha a poklok mélyéből szabadult volna. Az erszényt a kebléhez szorítja és lihegve figyel a néma éjszakában. Sehol semmi hang, csupán a föld mélyéből hangzanak tompa kalapácsütések. Blásik János szegezi a koporsót a föld alatt.

Perczek múltak el, a míg világosság tűnik fel a föld mélyéből. Blásik János meghatottan lehorgasztott fejjel jó kifelé:

- Nagyot vétkeztünk, kis gazdám... A halott nyujtogatta kezét az erszény után.

- Bánom is én, - felel hideglelősen Viczky. - Menjünk, minél hamarabb legyünk távol e helytől. Még utánunk jó az apám.

A csónakra ülnek és órákhosszáig küzdenek a sötétséggel, az útvesztő nádassal. Már a hajnal nyujtogatja rózsaszínű újjait, a mikor partot érnek, a hajnal első világosságánál Viczky előveszi a keblébe rejtett erszényt. Reszkető kézzel forgatja jobbra-balra. Ez, ez a legendás bűvös erszény, a melyből az atya két marokkal szórta az aranyat! Most végre meg lehet fejteni az erszény titkát. Napfényre kerül minden... Valami zizeg az erszényben. Ahá, ez lesz az a milliós bankjegy, a melyről Zathureczky beszélt. Felnyitja az erszényt és összehajtogatott papirdarab hull ki belőle. Reszkető kézzel kibontja és megismeri a papiroson az atya írását:

«Minden törekvésed hiú, szegény maradsz, te jó fiú; a pénz volt életem átka, szegénység élted boldogsága.»

Viczky eltakarta a két kezével az arcát. Megtörten, kétségbeesetten mormogta:

- Üres volt az erszény.

Blásik nyugodtan bólintott a fejével:

- Tudtam... Megmondta a halott.

*

Régen volt olyan kavarodás a világon, mint a mikor a bűvös erszény megjelent. Viczky Gábor nem titkolta a dolgot. Legelsőbbben Viczkyné és Melánia szereztek tudomást az erszényről és annak tartalmáról. Viczkyné halálsápadt arccal hallgatta végig az éj történetét, aztán vállat vont.

- Tudtam, hogy egyszer kiderül az igazság.

Gábor magánkívül kiáltotta:

- De hát hol vannak a milliók, a melyekről az emberek beszélnek?

Viczkyné bánatosan mosolygott:

- Azt elvitte az ördög. Te csak keresd, fiam, tovább. Hátha megtalálod.

- Fel fogom találni! - ordított magánkívül Viczky Gábor.

Az örület kifejezése ült az arcára.

- Feltalálom, ha ég és föld összeesküszik ellenem. Ti segíteni fogtok nekem a kutatásban.

Viczkyné ijedten nézett Gáborra. Az megháborodottan rázta a kezét:

- Ti segíteni fogtok nekem!

- De mivel segíthetünk? - mormogta Viczkyné. - Hisz mi nagyon szerencsétlenek vagyunk!...

- Velem maradtok és nem hagytok magamra!

- Nem, nem, - csillapította Viczkyné és megrémülve menekült be a szobába.

Azon a délután hiába zörgetett Viczky Gábor a sárgára füstött, barátságos házon. A kapu zárva maradt és a tükröveges ablakok sötéten meredtek az utcára. A ház üres volt, - a galambok kirepültek belőle.

Gábor eszeveszetten rázta a rózsaszínű kaput, aztán önkívületben kiáltozott:

- Melánia, hát nem hallod, hogy én hívlak?

De Melánia és anyja már akkor messzire jártak. Nyomtalanul eltűntek a városból a megcsalt hitelezők elől.

Viczky pedig ment, ment a házak fala mellett és kezében a zöld erszényt tartotta és mindenkinek megmutatta:

- Az apám azt akarja, hogy szegény legyek! Haha! - kaczagott eszeveszetten. - De hiába akarja, én nyomára jutok az eldugott kincsnek...

Az utcagyerekek nagy csoportban mentek utána és kiáltások hangzottak a háta mögött:

- Nem látják? Megbolondult szegény Viczky!...

Viczky pedig kavicsokkal töltötte meg a bűvös erszényt és elszórta a kavicsokat.

- Úgy teszek, mint az apám!... Nesztek arany. Szedjétek az aranyat. Marad még Viczkynék elég aranya.

Szórta a kavicsokat jobbra-balra és az utczakölykek hangos kaczagással dobálták hátához kavicsait.

Az egész város talpon volt. Futótűzként terjedt el a Viczky megbolondulásának a híre. A kalapját eldobta valahol és a haja bomlottan hullott homlokába. Az asszonyok siránkozva csapkodták össze a kezüket. Lárma, jajgatás töltötte be az utcát.

Viczky pedig szórta a kavicsokat.

- Nesztek arany. A Viczky Gábor aranya. Marad még neki elég aranya.

A hűséges Blásik utat tört magának a tömegen át és gazdája nyomába szegődött. Ment utána alázatosan és felszedegette az eldobott kavicsokat.

ELBESZÉLÉSEK.

VAD VIZEK MENTÉN.

I.

A lankás és álmos Nyíren vadvizek felett repül a kacska, a mérnökök még nem ölték meg teljesen az ősmocsarakat és titkos nádasokat. E táj őszi időben, az első havak megérkezése előtt a legregényesebb. A Nyíren ekkor ködvilág van, a lankáson hosszú és hideg eső hull, a vadvizek pedig őszi némaságukban, mozdulatlanságukban és csöndességükben holt világot juttatnak eszedbe. Tavaszi és nyári hangos élet - elmúlt. A kényes darvak messze vándoroltak, piroszlábú gólyák, menyecskek öröme-bánataira, déli vidékre utaztak, a vadvizeken néhány magányos kacska lakik csupán, s a csizmás vadász búsan kullog puszkájával a nedves ösvényen. A kis erdőben magányosan lakik a harkály, megkopogtatja a fákat és a törpéknek, kik oda-benn laknak, elmondja: itt a tél, itt a tél!

A vadvizek mellett egy fekete házban, fekete ugarok között lakott a sok gyerekű Márta.

Márta kemény özvegyasszony volt. Azon asszonyok fajtájából, a kik nem félnek az ördögtől sem, nemhogy férfiutól. A férfiak pedig ugyancsak kerülgették Mártát, ő nemcsak természetben és arczban volt csinos - fekete nagy diószepe volt, sima barna haja, azonkívül egyenes és karcsú, mint a birtokos-asszonyok jobbára - tehát nemcsak testben, de holdakban is csinos volt. Tudjátok, ez nagy dolog, mert a Nyíren szegények vagyunk - különösen fekete földben, de homokban is. Az öreg urak már csak pipáznak és a méhes körül ügylegnek, de a fiatalabbja az amerikai szőlővel próbálkozik. Rigolirozzátok a szőlőt! ez járja. Szeszgyárak füstölnek sokfelé. De ne felejtjük a sok gyerekű Mártát. Az ő ura egy soványkás és vörhenyes ges úr volt. Őszi agarászatnál meghűlt a melle, egész télen köhögött, sem bálban, sem kártyázó-asztalnál nem látták őt. Különösen ezen sopánkodott, midőn öreg ispánjával pikettirozott és huszonegyezett téli estéken. Kora tavasszal a padra tették csizmáit és Márta sok gyerekével özvegyen maradt.

Öten voltak a gyerekek, mind az öt leány és mind kicsiny. Látnátok a kotlós tyúkot csibéi között - ez volt a szép, fiatal Márta. Barna haját szigorú öregasszonyok módjára hátra simította és mindig fekete ruhát hordott. Csak fekete ruhát, mert barna asszonyoknál ebben van a lemondás, a gyász, az erkölcs és minden: a megközelíthetlenség. De Márta - bár özvegy volt és öt kis csirkéi voltak - fonnyadni nem tudott. Harminczkét éves volt, olyan fajtából, hol a nagyanyók még tánczra perdülnek az unoka lakzóján. Inkább szebb lett, nyugodtabb lett és formásabb lett az özvegyiségben. Az öreg ispán, Mártonfalvi, a ki régi szokás szerint sarkantyús csizmát viselt és agarászostort - bár ló és agár az asszonyi gazdaságban nem volt - csóválta is eleget a fejét. De csak titkon. Vén bajusza alatt dörmögött: «ha fiatalabb volnék, hej, ha fiatalabb volnék!» Mert az ispánok - öregek és fiatalok - mind egyformák.

Az öt kis csirke ezalatt nőtt. Kettő már a városba került nevelőbe, mivel Márta asszony megunt az ásitózo guvernántokat, a kik a férfi nélküli pusztai házban borzasztóan unatkoztak. Ahogy a csirkék nőttek, azon arányban fogyott a teher a holdakról, rétekről és rozsföldekről, a melyeket a boldogult vörhenyes férfiú és apja raktak az ősiségre. Tizedik esztendejét töltötte özvegyiségének az asszony: férfi tán eszébe se jutott ezen idő alatt, de ha eszébe jutott is, mit csinált volna? A nagybajuszu mérnök járt erre csupán, kit kacsingatásaiért utált; a jegyző, ha eljött, előbb felöntött a garatra, tán bátorságért, vagy csupán szokásból, az öreg alispán pedig, midőn esztendőnkint erre kocsizott, mindig homlokon csókolta: «aztán légy eszedben leányom, férfiből elég, ha egy volt, valamint asszonyból is». Mártonfalvi, az ispán - már olyan öreg

volt, hogy néha, szégyenszemre elbotlott a sarkantyújában - ha Mártához jött, mindig lekefélt a dolmányát, bajusza hegyét is megnyálazta, de az évek multak, repültek, semmi se történt; biz' isten az asszony el van magában is, ha nem bántják.

II.

De a tizedik esztendőben, késő ősszel, megjelent a férfi a látóhatáron.

Ne higgyétek, hogy valami közönséges ember: egy fiatal és özvegy gróf. A gróf mindig Bécsben lakott, de mikor fiatal, szép felesége meghalt, bécsi palotájában többé nem tudott aludni. Két évig utazott mindenfelé. Márta néha olvasott róla, hol és merre jár, egyszer épen azt írták a pesti ujságok, hogy a fiatal gróf Afrikában lövi az oroszánokat és aznap a gróf kis kocsija egy óriási muszka-ügetővel begurult a vízparti ház tágas udvarába.

A gróf a szomszédban lakott, félmér földnyire állott magányos vadászkastélya és Mártával gyermekkoruk óta ismerték egymást, midőn bizonyos krenczheneken együtt tánczoltak.

Öreg ispán, Mártonfalvi, az ámbituson álldogált és a komondort apportírozta, mikor a gróf jött. Az öreg nyomban megbotlott a sarkantyújában.

- Kutya, kutyánszki!

Így szólt és eltűnt a konyha felé, hol egy kis asztalnál szeretett üldögélni és a zsebéből előszedett zsíros iratokat tanulmányozta.

A gróf tehát eljött. Márta bemutatta neki a csirkéit. Hárman voltak otthon: mind barna, mind karcsú.

- Az oroszánok tehát nyugodtan alhatnak öntől, gróf úr - szólt Márta és jól szemügyre vette a gróft. (Birtokos, gazdálkodó asszonyok úgy nézik meg a férfit is, mint a lábas jószágot a vásáron: alaposan.) A gróf harminczéves ember volt, napégetett arczczal és ábrándos kék szemmel. Homlokán kardvágás forradása látszott.

A gróf leült és körülnézett. Gyerekkori bizalmassággal fordult az asszony felé és telt vállait, még mindig karcsú derekát mosolyogva nézte:

- Miért nem ment férjhez, Márta? Kár volt magáért, kár volna magáért!

Márta ezen nevetett, de nem felelt a kérdésre.

- Beszéljen arról, hol járt, mit csinált? Szép, hogy még a keresztnévemet tudja. Tán tizenöt éve nem láttuk egymást - szólt az asszony.

- Felujítottam emlékezetemben régi ismerőseimet, mert ezentúl itt akarok élni - remeteségben. Valószínű, itt is fogok meghalni.

- Szép elhatározás. De, remélem, tudja, hogy nálunk a tél hosszú és unalmas. A házból se mozdulunk ki, és az asszonycselédekkel lent fonunk, mint nagyanyáink.

- Ha nagyon magamban leszek, eljövök magához, Márta.

Márta bólintott:

- Ide úgy se jár férfi. Maga lesz az egyetlen, de csakis a régi ismeretség révén. Én már nem megyek férjhez, a leányaim sem eladók még... Pedig a részeges jegyző télen, sárban minden éjszaka a nyakamra hozta a városból a cigánybandát, a míg a komondorok megették az utolsó nagybögöst is. Azóta nyugtom van.

- És a szerelmes jegyző örökké agglegény maradt?

- Kigyógyult. Valakit elvett, egy szösze és fonnyadt leánykát, s ha házam előtt elkocsikázik, mindig figyelmezteti a feleségét: Anna szépen ülj, a kezéd tedd a takaróra s ne görbítsd meg úgy a hátadat!

Ezen aztán mind a ketten nevettek.

A nagy muszka trapper a gróf kis kocsijával ezentúl sokszor megtette az utat a vadászkastélytól a vízparti házig. Antal gróf hűségesen eljárt Mártához. Néha puskával és vadásztarisznyával állított be. Márta igen jól tudta, hogy a lankaszterből, a mióta megvan, egyetlen patrónt se lőttek ki. Mosolygott és éjjel nagyokat gondolkozott. Egyszerre annyit gondolkozott, hogy felkelt ágyából és miután megnézte az ajtót és az ablaktáblákat, a nagy tükröt leakasztotta a falról, a földre állította és tetőtől-talpig megnézte magát. «Szép volnék?!» kérdezte halkan. «Hisz már nem vagyok fiatal. És a csirkéim, szegénykéik, mit csinálnának, ha nem volna többé józan és okos anyjuk?» Így beszélgetett Márta; néha sirt is egy jó sort, a párnába túrva arcát, miután nyugodtan és mélyen elaludt. De többnyire inkább nyugtalan és szomorú volt. Karácsonykor, midőn a lányai haza akartak jönni a nevelőből, hosszú levelet írt nekik. A sorok között bizony elfolyt egy-két könnycsepp, de hát a könnyek is akkor jönnek, amikor nem volna rájuk szükség.

III.

Ezt írta Márta:

«Ne gyertek haza két gyenge galambjaim, mert a ti édes anyátok nagy bajban van. Beteg az anyátok, drága kis csibéim, de ha a jó isten is azt akarja, nemsokára meggyógyul. Ne lássam, hogy szép szemetek sír miattam és piros orcátok halovány a bánkódástól, inkább küldök nektek kékszallagos, finom csipkés, kék ruhát, a mit a nagy ünnepre, Megváltónk születése napjára felvehessetek. Pipőnek küldöm a gyöngy karpereczet, Julcsának az aranymedálliont a képpemmel. Az a képem a legutolsó, olyan vagyok most, mint a hogy azt látjátok. Ugy-e nem nagyon szép, hanem egy csúf öreg asszony inkább. Lefotografioztattam magam, mert valaki nagyon kért erre. Nesztek hát nektek is az új képből. Ne gyertek hát, csak maradjatok ott. Nagy hó van itt, olyan nagy hó, hogy Mártonfalvi bácsinak csak tajtékpipája látszik ki a hóból. Három itthon maradt testvéretek sokszor csókol, boldog ünneplést kíván és jó mulatságot, én pedig öllelek, csókollak benneteket százszor, ezerszer, és vagyok a ti szerető édesanyátok, Márta.»

A két leány erre nem írt semmit. Hanem azt tette, hogy utra kelt. Pipő már tizenöt éves volt, Julcsa tizenhárom. Két okos kisleány a világ végére is elmegy együtt, nemcsak hazáig.

Antal gróf éppen mind a két kezét megfogta Mártának. Az asszony védekezett, mint egy megriadt galamb. Félhomály volt a szobában, kora téli délután, és a kandallóból nagy fénykévék jöttek ki, szeszélyes czirádákat szórva a szőnyegre. Antal gróf nagyon forrón megfogta az asszony kezét, mert az sehogyse tudott szabadulni. Ekkor az ajtón kopogtattak és a két kis leány, két kis téli vándor, beállított. Gyalog jöttek a messzi vasuti állomásról. Havasak voltak a kalapjukon, a vállukon, csupán az orrocskájuk látszott és fényes szemük.

Márta elejbük toppant:

- Hát ti hogy kerültök ide, semmirevalók? - kiáltotta.

Pipő, a nagyobb, a ki igen hasonlított anyjához, erre sirva fakadt és sirva az anyja mellére borult. Julcsa a kezét fogta meg Mártának és azt csókoltatta.

- Bocsáss meg, nagyon féltettünk - dadogta Pipő, és félszemmel az idegen urra lesett.

Márta egy darabig hallgatta a kis leány zokogását, aztán mivel maga is majdnem sirva fakadt, meghúzta a Pipő haját. Könnyes, mosolygó szemmel megfordult:

- A csirkéim - mondta a gróf felé fordulva.

De erre már leült a földre. Sirt, nevetett és kiabált:

- Hogy megnőttetek! Nagyok vagytok, csirkék, maholnap férjhez mentek!

A két leány az anyja mellé telepedett. Antal gróf észrevétlenül elhagyta a szobát.

EGY KÜLÖNÖS FIATAL EMBERRŐL.

A zsombékok között két vadász ballagott. Holdas éjjel volt, kacsahuzásról mentek hazafelé, egy mezitlábás suhancz czipelte utánuk a kacsákat. Az egyik vadász szürkehajú, katonás-tartású, idős uriember volt, szélesvállú és fölpedert bajuszú, hogy el ne felejtsük. A másik vadász ellenben czingár, fiatal ember és szemüveg az orrán. Emez a fiatal Deutsch doktor volt, töméntelen földeknek ura; a másik Szentgály, penzionált lovaskapitány. A kapitány is a környéken lakott, a feleségének, a ki miatt a lovasságot otthagya, volt itt valami kis birtoka, azt igazgatta, toldozta-foltozta, a mint Nagylelkű Fülöp würtembergi herczeg lovasezredének egy elsőosztályú kapitányától telhetik.

Deutsch doktor mostanában került haza a külföldi egyeteméről, a hol már évek óta kóborolt. Kóborolt pedig azért, mert az öreg Deutsch, a ki nem volt se doktor, se János, mint a fia, hanem becsületes Mór, irtózatosskandalumot csinált, midőn fia egy színészeányt akart oltárhoz vezetni. A fiú külföldre menekült apja borzasztó haragja elől és csupán Münchenből merte megírni az öregnek, hogy véleménye szerint mindenki gazember, a ki nem a szive hajlama szerint nőül; ő a maga részéről, ha valamikor nőülni fog, a szive szavára hallgat. Lenczius, a lélek alapelemeinek első magyarázója és professzor a heidelbergi egyetemen, köztudomás szerint immár harmincz esztendeje egy cigánynővel él boldog családi életet, pedig a világhírű tudós azonkívül még a protestáns egyház lelkésze is. Dr. Deutsch János, ha cigánynővel lesz boldog, cigánynő lesz a felesége. Ezt a fiatal Deutsch irta az öregnek és a levelet az öreg Deutsch barátai és rokonai a vármegyei kaszinóban formálisan elégették. Évek multak el, az öreg megbocsátott egyetlen fiának, hívta haza, de a doktor nem jött. Szikora, az uradalom igazgatója vatikáni könyvtárból ásta ki, midőn az öreg Deutsch már régen a gyönki kriptában aludta örök álmát.

Már tavasz óta lakta a kastély tornyát, a mit hajdan parádéból építettek és Szentgályn kívül senkivel sem barátkozott. A nyugalmazott lovaskapitány nagyon jóra való ember volt. Olyan flegmatikus volt, mint egy bölény és szemhunyorítás nélkül hallgatta a fiatal Deutsch elmélkedéseit, a melyekkel az új földesur a vadászatokat fűszerezte. A kapitány ellődözött a saját patronjait, majd társa patronjait, a szolgálgyerek, a ki velük volt, a roskadásig megterhel-tetett vaddal, réczével, nyullal, fogolylyal, majd pipára gyújtott a penzionált hadfi és főbólintással hallgatta a doktort.

A fiatal Deutschnak kedves témája volt a szocializmus. Szive mélyéből szocialista volt és budapesti tartózkodása alatt többször majd lecsukták, izgatás miatt.

- Ha az apám szegény ember lett volna, munkásvezér lennék. Az a legszebb pálya, - szokta volt mondani és a kapitány bólintgatott hozzá. Magában csendesesen bolondnak tartotta fiatal barátját. Egyszer mégis azt mondta neki:

- Meg kéne házasodni, vagy mi: akkor tán felhagyna az izgágasággal, doktorkám!

- Én már sohasem vetem le eszméimet. Harmincz éves vagyok és mostanig még mindig csak azt láttam, hogy az emberiség rabszolgaságban sinylődik és rab minden fényes, igaz gondolat, mert nem férközhetik az emberekhez a társadalmi sötétség miatt...

Értette-e ezt a lovaskapitány? Nem tudni. Szeliden így szólt:

- Asszony nélkül üres az a nagy kastély, Jánoskám.

- Üres, üres, de mégis csak jobb, mintha a szeszgyáros Glück leánya ülne benne, vagy Grobovics Jacza, a milliomos sertéskupecz leánya. De még jobb, hogy az itteni tönkrement gentry urakkal nem barátkozom. Nemesi kisasszonyra sincs szükségem.

A lovaskapitány sértődötten köhintett. (Ehez a témához értett.)

- Kicsinyli a dzsentrit, bácsikám? Talán valami baronesszre pályáz?

Deutsch doktor erre úgy nevetett, hogy meg kellett neki állni a sötét erdei úton, a hová befordultak. Jódarabig nevetett és aztán egy szót sem szólt. A kapitány magától is belátta, hogy felesleges volt kérdése, így másról kezdtek beszélgetni. Lovakról, földekről, szarvasmarhák-ról.

- Nem is hinné a világ, hogy az apám minden gondossága mellett is, milyen rossz gazda volt. A régi gazdasági számadásokat áttanulmányoztam és kiszámítottam, hogy tíz év alatt huszezer forinttal kevesebbet jövedelmezett a birtok. Évenként netto kétezer forinttal kevesebb volt a bevétel.

A lovasnak nem tetszett a netto szó.

- Különös, hogy a tudományok mellett a kereskedelmi ismereteket sem hanyagolta el doktor-kám - szólt a kapitány.

Az ifjabbik Deutsch nevetett.

- Mi zsidók voltunk. A bölcsőben tudunk már a nettóról és bruttóról.

Kiérték az erdőből. Egy keresztutnál bucsuzott a lovas.

- Estére átjöhetne vacsorára.

- Átjövök, jó éjszakát! - felelt a doktor és megindult jobbra.

- Jó reggelt, - kiáltott a kapitány és balra ment, nyomában a suhancz a vadakkal.

Az augusztusi mezők felett hajnali pára lebegett. Az ég kelet felé tejszínű volt, de még az éj némasága lakott a mezőn. A doktor elgondolkozva ballagott a homokos országúton. Vagy talán nem is gondolt semmire, csak ment egyenesen előre, hazafelé. Egyszerre mégis az jutott eszébe, hogy rendkívül unalmas, sivatag az élete... Külföldre kellene menni. A pápák élet-története érdekesebb a gazdasági számadásoknál. A vatikáni könyvtárban talált egy könyvet, a melyben a világ legpikánsabb történelmi kalandjai voltak összegyűjtve. Deutsch doktor szerette a pikantiát, ha vonatkozással volt a históriára.

A hajnal rózsaujjjaival szét tépte a felhőket a keleti ég alján; mire a faluba ért, már egy veréb fürdőzött a porban. Az első házból pedig egy leány jött ki és végigment az udvaron az eperfa felé. A tehénke az eperfához volt kötve és az eperfa a palánk mellett terjesztette ki zöld lombjait. Deutsch doktor észrevétlenül megállt a deszkakerítés mellett és a leányt nézte. Sugár, barna parasztlány volt, a lába azonban, mely térdig érő szoknyája alól kivillagott, olyan fehér volt, akár egy hercegnőé. A doktor figyelmét ez ébresztette fel és apróra meg-nézte a leányt a kerítés mögül. Bevallotta magának, hogy nagyon szép leány. Minden moz-dulata kerek volt és lágy. A doktornak régi meggyőződése az volt, hogy a nők nemsokára elsatnyulnak az uribb körökben és a föld leányai, a porból születettek átalakítják az emberi-séget. Friss, aczélosvérű gyermekeket szül a marokszedő leány, ha egy elvénült familiájú herceg nyoszolyájába kerül is.

A leány leült a tehénke mellé és a tehénkét megsimogatva, fejni kezdett.

- Jóreggelt kisleány - kiáltotta be a doktor a kerítésen.

A leány felnézett és elpirosodott.

- Né, a nagyságos ur - mormogta.

A doktor folytatta:

- Jókor keltél!

- Jókor kell a kastélyba a tej - felelt a leány.

- Hát te hordod nekem a tejet?

A lányka komolyan integetett a fejével.

- Én ám. Eddig nem tudta?

- Nem láttalak soha.

- Nem tehetek róla - felelt a kisleány és erősen fejni kezdett.

A poros falusi utcán nagy nyikorgással kinyílt valahol egy ajtó, a doktor tehát tovább ment. Majd hirtelen megállt, körülnézett és halkán bekiáltott az udvarra:

- Hogy hívják, leányka?

- Terka.

Tovább ment a doktor és mosolygott. - Terka, - gondolta és újra mosolygott. Egyszerre olyanfajta vidámságot érzett, mint az a veréb érezhet, a melyik bolondosan fürdőzik a reggeli porban. Kiáltani szeretett volna, pedig az imént még fáradt és unott volt. Koránkelő parasztok tisztelettudóan köszöntötték. Deutsch doktor szeretett volna kérdezősködni tőlük Terkáról, de aztán mégsem tette. «Biztosan ő az első hölgy a faluban» - gondolta magában.

A kastélyhoz ért, de nem ment fel tornyába, hanem az udvaron maradt az orgonabokrok közt egy kis fehér padon. A kastélyban csak egy öreg gazdasszonyt tartott és valami kis inasfélét. Az apja halála óta árendás ül a birtokban, de csak tavaszig.

Ott ült az orgonabokrok között és midőn a kiskaput hallotta nyikorogni, felugrott.

- Terka - kiáltotta - gyere ide.

A leány ijedtében majd elejtette a tejeseányt.

- Jaj de rámijsztett, urfi - mondta Terka és a doktor észre sem vette, hogy nem nagyságos urnak nevezte.

Megfogta a Terka kezét és lángoló tekintetével a leány harmatos arcába mélyedt. De egy szót sem tudott szólani. Szokatlan felindulás fojtogatta a torkát és a leány remegése megindította.

- Hány éves vagy? - kérdezte egyszerre.

- Nem tudom - motyogta Terka.

- Hány éves vagy, azt kérdem.

- Aratáskor multam tizenöt - bocsásson urfi...

Deutsch doktor eleresztette a leány kezét, a leány elfutott a kastély konyhája felé, ő pedig vérpiros arccal nézett utána. Felment a toronyba és az ágyra vetette magát. Persze nem tudott elaludni és a mindenféle gondolatok méhkasként zsongtak a fejében. Eszébe jutott egy Griffon nevű barátja, a kivel Belgiumban ismerkedett meg. Griffon gépészmérnök volt és egy francia nábobnak a fia: és mint kézübbonyos munkás dolgozott egy belga gyárban. Griffont imádta a doktor. Ha valamit tett, mindig az jutott eszébe, hogy Griffon vajjon hasonlóképpen cselekedett volna-e?

Griffon elvennie Terkát - gondolta és nagyon meleg lett a feje. - Bolondság! - kiáltotta hangosan és az öreg gazdasszony belépett.

Csak délig aludt. Az augusztusi meleg fölébresztette. A sötét szobában valahol egy légy zúgott. A légy bolondos, helytelen gondolatokat dongott a fülébe, a milyen gondolatok máskor eszébe sem jutottak volna. Például azt gondolta, hogy az öreg gazdasszonyt elküldi és Terkát veszi helyébe gazdasszonynak. Terka akkor mindig a közelében lesz.

Hogy a gondolatait elűzze, könyvet vett le a polcra és a félig fölnyitott zsalugáter mellett olvasni kezdett. A véletlen úgy akarta, hogy éppen Bebel Ferdinánd Frigyes művét, a mely a nő viszonyát a szocializmusban tárgyalja, vegye kezébe. Bebel Frigyes igazabb tisztelője a nőknek a földkerekség eddig élt valamennyi gavallérjánál. Nem csuda tehát, ha a lelkes ifjú Deutsch elszégyelte magát iménti gondolataiért. «Szeretömmé akartam tenni szegény ártatlan leányt, gyalázat. Feleségemmé teszem; ez illik multamhoz és jellememhez. Legalább megtudják az itteniek, hogy ki vagyok én, az öreg Deutsch Mór fia.» Ezt gondolta és erre nagyon büszke lett.

Az inasával elhivatta Terka apját, a mint alkonyodni kezdett.

Terka apja talpig fehérben dicsérte az urat. Aféle ágrólszakadt zsellér-ember volt. Se öreg, se fiatal, se jó, se rosszlelkű - a milyen a szegény zsellér-ember: egyszer imádkozik, máskor káromkodik. Szorongott benne a kérdés, ugyan mit akar vele az uraság?

A doktor leültette a Terka apját.

- Van kendnek egy leánya?

- Van.

- Feleségül szeretném venni.

A zsellér elvörösödött.

- Ejnye, nagyságos ur, de megszégyení.

Deutsch doktor felugrott és az ember vállára tette a kezét.

- Értse meg, Kapor Mihály, törvényes feleségnek akarom a leányát!

- Nem értem...

- A jegyző előtt, pap előtt megesküszöm vele.

- Nem értem...

- Menjen haza kend, küldje el a feleségét.

Az asszony jött lóhalálban. A mint meglátta Deutsch doktort, letérdepelt előtte és a kezét csókolgatta.

- Egyetlen gyermekünk, nagyságos ur, hagyja meg nekünk Terkát.

A doktor ideges lett és szerette volna, ha már tul van az egész dolgon. Annyit mondott tehát:

- Holnap öltöztesse fel a leányát a legszebb ruhájába és aztán vigye a nótáriushoz. Ott leszek én is. Megesküszünk, aztán majd megértik a dolgot. Most pedig menjen haza, jó asszony.

Az asszony sirva futott haza. Deutsch doktor pedig befogatott és a lovaskapitányhoz kocsizott. Roppant könnyűnek, szinte boldognak érezte magát. Hosszan és mélyen lélekezett a mezők levegőjéből.

Griffon is így tett volna - mormogta magában és végtelen meglepődést érzett.

Szentgály csóválta a fejét, mikor Deutsch doktor előadta neki a történeteket és tanúzásra kérte esküvőjéhez.

Szentgálné, egy életvidor, barna kis asszony oly édesen kaczagott, mintha a világon mulatságosabb dolgot még nem hallott volna.

- Pompás tréfái vannak, doktorlében - mondta Szentgálné.

Deutsch, a fiatal, elvörösödött.

- Asszonyom, nem tréfálok ilyen komoly dolgokban.

Szentgálné (az apja kamarás volt, a familiája hatszázesztendős, mindig lenézte szíve mélyén Deutsch doktort) kegyetlenül nevetett.

- Hisz éppen az a mulatságos, hogy a vármegye minden kisasszonya halálra lesz sebezve.

A lovaskapitány vacsora után félrehívta a doktort a kertbe sétálni, ott megkérdezte tőle:

- Tulajdonképpen milyen doktor vagy te?

- Doktor juris és doktor medicinae.

- Én nem vagyok semmiféle doktor - felelt rejtelmesen a lovaskapitány, de azért ott leszek holnap. (Két markos inasommal, meg egy csomó szíjjal, tette hozzá gondolatban.)

Ezzel is váltak el. Deutsch doktort hazavitte a kis kocsí. Szentgálné pedig egész éjszaka még álmában is kaczagott és integette az urát.

- Te, Gyuri, ha elrontod ezt a tréfát, elválok tőled és férjhez megyek Deutsch doktorhoz.

A lovaskapitány nem szólt, ám komolyabb volt mint valaha.

Mikor másnap magas americanjén átment a kastélyba, megnyugvással tapasztalta, hogy az esküvői előkészületeknek semmi nyoma.

Deutsch doktor a tornyában volt és mérgesen járt fel-alá. Mikor a lovast meglátta, előbb kaczagott, aztán káromkodott.

- Elszökött a menyasszony. Éjjel, hajnalban eltűnt az anyja mellől, a ki úgy vigyázott rá, mint a szemére. Bucsulevelet is írt. Olvasd, itt van.

A lovaskapitány egy papirosfoszlányról a következő otromba, verébfej nagyságú betűkkel írott szavakat olvasta le:

- Kedves Szüleim csúfá tettek, tehát a faluban nem maradhatok világ gúnyára, a városba megyek szógálatot keresni. Csókolja és tiszteli Kapor Terka.

A kapitány felsóhajtott.

- Szegény kis leány. Egész életében számúzve lesz a szülőfalujából magának a szeszélyéből.

Deutsch doktor káromkodott:

- Becsületszavamra mondom, hogy el akartam venni a libát. Most már megyek én is innen. Valahol csak lelek a világban egy szegény leányt, a ki nem szökik meg a gazdag fiatal ember elől.

A lovaskapitány, sok év mult el azóta, még mindig azon csodálkozik, hogy Deutsch doktor ma se kapott feleséget.

- & -